

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja ● 2018. április–május

UDVAROS Dorottya
ZSÓTÉR Sándor
Erdmut WIZISLA

Ötéves a MITEM

A gömbfejűek és a csúcsfejűek

A sűgők

májusi, júniusi műsorral, előadás- és programajánlóval

Vámos László – Makacs hitünk • **Bertolt Brecht** – a rendező és az irodalomtörténész szemével •
A hajléktalan Nemzeti – Sirató Ildikó nemzetiszínház-kalauza • **Előadásajánlók** – Az ügynök halála,
Pogánytánc, Bánk bán, Fodrásznő, Szent szörnyetegek • **Kulisszák mögött** –
A segítség egy szótaggal korábban érkezik • **Szenvedélyes ember** – Gajdó Tamás írása Somlay Artúrról •
Kiflivég – Szarvas József emlékeiből • **Színház-novella** – Verebes Ernő: Gömbérzék
• **2018/18** – a következő évad előadásai

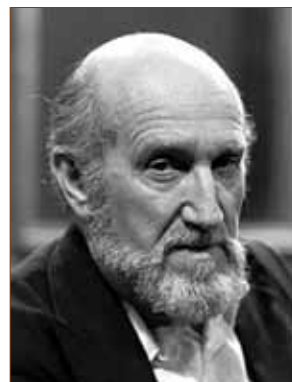

VÁGÓ NELLY JELMEZTERVEI AZ EMBER TRAGÉDIÁJA PÁRIZSI SZÍNÉHEZ.
RENDEZŐ: VAMOS LÁSZLÓ, NEMZETI SZÍNHÁZ, 1983

Vámos László

Makacs hitünk

Mit értek az alatt, hogy eszményi Nemzeti Színház? Mi határozza meg döntően egy színház minőségét? Először: kapcsolata az élő nemzeti drámairodalommal, általában a műsora. Másodszor társulata, színművészeinek összetétele, felkészültsége, ízlése, ütőképessége. Ki lehet-e osztani a darabokat? Harmadszor a rendezők, tervezők, dramaturgok, a színház művészi irányítói, ha különböző nyelveken is, de lényegében ugyanazt akarják-e mondani [...] Végül, de nem utoljára, a színház elképzelései találkoznak-e a közönséggel, kell-e a műsor, szeretik-e a színészeket, [...] van-e bizalmuk a kínált ételek, esetleg új ízek iránt? Vesznek-e jegyet a pénztárnál?

Ezek a kérdések várnak válaszra, ezeken kell gondolkodni, újra tanulmányozva közel másfél évszázad tapasztalatait, újra átélve a személyes emlékeket, a közvetlen múltat, hogy a hagyományokon, elődeinken okulva tervezzük a jövőt. [...]

Az a makacs hitünk, hogy a tehetség olyan állapot, amit passzív évek után is helyzetbe lehet hozni, a bizalom légkörében. A *kölcsönös* bizalom légkörében. [...] És talán bizalmat szavaz nekünk Államunk is, és megszavazza az új Nemzeti Színház felépítését. Gyönyörű dolog lenne, ha ez a mi Rendünk adná vissza a nemzetnek színházát, megnyitásának 150-ik évfordulójára, és a társulatnak végleges otthont a 80 éve tartó hányattatás után. Mint 150 éve: közadakozásból. Ehhez elsősorban a közösség, a közönség bizalmát kell visszanyernünk. [...] Adynak, József Attilának, Bartóknak, Kodálynak sikerült. Az ő csapásaikon szeretnénk haladni, *magyar* Nemzeti Színházat csinálni *Európa* közepén.

Etikus, humánus színházat szeretnénk csinálni, etikusan, humánusan. A cél nem szentesítheti az eszközt. Ethosz nélkül nincs művészet, nincs színház. Szenvedélyes színházat szeretnénk csinálni. Pátosz nélkül nincs művészet, nincs színház. József Attila a szellem mellé a szerelmet adja kísérőül az embernek. Érósz nélkül nincs művészet és színház. Ethosz, Pátosz, Érósz, hármas csillagunk. [...]

A színház: játék. Akkor is játék, ha a halállal játszik. Akkor igazán az. Segít mulatni gondolatainak a múlandóságról. Játék, mulatság.

Vámos László a Nemzeti Színház főrendezője és művészeti vezetője volt 1982 és 1990 között. Részlet az 1982-es évadnyitó beszédéből: A Nemzeti Színház másfél évszázad küszöbén

8

ILYEN EGYSZERŰ EZ

„Azért a pár percért kell mindent megtenni, hogy a néző rádöbbenjen, meglássa, hogy ott a színpadon az egyik szereplő hogyan veri át, árulja el, húzza csőbe a másikat... Mert az életben ezt nem nagyon vesszük észre – vagy már későn.” (Zsótér Sándor)

12

RÉMMESÉS JÁTÉK...

„A színész a jelenben létezik. Számomra csak az előadás a lényeg... éppen az a színészet lényege, egyik alapkövetelménye, hogy merjük vállalni a kockázatot.” (Udvaros Dorottya)

21

ÖT ÉVES A MITEM

„Ha figyel az ember egy-egy ilyen fesztiválon, megtudhatja, hogyan alakult át a színház világa, láthatja, miféle útkeresés zajlik. Ennek tükrében értékelheti a magyar előadások színvonalát, felmérheti, mi avított és provinciális, mi közelít az élvonalhoz.” (Osztovits Ágnes)

33

A SÚGÓK

„...igyekezni kell megtalálni a legmegfelelőbb módot – eszközt, praktikát, taktikát –, hogy segítsék a művészeket és nyugalmat teremtsenek számukra. Persze néha előfordul, hogy ez épp a klasszikus módon történik: a sűgő sűg.” (Romhányi Tamás riportja)

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja 2018. április–május

Ingyenes időszaki kiadvány
V. évfolyam, 8. szám

Főszerkesztő:

Kornya István

A szerkesztő munkatársa:

Görömbölyi László

Fotó:

Eöri Szabó Zsolt

Kiadó: Nemzeti Színház Nonprofit Zrt.

Felelős kiadó:

Vidnyánszky Attila vezérigazgató

Arculat: Kónya Ábel

Korrektúra: Sallai Zsófia

Címlap:

Szabó Sebestyén László és Nagy Márk
a Woyzeckben (fotó: Eöri Szabó Zsolt)

Jegypénztár

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.
tel.: +36-1-476-6868

Nyitvatartás:

hétköznap 10-18 óra, munkaszüneti és
ünnepeken 14-18 óra között, illetve az
előadások kezdetéig.

Jegyiroda

1061 Budapest, Andrássy út 28.
tel.: +36-1-373-0963, 373-0964, 373-0995

Nyitvatartás:

hétköznapokon 10 és 19,
szombaton 11 és 19 óra között, vasárnap zárva

jegyrendelés: jegy@nemzetiszhaz.hu

www.nemzetiszhaz.hu

Nyomdai előkészítés:

Inform-Line Stúdió Bt.

Nyomda:

Crew Kft.

Megjelenik 10 000 példányban

Médiaajánlat: 30/508-4711

Lapzártá: 2018. április 13.

Az

Isten ostora, Körhinta, Éden földön,
Hazát és szerelmet keresek, Tóth Ilonka,

A Gulag virágai

című előadások támogatója a Nemzeti Kulturális Alap.

8

18

22

29

40

44

Premier | A gömbfejűek és a csúcsfejűek

6

Hamisítatlan //

Brecht és A gömbfejűek...

7

Ilyen egyszerű ez //

Zsótér Sándor

Premier-portré

12

Rémmesés játék, bámulatos
létezés // Udvaros Dorottya

Premier-galéria

18

Woyzeck

MITEM

21

Osztovits Ágnes:

Csodákra várva

24

Aktuális és népszerű //

Erdmut Wízisla

Előadásajánló

26

Az ügynök halála, Pogánytánc,
Bánk bán, Fodrásznő, Szent
szörnyetegek

2018/19

32

A következő évad bemutatói

Kulisszák mögött

33

A segítség egy szótaggal
korábban érkezik – a sűgők

180/15

39

Sírató Ildikó:

A hajléktalan Nemzeti

Színháztörténet

44

Gajdó Tamás: Szenvedélyes
ember – Somlay Artúr

Könyv

48

Kiflivég // Szarvas József
emlékeiből

Színház-novella

50

Verebes Ernő: Gömbérezék

52

Programajánló

55

Jegyek

56

Havi műsor – május,
június

Folyóirat

58

Szcenárium – MITEM English

Bertolt Brecht

(Augsburg, 1898. február 10. – Berlin, 1956. augusztus 14.)

Költő, író, darabíró (ahogy magát nevezte), rendező, színházvezető, az epikus színház teoretikusa. Beiratkozott ugyan az orvosi egyetemre, de a versírás és a színház jobban érdekelte. Frank Wedekind író és a kabarészerző-színész Karl Valentin volt a példaképe. És mindenekelőtt Shakespeare. 1918-ban írta első drámáját, a *Baált*, az ismertséget a *Koldusopera* hozta meg számára 1928-ban. Berlinben a kor nagy színházi újtói – Max Reinhardt és Erwin Piscator – mellett is dolgozott. Kapcsolatba került a munkásmozgalmal és a munkásszínházzal. Nevezetes tandrámait a játszó személyek és a nézők tanulására-nevelődésére szánta. Mindig a kisemberek, az elnyomottak pártján állt.

1933-ban, Hitler hatalomra jutását követően Ausztria, Svájc, Dánia, Finnország, Svédország után az USA-ba emigrált. Ezekben az években írta az úgynevezett nagy darabjait – *Rettegés és ínség a Harmadik Birodalomban*, *Carrar asszony puskái*, *Galilei élete*, *A szecsudáni jó ember*, *Kurácsi mama és gyerekei*, *A kaukázusi krétakör*... De színpadhoz nem jutott, szenvedett, hogy nem tudta gyakorlatban „kipróbálni” a darabokat. 1947-ben beidézték az Amerikaiellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság elé. A meghallgatás után visszatért Európába. Előbb Zürichbe, majd Kelet-Berlinbe költözött, ahol színházat kapott: feleségével, Helene Weigel színésznővel 1954-ben létrehozták a Berliner Ensemble-t, amelyet *A kaukázusi krétakörrel* nyitottak meg.

HAMISÍTATLAN

Brecht és A gömbfejűek...

Brecht kevés darabjára hatottak úgy a napi politika változásai, mint *A gömbfejűek és a csúcsfejűek* (amelynek címe még így folytatódik: *avagy a gazdag gazdaggal társul szívesen* és műfaji meghatározása: *egy rémmese*). A darab 1932 és 1936 közötti időszakban keletkezett, amikor Németország előre nem látható módon és mértékben átváltozott. Brecht megbízást kapott, hogy a berlini Volksbühne számára dolgozza át Shakespeare *Szeget szeggel* című darabját. Az 1932 januárjára tervezett bemutatóra nem került sor. Brecht végül az átdolgozás helyett inkább saját darabot írt, amelynek első kézírata már 1932 végén megjelent egy színházi kiadónál, és az úgynevezett 1933-as, tovább javított változat nyomdakészen várta, hogy kiadják Brecht *Versuche* (Kísérletek) című sorozatában, de már nem volt rá mód. A történelem utolérte a szerző felvetette problémát, és a szerzőt is. „*Világgá űztek – /S volt rá jó okuk.*”

A Reichstag égésének másnapján, 1933. február 28-án Brecht családjával együtt elhagyta Németországot, kofferjében a *Gömbfejűek* kefelevonatával.

A *Szeget szeggel*-ből megtartotta a kiindulópontot, és néhány motívumot. Shakespeare hercege gyenge uralkodó, aki nem tud úrrá lenni a birodalmában tomboló szabadságon. Átengedi hatalmát a hite szerint talpig becsületes, aszkéta Angelónak. De Angelo nem aszkéta, és csúnyán visszaél a hatalommal. Aztán a jó herceg visszatér, és mindent jóra fordít. De annak, hogy a rossz, amit jóra kell fordítani, bekövetkezhett, ő az oka. Gyengesége, gyávasága, az emberismeret hiánya. Brecht alkirálya sem képes leküzdeni országában a túltermelési

válság okozta gondokat. A baj nem erkölcsi. Gazdasági. Alantasabb. Durvább. És durvábbak az emberek, a problémák, a megoldások.

A földbérlok nem tudnak bérleti díjat fizetni, lázadoznak. Egy háború jól jönne, de előbb le kellene törni a lázadókat. Az államtanácsos felhívja az alkirály figyelmét Iberinre, aki sajátos ideológiájával megoldhatná a problémát. Azt hirdeti, hogy Yahoo országában kétféle ember él: csuhok és csihek, vagyis gömb- és csúcsfejűek. És minden baj forrásai a gazd csihek. Az alkirály nem túl meggyőző ellenkezés után – mert ő nagyon is tudja, miféle embernek és eszméknek engedi át alattvalóit –, lelép. A piszkos munkát pedig elvégzi Iberin. Mire az emberek rájönnek, hogy a csihüldözéstől nem lesz jobb életük, a lázadást leverik. Az alkirály visszajön, itt-ott kiigazítja Iberin goromba intézkedéseit, például beszünteti a gazdag csih elleni bírósági eljárást. Azok a bérlok, akik azt hitték, hasznot húzhatnak a zavaros helyzetből, még kiszolgáltatottabbak lesznek. Most már jöhet a háború.

A gömbfejűek és a csúcsfejűek nem tartozik a Brecht-kánonhoz. A tandrámák – *Badeni tandráma a bejegyzésről*, *Aki igent mond, és aki nem mond*, *A kivétel és a szabály* – és az emigrációban született „nagy” darabok, mint *A Horatiusok és a Curatiusok*, a *Carrar asszony fegyverei*, a *Rettegés és ínség a harmadik birodalomban* közti intervallumban született. De az emberi természet ugyanabban a gazdagságában mutatkozik meg, mint valamennyi darabjában. És az indulat, a valódi problémák szenvedélyes néven nevezése, hogy nyíljon már fel a szemünk, lássunk már tovább az orrunknál – az hamisítatlan Brecht.

ILYEN EGYSZERŰ EZ

Zsótér Sándor rendező

Okos, ravasz és humoros, tele van költészettel és hihetetlenül érzelmes – ezeket mondja kedvenc szerzőjéről, Bertolt Brechtről Zsótér Sándor. A rendező a Galilei élete után most a német szerző nálunk sosem játszott darabját viszi színre. A Gömbfejűek és csúcsfejűek rémmese a javából.

Brecht életművéből tizennégy darabot rendezett meg, némelyiket többször, a *Koldusoperát* kivéve a nagy darabokat: a *Kurácsi mamát*, a *Kaukázusit* is. Azt hiszem, ezzel világsztár lehet. Honnan ez a vonzalom?

– Gyerekkoromban láttam Töröcsik Marit, aki Sen Te és Sui Ta kettős szerepét játszotta Major Tamás rendezésében. Nagyon tetszett – ennyire emlékszem. Gyerekként képeket, jeleneteket jegyez meg az ember. Sokáig a közelben sem jártam Brechtnek, de később újraolvastam a darabokat. Ungár Júlia dramaturg és műfordító munkatársam szeretettel és rajongással ajánlotta őket – vele az első Brecht-rendezésem, a Miskolcon bemutatott *Vágóhidak szent Johannája* óta dolgozom együtt. Mindig örültem, amikor rátaláltunk egy-egy szövegre, amit időszerűnek éreztünk, és izgatott, ha életre kelhetett a színpadon. Ha valamit újrarendezek, az vagy azért van, mert kéri, vagy én ambicionálom, mert elégedetlen vagyok magammal. Sok darabját rendeztem diákoknak a Színművészeti is, mert Brechten keresztül jól lehet tanítani.

Miért élvezetes Brecht?

– Nekem? Vagy a nézőknek? Engem rendkívüli módon szórakoztat. A magyar közönség viszont nehezen veszi be. Talán két darabját szeretik:

A szecsuanit, mert abban van szerelem, és a *Kaukázusit*, mert abban egy gyerek körül forog a történet. A *Kurácsi mama* – a világ egyik legnagyobb alkotása – már határeset, túl sokat politizálnak benne, háborúról szól és meghalnak a gyerekek. A *Koldusopera* esetében a zene és a szöveg teljesen leváltak egymásról, az már inkább a slágerei miatt népszerű.

Nincs valami jó véleményem a...

– Isten ments! Nem valami fölényeskedés mondatja ezt velem. A nézők többsége szerelmet akar látni a színházban, mert romantikus – vagy szórakozni akar. És ez jól is van így. De nekem tetszik, Brecht mondása: ne meressz gessétek a szemeket olyan romantikusan! Ő az okokra akar rámutatni, arra, hogy az élet miért ilyen. És az ember a nézőtérén sem szívesen szembesül olyan dolgokkal, amelyekben magára ismer. Él talán valami homályos előítélet is a szerzővel szemben. Nem tudják, vagy nem akarják elhinni – mert vannak rossz színházi tapasztalataik –, hogy például mennyire humoros, hogy tele van költészettel, hogy hihetetlenül érzelmes. Kétségtelen, hogy szellemileg is hatást akar elérni, és nem tud lemondani az eszéről. Ezért vannak, akik – szerintem helytelenül – száraznak, didaktikusnak tartják. Szerintem okos, ravasz és élvezetes. De én elfogult vagyok Brechtrel, és nem is akarok elfogulatlannak tűnni.

Bertolt Brecht

A gömbfejűek és a csúcsfejűek – avagy a gazdag gazdaggal társul szívesen

Fordította: Ungár Júlia

Alkirály / Apácafőnöknő – UDVAROS DOROTTYA ■ Missena, államtanácsos / Palmosa – MÁTYÁSSY BENCE ■ Angelo Iberin, helytartó/ Orvos – HERCZEGH PÉTER e. h. ■ Callas, földbérlő – KRISTÁN ATTILA ■ Nanna, a lánya – TROKÁN NÓRA m. v. ■ Emma Cornamontis – VOITH ÁGI m. v. ■ Lopez, földbérlő / Saz / Callamassi – VARGA JÓZSEF ■ Parr, földbérlő / Hoz / Felügyelő – NAGY MÁRK e. h. ■ Emanuele Guzman – FARKAS DÉNES ■ Isabella Guzman – SÖPTEI ANDREA ■ Perunier / Bíró – TÓTH LÁSZLÓ ■ Ügyvéd – MÉSZÁROS MARTIN e. h. ■ Kisapáca – KATONA KINGA

Díszlet: Ambrus Mária // Jelmez: Benedek Mari // Dramaturg: Ungár Julia // Zene: Hans Eisler // Ügyelő: Kabai Márta // Súlygó: Sütő Anikó // Rendezőasszisztens: Kolits Ágota

Rendező: ZSÓTÉR SÁNDOR

mikor? hol?

PREMIER: 2018. május 24. – 19 óra

további előadások:

május 25., 26. – 19 óra
Gobbi Hilda Színpad

Brecht meg akarta változtatni a világot.

– Mert a világ megérett a változásra, mondta. De ő sem úgy gondolta, hogy egyik napról a másikra, megvilágbeke és a többi. Inkább gondolkozni tanít. Hogy nem kell elfogadni a világot úgy, ahogyan van... Vértorralóan precízen mutatott rá olyan mozgatórugókra, amelyeken én mint átlagember nem gondolkodom. Ő azt mondja, hogy nem lelki, hanem alapvetően gazdasági mozgatórugói vannak az életünknek.

És Zsótér Sándor nem akarja megváltoztatni a világot?

– Megváltoztatni?! Ez túlzás. Bemászni a fejekbe – egy kicsit. Azzal tudok tenni valamit, hogy mindaz, amit ezekből a darabokból szépnak és igaznak tartok, a tölem telhető legigazabb módon jelenjen meg egy-egy előadásban. Valamit, persze, talán lehet változtatni, és az a kevés is számít. De az ember alapvetően lusta. Belenyugsunk abba, ami van, ahogyan van...

A gömbfejűek és a csúcsfejűekből rendezett már vizsgaelőadást 2012-ben egy bábszínész osztálynak a Színművészeti Egyetemen. A darab azonban most kerül először a nagyközönség elé. Miről szól önnek ez a történet?

– Azt hiszem, az embereket az életben maradásért folytatott harc teljesen kimeríti, és bármilyen hülyeséggel vagy durvábban: aljassággal meg lehet vezetni, át lehet verni őket. A darab főhőse, Callas egy földműves, és amikor ebben a képzelte birodalomban polgárháború tör ki, akkor ez az egyszerű ember azt mondja: nem állok a forradalmárok mellé, mert ha ők győznek, akkor a falu kapja az elűzött birtokos lovát, ha az új hatalom mellé állok, akkor viszont én kapom a lovát.

„Csak amid van, az van” – áll a darabban.

– Az önös érdek vezeti az embereket. Azt gondolom, Brechtnek ebben is igaza volt. És ez pont elég ahhoz, hogy akiknek lehetőségük lenne rá, hogy változtassanak azon, ami nekik nem jó, semmi más nem tesz nekik, mint megosztják a közösséget, amely felett hatalmat gyakorolnak. Politikában, munkahelyen, kicsiben, nagyban – mindenütt. Ilyen egyszerű ez. És Brecht is ilyen „egyszerű”, és ezt rendkívül érdekesen mutatja be, nagyon vicces alakokon keresztül.

A darabbeli birodalmat túltermelési válság sújtja. Az uralkodó számára megoldást jelent egy bizonyos Iberin ötlete, aki egymásra uszítja a birodalomban addig egymással békében élő gömbfejűeket és csúcsfejűeket, vagyis a csuhokat és csiheket. Miért?

– Mert háborút akar. Mert az jó üzlet. De a háború pénzbe kerül, és a válság miatt az éppen nincs, az ország nagyjai sem adnak. Az uralkodó tisztában van azzal, hogy mi Iberin terve, pontosan tudja, mi lesz ebből.

Brecht-darabok Zsótér Sándor rendezésében

A vágóhidak Szent Johannája (1998)

Rettegés és ínség (1998)

A szecsuáni jóember (2001, 2002)

Szerelemárú címmel (2017)

A jó ember Szecsuánból címmel (2017)

Galilei élete (2002, 2016)

A kaukázusi krétakör (2003)

Kurázi mama (2004, 2006, 2012)

K.mama címmel (2010)

Arturo Ui feltartóztatható felemelkedése (2004, 2009)

A városok dzsungelében (2006, 2016)

Az anya (2007)

A kivétel és a szabály (2008)

Félelem és macskajaj a Harmadik Birodalomban (2010)

Angliai Második Edward élete (2012)

A gömbfejűek és a csúcsfejűek (2012, 2018)

Don Juan (2013)

„Azért a pár percért kell mindent
megtenni, hogy a néző rádöbbenjen,
meglássa, hogy ott a színpadon az
egyik szereplő hogyan veri át, árulja
el, húzza csőbe a másikat... Mert az
életben ezt nem nagyon vesszük észre
– vagy már későn. Saját viszonyainkra,
kapcsolatainkra ugyanis nem
látunk rá olyan jól.”

Rettentő cinikus módon eszköznek használja Iberint, hogy megoldassa vele a válságot, akár a polgárháború árán is. Addig ő kivonja magát a forgalomból, hogy a megfelelő pillanatban úgy térjen vissza, mint aki bölcs uralkodóként mindent rendbe hoz. Persze minden marad a régiben – és indulhat a háború... A háborúkat gazdasági alapon indítják, erőforrások, területek miatt. Nem vagyok történész, de azt hiszem, nem tévedek abban, hogy az emberek egymásnak uszítása, a gyűlöletkeltés már csak utólagos magyarázat, a háború megideologizálása csak elfedi a nyers gazdasági okokat. A háború felizzítja a gazdaságot, és ebben mindenki egyetért, mert ahogy a darab alcíme is mondja: *gazdag gazdaggal társul szívesen*.

Brecht politizáló szerző. Felismerhető szituációkat ír le, és a néző óhatatlanul beazonosítja a szereplőket.

– Brecht ezért írta a darabjait! Írhatott volna dokumentumdrámát is Hitlerről, ehelyett megírta az *Arturo Ui feltartóztatható felemelkedését* –

a feltartóztatható szót hangsúlyozom –, ami egy műalkotás, így jóval több, mint a valóság. Kétségtelen, hogy ma a leegyszerűsítés, az új primitivizmus korát éljük, amiben annak van gyors sikere, ami könnyen felismerhető, azonosítható, egyszerű és világos utalás a mára. Na de az élet nem egyszerű és világos, hanem roppant összetett. És érdekes!

Ha nagyon a mára van ráhúzva egy politizáló darab, az beszűkítheti egy műalkotás értelmezését, hiszen azoknak szól, azokkal kacsint össze, akik eleve egyetértene az előadás alkotóival, másokat pedig provokál...

– Én is látom azokat az előadásokat, amelyek plakátszerűen üvöltve kimondják, hogy mit kellene gondolnom. De ez inkább felment a gondolkodás alól. Azt a kéjes örömet nyújtják ugyanis az efféle előadások, hogy minden a napnál világosabb, persze hogy értem, tehát tennem semmit sem kell. Gondolkozni végképp nem! Brecht azonban gondolkodásra tanít, összefüggésekre, ellentmondásokra figyelmeztet. Én nem gondolok a mai politikai felhozatalra, amikor a *III. Richárd*-ot csinálom, sem amikor az *Arturo Ui*-t vagy *A gömbfejűeket* rendezem... Azért a pár percért kell mindent megtenni, hogy a néző rádöbbenjen, meglássa, hogy ott a színpadon az egyik szereplő hogyan veri át, árulja el, húzza csőbe a másikat.

Ezért a pár percért dolgozik?

– Igen, ez fontos. A színház ezt tudja nyújtani – legalábbis én ezért csinálom. Mert az életben ezt nem nagyon vesszük észre – vagy már későn. Saját viszonyainkra, kapcsolatainkra nem látunk rá olyan jól, mint ahogy Brecht művein keresztül beelátunk a világ működésébe. Lehet, hogy ez kellemetlen, de izgalmas és érdekes. Pláne, ha sikerül olyan szórakoztatóan csinálni, mint ahogy ezt Brecht a darabjaiban megvalósította. Ez már rajtunk múlik.

KORNIA ISTVÁN

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

Nanna dala

Uraim, tizenhét évesen

Jöttem ki a szerelempiacra

És sokat megtapasztaltam.

Komisz volt sokszor,

De benne volt a pakliban.

Mégis zokon vettem ezt-azt.

(Elvégre ember vagyok én is.)

Istennek hála minden elmúlik gyorsan.

A szerelem is, sőt a bánat is.

Hol vannak már a tegnap esti könnyek?

Hol van már a tavalyi hó?

Az évekkel persze könnyebben

Mész a szerelempiacra

És ölelsz szakmányba.

De az érzés

Furcsán kibűl

Ha túl kevésé fukarkodsz vele.

(Végül is minden készlet elfogy egyszer.)

Istennek hála minden elmúlik gyorsan.

A szerelem is, sőt a bánat is.

Hol vannak már a tegnap esti könnyek?

Hol van már a tavalyi hó?

És ha jól megtanultál is

Kereskedni a szerelemvásárban:

Mégis, aprópénzre váltani a vágyat

Soba nem könnyű.

Nos, ezt is eléred.

De bele is öregszel.

(Végül is nem maradsz tizenhét örökké.)

Istennek hála minden elmúlik gyorsan.

A szerelem is, sőt a bánat is.

Hol vannak már a tegnap esti könnyek?

Hol van már a tavalyi hó?

„...büszke vagyok arra, hogy volt egy ötvenperces páros jelenetem Törőcsik Marival, amit Vasziljev beépített a szakmai kurzusainak a tematikájába. Őt nagyon sokfelé hívják a világban előadásokat tartani, és szemléltetésként használja a jelenetünkről készült felvételt.”

RÉMMESÉS JÁTÉK, BÁMULATOS LÉTEZÉS

Udvaros Dorottya a kísérletezés kockázatáról, a királyságról és a regényes versmondásról

Udvaros Dorottya – egyik kritikusa szerint – a legjobb Csehov-színész. Az elismerést köszöni, de mint mondja, legalább annyira Brecht-színész is. Igaz, eddigi pályája során csak két Brecht-darabban játszott. A harmadikról, melyben most a Nemzeti Színházban két szerepet is kapott, korábban nem is tudott. Szerinte Zsótér Sándor rendező kellett ahhoz, hogy egyáltalán műsorra tűzzék A gömbfejűek és a csúcsfejűek avagy a gazdag a gazdaggal társul szívesen című rémmesét.

Az első kérdés elmarad. Pedig kezdhettük volna azzal a beszélgetéssel, hogy mit tanultunk egykor *A gömbfejűek és a csúcsfejűek* című Brecht-darabról, és mit jelent ma ez a példázat...

– Szerintem semmit sem tanultunk erről. Nyilván foglalkoztunk a nagy Brecht-drámákkal és az epikus színházzal, meg az elidegenítő effektusokkal... Legfeljebb – a *Koldusopera*, a *Kaukázusi krétakör*; a *Kurácsi mama*, a *Jó embert keresünk*, a *Vágóhidak Szent Johannája*, a *Galilei élete* és az *Arturo Ui* után – elhangzott, hogy verseket és tandrámákat írt a szerző.

Megkerestem a bölcsészhallgatók számára készült egykori egyetemi jegyzetemet – gondoltam, idézhetnék valami frappáns méltatást –, de abban sem említik a *Gömbfejűeket*.

– Talán a '60-as években jelent meg magyarul a Brecht színműveit tartalmazó két kötet. Édesapámnak meg is volt a könyvtárában, de valahol elkallódott az a kötet, amelyikben benne volt a *Gömbfejűek* is. Szerintem ez a dráma – vagy ahogy a színlapon is szerepel: rémmese – más kiadásban nem is jelent meg magyarul, és a színházak sem játszották.

Eddig vajon miért nem, és most miért igen?

– Nálunk lehetett egy kis tartózkodás a német színjátszással kapcsolatban. Persze a nagy Brecht-drámákat játszották a magyar színházak is, de senkinek nem jutott volna eszébe a *Gömbfejűeket* bemutatni. Azt hiszem, ehhez Zsótér Sándor rendezőre, az ő megszállottságára, öntörvényűségére, Brecht iránti rajongására volt szükség.

Korábban nem dolgoztak együtt Zsótér Sándorral. Mi lehet az oka, hogy eddig nem hívta?

– Azt én nem tudom, hogy Zsótér eddig miért nem gondolt rám, vagy miért nem hívott. Talán túlságosan színész színésznek tartott?!

Mit jelent az, ha valaki túlságosan színész színész?!

– Ezen a meghatározáson kicsit még gondolkodnom kellene! De valami olyasmi lehet, mint amilyenek engem tarthatnak. Nekem szerencsém volt. Nagyon hamar ismert lettem. Már a pályám elején is jelentős filmszerepeket kaptam. A színházban is jól indultam. Igaz, vidéken, Szolnokon kezdtem, de mindjárt Paál Istvánnal dolgozhattam: szerepet kaptam *Mrožek Tangójában*, én voltam Ala. Ez egy nevezetes előadás volt. Később a Katona József Színházzal bejártuk a fél világot. Jöttek sorban a díjak is, tehát ismert és elismert színész lettem. Zsótér Sándor pedig inkább olyan emberekkel dolgozott, akik az alternatív színházak felől érkeztek, akiket inkább a kísérletezés érdekelt...

Nem érdekli a kísérletezés, az új utak keresése?

– Hogyne érdekelne! Sőt, ezzel kezdődött a színházi pályám. Paál István is, aki a *Mrožek*-darabot rendezte Szolnokon, kimondottan avantgard szellemiségű rendező volt. A szegedi Egyetemi Színpadon kezdte a pályáját, de később, a kőszínházi munkáira is jellemző volt a kísérletezés, az abszurd, a groteszk látásmód. De később is voltak ilyen jellegű munkáim. A Bárka Színházban volt 2000-ben a *Krétakör*

„A színész a jelenben létezik.
Számomra csak az előadás a lényeg.”

„...éppen az a színészet lényege,
egyik alapkövetelménye, hogy merjük
vállalni a kockázatot.”

Udvaros Dorottya

Kossuth- és Jászai Mari-díjas színművész. 1978-ban végzett a Színház- és Filmművészeti Főiskolán. Pályáját a szolnoki Szigligeti Színházban kezdte, a Nemzetiben töltött egy évad után az akkor alakuló Katona József Színház hamarosan legendássá váló társulatában folytatta, ahol 1993-ig játszott. Egy év szabadúszás után az Új Színház, majd a Bárka Színház tagja, 2002 óta a Nemzeti Színház művésze. Édesanyja Dévay Camilla színésznő, édesapja Udvaros Béla rendező. Sok-sok színpadi alakítása mellett számos mozi- és tévéfilmben szerepelt.

Udvaros Dorottya a 2017/2018-as évadban a *Bánk bán*, a *Cyrano de Bergerac*, a *Szindbád*, valamint a *Gömbfejűek és a csúcsfejűek* című előadásban látható.

Nexxt-bemutatója, abban dolgoztam először Schilling Árpád rendezővel, majd elkészült a darab filmváltozata is. Az eredeti mű szerzője Tasnádi István volt. Rendkívül tehetséges szerző! Az egész csapat nagyon jó volt. A *Nexxt* után megkérdezték tőlem, mint játszanék szívesen, mire én azt mondtam: a *Phaedrát*. Számomra megtiszteltetés volt, hogy Tasnádi – tulajdonképpen nekem, az én kedvemért – megírta a dráma mai változatát, Schilling Árpád pedig megrendezte az előadást. A bemutató Salzburgban volt, és – mi tagadás – meglehetősen értetlenül fogadta a közönség. Itthon aztán a Trafóban játszottuk. Zenével, két nyelven, német szereplőkkel, kiemelve az eredeti korából és helyéről az ókori görög drámát. Merész vállalkozás volt, de örülök, hogy részese lehettem, mert éppen az a színészet lényege, egyik alapkövetelménye, hogy merjük vállalni a kockázatot.

Zsótér Sándor rendezései esetében is szükséges időnként a kockázatvállalás. Volt, hogy szinte akrobatikus mutatványokat kért a színeszektől, máskor viszont szinte mozdulniuk sem lehetett, mintha csak a szöveg számítana. Nem kérdezem, hogy mennyire bevállalós. Ki ne emlékezne *Amalfi hercegnő leborotvált fejére!*

– Az *Amalfi* bemutatója előtt – ez még a Bárkában történt – senki sem kérte tőlem, hogy borotváljam le a hajam, de arra gondoltam, így jobban érzékelhető lesz ennek a nőnek a megalázottsága. A rendező, az angol Tim Carroll és a színész kollégáim számára is meglepetés volt, csak a fodrász tudott róla. Nem lett volna szabad megtennem a többiek tudta nélkül – ez színházi vétség. A premieren volt olyan kolléganőm, aki elsírta magát, amikor meglátott, pedig a jelenet szerint nem kellett volna, és volt, aki meg sem tudott szólalni a döbbenettől... De szerencsére nagyobb baj nem lett belőle.

Ahhoz mit szólna, ha alig mozdulhatna a színpadon?

– Volt ilyen! – amikor Anatolij Vasziljevvel az egykori Művész Színházban dolgoztunk együtt. A világhírű orosz rendezővel úgy kezdtük

Dosztoevszkij *A nagybácsi álma* című novellája alapján írt színmű próbáit, hogy semmit sem csináltunk. Pontosabban hetekig csak ültünk és olvastuk a szöveget. Hihetetlen feszültség volt bennem! A többiek sem értették, miért van erre szükség. De egy idő után olyan mértékben átjárt bennünket a szöveg – a mondatok jelentése, a szavak ereje –, hogy nem volt szükség semmilyen magyarázkodásra, értelmezésre. Utána mentünk csak a színpadra, és egy nap alatt megtörtént a szcenírozás. Ez az előadás ugyan megosztotta a közönséget, a hagyományos, könnyen emészthető színpadi játékokhoz szokott néző nem tudott mit kezdeni ezzel az újszerű megközelítéssel, de mindenképpen felrázta a színházi szakmát, felhívta a figyelmet az újra, az elgondolkodtató megoldásokra. És nagyon büszke vagyok arra, hogy volt egy ötvenperces páros jelenetem Töröcsik Marival, amit Vasziljev beépített a szakmai kurzusainak a tematikájába. Őt nagyon sokfelé hívják a világban előadásokat tartani, és szemléltetésként használja a jelenetünkről készült felvételt.

Soha nem gondolt arra, hogy rendeznie kellene?

– Nem. A rendezéshez nagyon alapos szakmai felkészültség kell, komoly elmélyülésre van szükség...

A próbák során sem szól a rendezőnek, hogy valamit másképpen csinálna?

– Időnként szólok, de csak úgy, mint valamikor a játékmesterek. Nem most kezdtem a pályát, ennyi év színházi tapasztalat után időnként vannak használható ötleteim arra, hogy miként lehet jól megoldani egy-egy helyzetet.

Amikor meglátta a mostani Brecht-darab címet – *A gömbfejűek és a csúcsfejűek avagy a gazdag a gazdaggal társul szívesen* – nem ijedt meg attól, hogy ez valami politikai példázat lesz?!

– Ilyesmitől nem félek. Nem tudom, hogy azért vette-e elő ezt a darabot a rendező, hogy aktuálpolitikai üzeneteket fogalmazzon meg. Brecht műveiben különösen hangsúlyos a politika. Persze ott van az mindenben. Vegyük csak példának a természetet. Napfény, víz, levegő... Gyönyörű is lenne, ha nem sújtana bennünket a klímaváltozás, a globális felmelegedés, és ehhez nyilván szorosan kapcsolódik a természetvédelem. De ha az Amerikai Egyesült Államok elnöke azt mondja, hogy kilép a párizsi klímaegyezményből, mert az nem szolgálja Amerika gazdasági érdekeit, az bizony már komoly politikai kérdéseket vet fel.

A Színházi Adattár szerint 127 szerepet játszott – és ez nem is teljes –, viszont ezek között eddig mindössze két Brecht-darab volt. Nem mondhatnánk, hogy Brecht-színész.

– Nem is mondta még senki, hogy Brecht-színész lennék!

Ahhoz mit szólt, amikor Csáki Judit színikritikus úgy fogalmazott, hogy Udvaros Dorottya a legnagyobb Csehov-színész?

– Minden elismerést köszönök! De legalább annyira vagyok Brecht-színész, mint Csehov-színész! Eddig négy Csehov-darabban játszottam. A Brecht-darabok közül pedig a *Gömbfejűek* a harmadik, de ez is legalább négy vagy öt szerep.

Pontosítsunk!

– A Katona József Színházban valóban legendás Csehov-előadásaink voltak. Az induláskor mindjárt egy főszereppel kezdtem. Zsámbéki

Gábor '82-ben megrendezte *A manó* című Csehov-komédiát, abban én voltam Jelena Andrejevna. A Katona fénykorának legjelentősebb előadásaként szokták emlegetni a *Három nővért*, Ascher Tamás rendezését. Itthon és külföldön is komoly sikereket értünk el. Fogalmam sincs, hányszor lehettem Natalja Ivanovna. Majd 1990-től '95-ig százszor játszottuk a *Platonovot*, azt is Ascher Tamás rendezte, én voltam Szojja Jegorovna. Itt a Nemzetiben is bemutattuk 2010-ben Andrei Szerban rendezésében a *Három nővért*, abban az előadásban Olga voltam. Közben a Bárkában is volt még egy Csehov-szerepem, a Bagossy László által rendezett *Cseresznyekertben* a földbirtokos, Ranyevszkaja lehettem. Talán ha huszonnyolcszor játszhattuk, pedig nagyon jó előadás volt. Sajnos, megszakadt a sorozat. A színház akkori vezetőjével való elégedetlenség miatt felbomlott az alapító társulat.

Hogy jön ki a négy vagy öt Brecht-szerep?

– Az első Brecht-bemutatóm Budapesten, a régi Nemzeti Színházban volt, de annak a története is Szolnokon kezdődött. Ott találkoztam először 1979-ben a világhírű orosz rendezővel, Ljubimovval. Majd amikor 1981-ben a Székely Gábor és Zsámbéki Gábor vezette Nemzeti Színházba kerültem, éppen akkor rendezte ott Ljubimov a *Háromgarasos operát*, és megkaptam életem első Brecht-szerepét. Én lettem Polly, a kolduskirály lánya, Bicska Maxi menyasszonya. Kiváló művészekkel játszhattam: Újlaki Dénes volt Bicska Maxi, Garas Dezső Peachum, a kolduskirály, a felesége pedig Töröcsik Mari, ott volt még Moór Mariann, Ronyecz Mária, Helyey László, Eperjes Károly, Balkay Géza, Bubik István, Hollósi Frigyes... Nagyszerű csapat volt. Biztos vagyok benne, hogy még sokáig játszhattuk volna, ha közben nem alakul meg a Katona József Színház. Oda már nem tudtuk átvinni

Gertrudisként a *Bánk bán*ban Farkas Dénessel

Robert De Niro gratulál a *Csók Anyu* című filmért kapott legjobb alakítás díjához a Moszkvai Nemzetközi Filmfesztiválon (1987)

ezt az előadást, már csak azért sem, mert a díszlet, a Borovszkij által épített háromemeletes londoni busz nem fért volna be az ottani színpadra. Később igazgatóváltás miatt szakadt meg az egykori Új Színházban bemutatott *Jó embert keresünk* előadásainak a sora. Ács János rendezte az előadást, én voltam Sen Te és Sui Ta. Kilencvennyolcszor játszottuk! A hazai Brecht-előadások történetében ilyen még nem volt!

De még lehet! Például a *Gömbfejűek*!

– Erről még korai lenne beszélni.

A *Jó embert keresünk* után ebben az előadásban is két szerepe van!

– De ez egészen más, mint Sen Te és Sui Ta, a jó ember és a rossz ember váltakozása. Ott, hogy az örömlány jó ember tudjon maradni, kénytelen volt magára öltetni a nagybácsi, a kemény kapitalista szerepét. A *Gömbfejűek* esetében az alkirály és az apácafőnöknő független egymástól.

Az alkirály a Brecht-drámában eredetileg férfiszerep. Ilyen is volt már. Sőt, ennek az alkirálynak még van egy hasonló megjegyzése, mint amiről méla Jaques-ként beszélt az *Abogy tetszik*ben. Azzal adja át a hatalmát az alkirály, hogy szeretné szemlélni a lét bámulatos színjátékát.
– „A lét bámulatos színjátéka” – nagyon jó megfogalmazás! „Színház az egész világ...” – ahogy azt méla Jaques is mondja. Férfi? Nő? Filozófus? Mindegy! Az *Abogy tetszik* rendezője, Purcărete is úgy találta ki ezt a szerepet, hogy nem volt jelentősége méla Jaques nemének.

Jöhetnek akár a férfi szerepek is?!

– Ez már nekem is eszembe jutott! Sőt, egy interjúban mondtam, hogy jöhetnek a férfiszerepek. Arra gondoltam, hogy például a Bulgakov-re-

gény, *A Mester és Margarita* színpadi változatában szívesen eljátszanám Woland szerepét. Később kiderült, nem volt ez olyan ördögtől való ötlet, bár én félig-meddig viccnek szántam, hogy akár lehetnék ez a bizonyos sátán is. Az történt ugyanis, hogy az interjú megjelenése után felhívott Szász János rendező, és bocsánatot kért, hogy nem én kaptam Woland szerepét itt a Nemzeti Színházban. Nagyon meglepődtem, és nevettem, hogy ő egyáltalán elgondolkodott az én megjegyzésemen. Teljesen komolyan mondta!

A *Gömbfejűek* előadásában alkirály lett, eddig ugyan király még nem volt, de királyné már többször is.

– Most éppen Gertrudis vagyok. Ez aztán a királyság!

Amikor kiderült, hogy színre kerül a *Bánk bán*, nem riadt meg attól, hogy ez kötelező olvasmány, és jönnek majd a középiskolások...

– Jöjjenek csak a középiskolások!

De az ifjúsági előadásokon időnként tapasztalható némi fegyelmezetlenség!

– Ez nem az az előadás, amely kiválthatná a kötelező olvasmányt vagy felmondtná a színészekkel Katona József szövegét, úgy látom, a diákoknak kifejezetten tetszik. Akik pedig valami nemzetieskedő melldöngetésre számítanak, azoknak csalódnuk kell. Az elején volt is olyan néző, aki előadás közben elment. Pedig rendkívül izgalmas kérdéseket vet fel Vidnyánszky Attila rendezése. Szerencsére most már elterjedt a híre ennek az igazán elgondolkodtató előadásnak, és azok jönnek, akik nyitottak egy modern szemléletű feldolgozásra. Teltházak előtt játszunk a *Bánk bán*t, és azt hiszem, olyan előadás született, amely megszólítja a fiatalokat is.

Brecht drámáit sem könnyű közel hozni a mai nézőhöz. Ráadásul itt vannak azok a híres elidegenítő effektusok, a songok, a versek...

– Megbirkózunk vele!

Ezt csak a versek, és nem a megzenésített versek miatt hoztam szóba. Énekelni is gyakran szokott, teltházások a koncertjei, de mintha verseket nem mondana.

Roxane szerepében (Cyrano de Bergerac) Fehér Tiborral, hátul Farkas Dénes

Majmunkaként a Szindbádban

– Jól látja: ritkán mondok verseket. Pedig nagyon sok kedves költőm van, de inkább csak olvasom őket. Az igazán jó versek olyanok, mintha a lélek mélyéről szakadnának fel az érzelmek. Ha megérint, nehezen tudom sírás nélkül elmondani.

Van viszont egy felvétele, egy Ady-vers, amit gyakran ismételnek karácsonykor a tévécsatornák!

– Jaj, a *Karácsony!* Borzasztó körülmények között született a felvétel! Bár kezdő színész voltam, mégis nagy hisztit rendeztem. Mindenkit kizavartam a stúdióból. Épp csak azok maradhattak bent, akik a technikát kezelték. Nagyon zavart, hogy amíg nekem el kellett volna mélyülnöm a karácsonyi áhítatban – „*Harang csendül, Ének zendül, Messze zsong a hálaének, Az én kedves kis falumban. Karácsonykor Magába száll minden lélek...*” –, addig jöttek-mentek, uzsonnáztak, beszélgettek, akik arra vártak, hogy majd ők is felmondják a maguk versét.

Végül mégis ezzel a versmondással sikerült bejutnia a mai magyar irodalomba. Dész Mihály a *Pesti barokk* című regényében részletesen – öt oldalon keresztül – elemzi ezt a felvételt!

– Talán ő is érezte, hogy milyen fontos volt nekem ez a vers...

Ahhoz mit szolt, hogy a regény főhőse szerint három igazán jó színésznőnk van. Idézem: „Az Eszenyi a legokosabb, a legtudatosabb. A Básti a legmodernebb, a leggroteszkebb, legradikálisabb, az Udvaros pedig a legteljesebb...”

– Mit mondhatnék erre?! Köszönöm szépen. Ő csak három színésznőt emelt ki, de én még tudnám folytatni a felsorolást.

Folytatná?

– Majd inkább megírom...

Gyűjti már a könyvéhez a dokumentumokat?

– Jaj, dehogy!

– Édesapja, Udvaros Béla 91. születésnapja tiszteletére tavaly jelent meg a negyedik kötete, a *Főrendezőm az Élet* – pontos leírásokkal, fotókkal, színlapokkal. Nem gondol arra, hogy követni kellene a példáját?

– Édesapám rendezőként dolgozott. Az ő pályája során nagyobb jelentősége volt a dokumentálásnak, a tények rögzítésének, a történetmeselésnek és a műtárgyésznek is. A színész a jelenben létezik. Számomra csak az előadás a lényeg. Persze lehet, hogy egyszer majd én is elkezdek írni. De hol vagyok én még 90 éves?!

FILIP GABRIELLA

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

Georg Büchner

Woyzeck

Paneldráma egy igaz történet alapján

A szövegkönyvet Kiss Csaba fakszimile fordítása alapján Vecsei H. Miklós készítette

Franz Woyzeck – NAGY MÁRK e. h. ■ Marie – BARTA ÁGNES ■ Ezreddobos – FEHÉR TIBOR ■ Kikiáltó – BORDÁS ROLAND ■ Doktor – SZABÓ SEBESTYÉN LÁSZLÓ ■ Professzor – BÖRÖNDI BENCE m. v. ■ Andres – HERCZEGH PÉTER e. h. ■ Kapitány – KOVÁCS TAMÁS e. h. ■ Gyerekek – BENEDEK DÁNIEL e. h. ■ Paula – SZABÓ NIKOLETT e. h. ■ Altiszt – MÉSZÁROS MARTIN e. h. ■ Egyik – BERETTYÁN SÁNDOR ■ Másik – SZÉP DOMÁN e. h.

Látványterv: Vecsei Kinga Réta // Dramaturg: Vecsei H. Miklós // Zene: Mátyássy Szabolcs // Ügyelő: Kabai Márta // Sógó: Kabódi Szilvia // Rendezőasszisztens: Trimmel Ákos

Rendező: ifj. VIDNYÁNSZKY ATTILA

PREMIER: 2018. április 11. – 20 óra

további előadások:

április 12., 23., május 27., 28. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

WOYZECK

1824-ben egy Woyzeck nevű borbély megölte a feleségét. Féltékenységből gyilkolt, elfogták, elítélték és kivégezték. A szóbeszéd szerint Woyzeck zavarodott ember volt, aki nem volt tudatában tettének. Ez a történet ihlette az átlagember, a kisember, a kiszolgáltatott ember magányos történetét.

Ebben a túlfeszített valóságban, bombák alatt, szakadékok között, képernyők előtt ül a kishajó: Woyzeck. Szerelmet keresve, igazságot kutatva ragad fegyvert és gyilkol. Miért? Lehet-e Woyzecket bűnösnek nevezni? Vagy az a világ bűnös, amelyik gyilkosokat szül? Ezeket a kérdéseket teszi fel a frissen alakult Sztalker Csoport a Nemzeti Színház fiatal művészeivel közösen.

Osztovits Ágnes újságíró – szenvedélyes és „hivatásos” színháznéző. Az elmúlt öt évben rendszeresen figyelte a Nemzeti Színház és a MITEM előadásait, egy évadon keresztül volt a Nézőpont rovat szerzője, vagyis premierről-premierre megírta véleményét a látottakról e lap hasábjain. Az ötödik MITEM kapcsán vissza- és előretekintésre kértük...

Jevgenyij Anyegin
(rendező: Rimas Tuminas,
Vahtangov Színház,
Moszkva, Oroszország, 2017)

„Ha figyel az ember egy-egy ilyen fesztiválon, megtudhatja, hogyan alakult át a színház világa, láthatja, miféle útkeresés zajlik. Ennek tükrében értékelheti a magyar előadások színvonalát, felmérheti, mi avított és provinciális, mi közelít az élvonalhoz. Tévhiteket is eloszlathatnak a rangos külföldi produkciók, például a magyar rendezők felkészültségéről, a színészi munkáról, a színpadtechnikáról.”

Osztovits Ágnes

CSODÁKRA VÁRVA

Ötéves a MITEM

Az ördög sem érti, hogyan alakul ki, mondjuk, egy szolid vidéki polgárcsaládban a színházfüggőség. Lehet, hogy a rendezői-dramaturgi pályáról ábrándozó nagyfiúról ragad rá a kisebbekre? A nagylányról, akit a városi pártbizottság nem javasol a jogi egyetemre, így bánatában a színművészetire felvételizik? Máig nem tudom a pontos választ, de tény, hogy a középső gyereknek – aki aztán a két kicsit is megfertőzte – már az volt legnagyobb kamaszkori élménye, hogy látta a Royal Shakespeare Company világhírű *Lear királyát* a Madách Színházban. Az egyetemi évek alatt jöhetett heti két-három előadás a Vigben, a Madáchban, a Nemzetiben, a Katonában, a Pestiben, ráadásul minden jobbnak mondott külföldi színház egy-egy vendégjátéka. Zseniálisak és csapnivalók.

Örömnünnep és erőpróba

A színházmánia a későbbiekben is megmaradt, de nálunk a családi szereposztás azt kívánta, a kisebbek kerüljék ezt a területet. Megmaradtak hát kívülállóknak, csodára váró nézőknek, akik tudnak őszintén tapsolni vagy csendben távozni két felvonás között. Idővel sokasodtak a nagy élmények, aztán egyre erősödött a vágy az utóbbi két évtizedben ritkán kapható, nagy színházi pillanatok után.

Az öt éve indult Madách Imre Nemzetközi Színházi Találkozó bár elsősorban a szakmának szól, de a fent megidézett színházra-

góknak is örömnünnep és komoly erőpróba. Ünnepe, mert két hét alatt (idén már majdnem három) annyi híres produkciót láthatnak, mint Magyarországon még soha. ('93-ban és 2000-ben a Katona József Színház rendezett kétszer is pazar Európai Színházi Találkozót, nagy sikerrel, igaz, a MITEM-nél jóval kevesebb előadással.)

Ha figyel az ember egy-egy ilyen fesztiválon, megtudhatja, hogyan alakult át a színház világa, láthatja, miféle útkeresés zajlik. Ennek tükrében értékelheti a magyar előadások színvonalát, felmérheti, mi avított és provinciális, mi közelít az élvonalhoz. Tévhiteket is eloszlathatnak a rangos külföldi produkciók, például a magyar rendezők felkészültségéről, a színészi munkáról, a színpadtechnikáról. Vidnyánszky Attila nyilván mindezt szem előtt tartotta, amikor friss nemzetis igazgatóként belevágott a találkozó előkészítésébe. És talán abban is reménykedett, hogy ha az övével rokon törekvésű színházakat hív meg, őt is jobban érteni fogja a szakma és a közönség. Márpedig hozzá elsősorban a technikailag tökéletes, komoly tétre menő, katartikus élményt adó orosz teátrumok állnak közel.

Évtizedenként egyszer

A kritikusok és minden kérdésben szakavatott esztéták, hogy felmentsék magukat az értékelés gondja alól, s persze a tucatnyi előadás megtekintésétől, kijelentik: Keletre, sőt még mindig keletre billen a

Faust (rendező: Silviu Purcărete, Radu Stanca Nemzeti Színház, Nagyszeben, Románia, 2017)

Bűn és bűnhődés (rendező: Vidnyánszky Attila, Alekszandrinszkij Színház, Szentpétervár, Oroszország, 2017)

MITEM mérlege. Hiányos a kép, rengeteg az orosz előadás. A laikus színházbarát ilyenkor értetlenkedik: míg manapság játszi könnyedséggel eljutunk bármely nyugati nagyvárosba, és interneten kinézhetjük, melyik teátrumba van kedvünk (pénzünk) jegyet váltani, Moszkvába vagy Szentpétervárra több mint nehéz és felettébb költséges eljutnunk. Hála Isten, mondja, hogy helybe jönnek a világhírű orosz társulatok!

És visszatérnek hozzánk. Mi több, vezetőik rendeznek is a Nemzeti-ben (Rizsakov, Fokin). Ahogy a MITEM elmúlt négy évének legnagyobb sztárja, a román születésű világpolgár, Silviu Purcărete is, akinek a félig még lerobbant, egykori járműjavítóban, az Eiffel-csarnokban tavaly előadott *Faustja* évtizedenként talán egyszer megszülető zseniális előadás. Olyan éles tükröt tart elénk, hogy fáj belenézni, mert azt mutatja, minden, ami emberi, kiveszett belőlünk, önfeledten, boldogan rohanunk a veszünkbe, mert rég cserben hagyott erkölcsi érzékünk, nincsenek fogódzóink. Purcărete nem meghamisítja, hanem felerősíti Goethe hangját. Bizarrnak tűnő ötletei – Mefisztót nő játssza, Margitból fél tucatnyi van – nem öncélúak; minden alá van vetve a következetesen végiggondolt nagy látomásnak. Lám, itt tartunk, drága embertársak, a 21. század elején. Emberek vagyunk még egyáltalán?

Hasonló szellemben alkot az orosz Viktor Rizsakov is, aki eddig hazugságainkkal, öncsalásainkkal szembesített (*Fodrászsnő, Éjjeli menedékhely, Részegek*), s most Csehovval érkezik. Izgalmas lesz látni, hogy Vidnyánszky Attila egyik leghíresebb rendezéséhez képest merre mozdul az orosz *Három nővér*.

Mit üzen?

A litván születésű Rimas Tuminas, a moszkvai Vahtangov Színház főrendezője tavaly alaposan felborzolta a kedélyeket Puskin *Anyegin*-jének színreállításával. Pedig nem tett mást, mint gyönyörű színpad-

Macbeth (rendező: David Doiasvili, Vaso Abasidze Állami Zenés és Drámaszínház, Tbiliszi, Grúzia, 2014)

képpel, fantasztikus színészi dikcióval, zenével és kiváló művészekkel elmondta, miről szól a klasszikus verses regény. Az illúzióvesztésről, a férfi-nő kapcsolat nehézségeiről, a szerelemről. Azaz a máról is. Vajon mit üzen nekünk az idén ez a remek rendező Szophoklesz *Oidipusz királyával*? Azonnal bejelöltük jó előre megváltott bérletünkön, hogy az antik tragédiát mindenképpen látni akarjuk.

És vajon mivel lep meg az orosz színház másik két neves főrendezője, Andrej Mogucsij és Valerij Fokin? Ők is visszatérő vendégek, és remek társulatokat hoznak. Arról, hogy milyen színvonalú az orosz színjátszás, színészképzés, meggyőző képet alkothattunk tavaly, amikor megnéztük Vidnyánszky Attila *Bűn és bűnhődés* rendezését a szentpétervári Alekszandrinszkij Színház vendégjátéka alkalmából. Az öt és fél órás előadás minden pillanata elbűvölte a közönséget, mert a szereplők nem játszották, hanem éltek Dosztojevszkij figuráit. Érdekes, hogy a kritika által sokat – olykor joggal – bírált Vidnyánszky egy orosz színházban mutatta meg újra, hogy a világ élvonalában van. Nem tudni, hogy ebben mekkora része volt a viszonylag hosszú és nyugodt próbaidőszaknak, ami a budapesti Nemzetiben ritkán adatik meg, és mekkora a rendezőt inspiráló, nagyszerű színészgárdának. Valószínű, mindkettőnek. A MITEM-en is szereplő nemzetis *Bánk bán* azt bizonyítja, a direktort itthon sem lehet leírni: az évad kimagasló produkcióját láthatjuk!

Legendás jakutok

A MITEM-en fedeztük fel magunknak David Doiasvilit, aki a *Macbeth*-et grúz társulatával állította színre félelmetesen egyszerűen és hatásosan. És már túl van két budapesti bemutatón; a *Szentivánéji álomra* nem kapni jegyet, a káprázatos, érzelmektől túlsorduló *Cyrano de Bergeracot* pedig lassan szokja a közönség. Költői színház a javából, még ha nem is hibátlan.

Örömmel a MITEM, hisz a fent említetteken kívül sok érdekes előadást láttunk az elmúlt négy évben, és látunk idén is. De szörnyű nyűg is, hiszen szívünk szerint nem hagynánk ki egyetlen színház bemutatkozását sem. Az első évben három darabot, tavaly már két hét alatt kilencet néztünk meg, idén tizenkettőt választottunk, de rossz a lelkiismeretünk, hátha elmulasztunk valami fontosat. Mint korábban a Pesten legendássá lett jakutokat (rendezőjük, Potapov ezúttal egy

TIIT (P. A. Ojunszkij Szaha Színház - Jakutföld, Szaha Köztársaság, Oroszország, 2016)

észt társulat *Vérfarkasával* érkezik). Az előadások után gyakran ott maradtunk, hogy találkozzunk a produkció főszereplőivel, rendezőkkel, színészekkel. Éjfél után érünk haza, többnyire feldobódva, és másnap minden kezdődik előlről. De nem panaszkodunk, hanem olykor arra is gondolunk, amit tavaly a stockholmi direktor mondott: csak színházi ember tudja, mennyi, a közönség előtt láthatatlan munka van egy ilyen nemzetközi fesztiválon.

És csodák csodájára Budapest bírja energiával, türelemmel.

Végezetül. Soha rosszabb dolgunk ne legyen: alig vártuk az egykori Brecht-színház, a Berliner Ensemble *A kaukázusi krétakörét* és *A bádogdobot*. A világ egyik legjobb színházaként számon tartott milánói Piccolo Teatro *Pinokkióját*. Az erdélyi Bocsárdi László Lewis Carroll népszerű regényei alapján készült *Alice-vízióját* és még sok minden mást. Észt, szlovén, ukrán, horvát, indiai, tunéziai előadásokat...

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

Gruse (Stefanie Reinsperger), Acdak (Tilo Nest) és Natella Abasvili (Sina Martens) | fotó: Matthias Horn

AKTUÁLIS ÉS NÉPSZERŰ

Bertolt Brecht az irodalomtörténész szemével

Megváltoztatta a színházat, nemcsak Németországban, hanem Európában és az egész világon – mondja Bertolt Brechtől Erdmut Wizisla, aki szerint a német mester tanít, de nem szájbarág, szórakoztat, de nem felszínes, érzéki, de nem dagályos, felismerést nyújt, de nem taglóz le, politizál, de nem moralizál. A berlini Brecht Archívum vezetőjét a MITEM szakmai beszélgetése, valamint a Berliner Ensemble előadása, A kaukázusi krétakör kapcsán kérdeztük.

Brecht időszerűsége – ez a címe a MITEM kerekasztal-beszélgetésének. Miért időszerű az 1956-ban meghalt Brecht életműve?

– A ’40-es évek végén Max Frisch azt mondta Brechtnek: „Talán eljön majd az idő, amikor előássák és használják a munkáinkat.” Brecht aggodott is a hírnevéért. Jogosan tette, hiszen valóban létezik irányzat, amely szerint Brecht halott, amennyiben munkásságát pusztán politikai tevékenységnek tekinti. Brecht egyszerre volt író és rendező. Amit megírt, azt ki kellett próbálnia, be kellett mutatnia. Emiatt jellemzi a szövegeit olyan roppant anyagszerűség, ritmus, erő és érzékiség. Brecht munkássága megmutatja, hogy a politikus művészet, csak azért, mert politikus, nem szűnik meg művészet lenni.

Brecht megváltoztatta a színházat – nemcsak Németországban, hanem Európában és az egész világon. Mégpedig olyan módon, amit ma már el sem tudunk képzelni. Nem tudjuk ugyanis, hogy ő előtte milyen volt a színház. Ő bevonja a közönséget, beszélget velük; nem dönti el, mi a helyes, hanem a vita lehetőségét kínálja fel. Ehhez aktív hallgatókra van szükség.

Brecht színháza a művéség nélküli művészet színháza – megmutat, de beleérzés nélkül, tanít, de nem szájbarág, szórakoztat, de nem felszínes, érzéki, de nem dagályos, felismerést nyújt, de nem taglóz le, politizál,

de nem moralizál, a felszabadulás színházát műveli, szerkezetileg demokratikus, és ellenáll minden gyámkodási kísérletnek – a „tudományos kor színháza”, felvilágosult, tehát a legjobb értelemben európai. Brecht munkássága szerencsére nincs eltemetve. Olyan időkben pedig, amikor a demokrácia vége fenyeget, amikor autoriter erők ragadják meg a hatalmat, amikor terror és erőszak az úr, amikor úgy tűnik, a népek elfelejtették, hogy a Föld az otthonuk – ilyen időkben Brecht életművére talán nagyobb szükség van, mint eddig bármikor.

Hogyan viszonyul az időszerűség az életmű egészéhez? Mi az, ami aktuális, és mi az, ami lassan kihull az idő rostáján?

– Bizonyára vannak Brechtnek olyan szövegei és gondolatai, amelyek ma már nem sokat mondanak nekünk. Gondolok például a néha túlzott tanító szándékára. És olyan közhelyekre, mint hogy „a vita a műélvezet legmagasabb szintje, amit a társadalom elérhet”. De rögtön el-lent is kell mondanom magamnak, ha olyan társadalmakra gondolok, amelyekben nem lehet szabadon beszélni.

Időszerűek a tandrámai, ha nem agitációs színházként értjük azokat – félre. Időszerűek a versei – nem, nem aktuálisak, hanem életszükségletet jelentenek. Talán átültethető annak a művészete, hogy mindent

„Brecht munkássága megmutatja, hogy a politikus művészet, csak azért, mert politikus, nem szűnik meg művészet lenni.”

Erdmut Wizisla
| fotó: Anett Schubotz

nagyobb összefüggésbe állítsunk, hogy még az állítólagos magántörténetünk esetében is érezzük, hogy mindennek társadalmi háttere van. Hogy ezt ne csak magunkra vonatkoztassuk, hanem tudjuk: mindig kapcsolatokban létezzünk.

Hogyan változott a Brecht-hez való viszony az ön életében? Mikor, hova estek a hangsúlyok az elmúlt 40-50 évben?

– Először – valóban jó ötven évvel ezelőtt – a lipcsei iskolában hallottam Brecht-ről. Akkor az NDK kultúrhivatalnokai megpróbálták mint szocialista klasszikust kisajátítani. Olvasás közben megéreztük, hogy ezzel megerősözköljük az életművet. És felfedeztük a *saját* Brechtünket, egy olyan Brechtet, akivel ki tudtuk védeni azokat a kísérleteket, amelyek a műveket valami szolgálatába akarták állítani. Eközben magától Brecht-től és Helene Weigeltől tanulhattunk – furfangot és lélekjelenléte.

Az 1989-es korszakváltással az újságok kulturális rovata sorra beharangozta a brechti színház végét. Tévedtek. Darabjait rendszeres játsszák, újra és újra felfedezik. A Brecht Archívumban sosem éreztük, hogy lankadna iránta az érdeklődés. Akinnek halálhírét keltik, sokáig él.

Más témák és formák felől is közelíthetünk hozzá. Ma már talán magától értetődőbben, sokkal szuverénebb módon és kritikusabban viszonyulunk a gondolataihoz. Az utóbbi években – talán a harmadik évezred eleje óta – úgy tűnik, Brecht újra nagyon jelen idejűvé vált. Ennek az lehet az oka, hogy Brecht nem félt a konfliktusoktól, attól, hogy az életműve és az élete a művészet és a politika, tanítás és a rácsodálkozás, a tudás és a kérdezés, az átmeneti és a maradandó, a test és a lélek stb. között feszülő ellentmondások révén válik érthetővé.

A színészek, rendezők németországi képzésében mennyire meghatározó ma a brechti színházelmélet és szemlélet?

– Azt hiszem, ma már alig érzékeljük, milyen gyakran hivatkozunk Brecht-re. A nagy iskolákban sok Brechtet tanítanak, sokszor természetesen bizonyos távolságtartással, úgy tekintve rá, mint egyfajta történelmi tapasztalatra. A kortárs német színház azonban értelmezhetetlen Brecht nélkül.

Miért fontos és aktuális ma a *Kaukázusi krétakör*?

– Számomra a *Kaukázusi* Brecht egyik legszebb darabja. Bizonyosan nagy hatású színházi munka lehetett az 1954-es rendezése – ezzel az előadással költözött be a Berliner Ensemble a Theater am Schiffbauerdamm épületébe. Azt mondják, hogy rendezés közben

KIÁLLÍTÁS

ápr. 14.

Berliner Ensemble

Bertolt Brecht neve és tevékenysége szorosan össze függ a Beliner Enselmbe (BE) színházzal – itt volt 1928-ban a koldusopera ősbemutatója és 1954-től vezette ezt a teátrumot vezette a német mester. A berlini Brecht Archívum kiállítása a BE és a Brecht máig tartó kapcsolatát mutatja be.

mikor? hol?

április 14. – 18 óra • első emeleti nézőtéri társalgó

a képen Helene Weigel és Bertolt Brecht

| fotó: Hainer Hill (Akademie der Künste, Bertolt-Brecht-Archiv)

az idősebb Pieter Bruegel képeit tartalmazó könyv volt az ölében. A rendezésről készült képek – bár azok szinte mind fekete-fehérek – jól mutatják az érzékiséget és a színességet. A barna és a vörös volt az uralkodó szín. A fekete-fehérség a Brecht-tanítványok találmánya.

A *Kréta kör* két erős, plebejus alak, Gruse és Acdak, valamint a drámai cselekmény teszik elvonné. A plebejesség az, amiből a darab ereje is fakad. Brecht ragaszkodik az egészséges józanészhez. A konfliktus abból adódik, hogy ebben az esetben a politikailag korrekt megoldás morálisan nem az. A jogilag kényelmetlen megoldás a morálisan tökéletes (vagyis, hogy nem a gyereket elhagyó vér szerinti gazdag anya javára dönt Acdak, hanem Grusének, a szolgálólánynak ítéli a gyereket, aki megmentette és nevelte – *a szerk.*). Ez elgondolkodtató. Kie lehet valami? Például egy gyerek? Miből származik az igény a tulajdonra? És Brecht megmutatja, hogy a hatalomnak van alternatívája. Nem az igazságtalanság fog győzni. Erről a reményről van szó.

Mit gondol, Brecht mit szólna a Berliner Ensemble *Kréta kör*-előadásához, amely a V. MITEM programjába is bekerült?

– Remélem, tetszene neki. Michael Thalheimer rendezése erőteljes, drasztikus, sűrű. És véres. Megragadja és kitágítja a konfliktust. Intenzív, és a közönség azt látja, hogy nem olyasmit mutatnak neki, ami megtörtént, elmúlt, hanem azt, hogy megtárgyalnak egy ügyet. Valószínűleg tetszett volna neki az ötlet, hogy a szó, a beszéd végig dialógusban van a zenével. Tulajdonképpen egyet kellene értenie a viszonylag rövid játékidővel is. Bár nem volt különösebb tehetsége rövid darabok írásához és rendezéséhez, de tudta, milyen fontos a megfelelő tempó. Utálta a lapos megoldásokat.

KORNIA ISTVÁN

IFJÚSÁGI PROGRAMOK A NEMZETI SZÍNHÁZBAN

1. KÖLYÖKNAPOK A NEMZETIBEN

Minden hónap egy-egy vasárnapján, ünnepekhez, eseményekhez kapcsolódóan szervezzük ingyenes Kölyöknapjainkat, ahova az óvodás és kisiskolás gyermekeket a szüleikkel együtt várjuk. A Kölyöknapokon a színpadokhoz kapcsolódó kézműves-programok, színházi előadás vagy koncert várja vendégeinket!

2. ÁDÁMOK ÉS ÉVÁK

Az immár országos mozgalommá vált ÁDÁMOK ÉS ÉVÁK ÜNNEP-én középiskolás színjátszó csoportok – minden évben új témát kapva – munkájukat, tanáraik és a színház mentorai által segítve, minden év januárjában színházi gálán mutatják be a Nemzeti Színház Nagyszínpadán.

3. NEMZETISZÍNHÁZTÖRTÉNETI VETÉLKEDŐ

A négyfordulós vetélkedő során négy fős, középiskolás csapatok mérik össze tárgyi tudásukat, kutatóképességüket, kreativitásukat. Az első három forduló az interneten zajlik, a döntőre – értékes nyereményekért – a színházban kerül sor. Az elmúlt évek vetélkedőinek feladatai és azok megoldásai a nemzetiszinhasz.hu/vetelkedo oldalon hozzáférhetők.

A fenti programok mindegyikéről információ kérhető Pintér Szilviától, a Nemzeti Színház ifjúsági programfelelőjétől:
szilvia.pinter@nemzetiszinhasz.hu

4. SZÍNHÁZ PEDAGÓGIAI FOGLALKOZÁSOK

Előadásainkhoz ajánljuk két- és háromlépcsős színházpedagógiai foglalkozásainkat. tizenöt-tizenhat fős, általános és középiskolás csoportoknak az előadás előtt a színpadi mű befogadását, utána pedig a látottak mélyebb megértését segítő, egy-egy órás foglalkozást tart színházpedagógusunk. Ajánljuk a János vitézhez, a Csongor és Tündéhez, a Szentivánéji álomhoz, valamint idei bemutatóink közül a Bánk bánhoz, az Egri csillagokhoz, az Úri murihoz és a Cseresznyés kerthez!

5. RÁHANGOLÓ

Az előadás előtt egy órával a produkció dramaturgia és/vagy rendezője mintegy negyven perces bevezető beszélgetést tart az iskolai csoportoknak. A ráhangoló után a diákok felkészültebben ülnek be az előadásra, felfigyelhetnek összefüggésekre és érdekes részletekre is. A programra legalább két héttel az előadás előtt kell jelentkezni!

6. KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓ

Az előadás után a színészek és az előadás dramaturgia találkoznak az iskolai csoportokkal, és beszélgetnek a darabbal kapcsolatos élményekről. A mintegy harminc perces találkozón közös fotózásra, dedikálásra is alkalom nyílik. A programra legalább huszonöt fős iskolai csoportok jelentkezését várjuk, legalább két héttel az előadás előtt!

A fenti programok mindegyikéről információ kérhető Pintér Szilviától, a Nemzeti Színház ifjúsági programfelelőjétől:
szilvia.pinter@nemzetiszinhasz.hu

7. KULISSZAJÁRÁS

A csoportos iskolai színházlátogatások alkalmával, az előadás előtt nyílik rá lehetőség. Mintegy negyven perces séta közben bemutatjuk a színház működését, a színpadokat, az öltözőket és egyéb „háttérdekségeket” is. Egyszerre legfeljebb harminc diákot tudunk fogadni. A programra legalább két héttel az előadás előtt kell jelentkezni!

Jelentkezés a kulisszajárásra:
latogat@nemzetiszinhasz.hu

DIÁKJEGYEK, DIÁKKEDVEZMÉNYEK

#nemzetiadiakokert

a Nemzeti Színház új programja a 2017/2018-as évadban

Négy előadásunkat: a János vitézt, a Csongor és Tündét, a Tóth Ilonkát és a Fekete ég – A fehér felhő című darabokat diákcsoportok (és kísérőtanáraik) számára ingyenessé tettük. Célunk, hogy a magyar irodalomtörténet fontos műveit és a magyar történelem fontos pillanatait megidéző előadásainkat a lehető legtöbb diák számára elérhetővé tegyük.

DIÁKBÉRLETEK

BUBIK ISTVÁN diákbérlet:

3 előadásra érvényes, 3.000Ft

KASZÁS ATTILA diákbérlet:

4 előadásra érvényes, 3.600Ft

A diákbérletek bármely előadásra beválthatók, a nagyszínpadi előadások esetében a karzatra szólnak.

CSOPORTOS DIÁKKEDVEZMÉNY

Mértéke 40% mindegyik színpadunkon, mindegyik székünkön. Igénybeviteléhez legalább 20 diák részvétele szükséges, kísérő(ik)nek 200 forintos jegyet biztosítunk.

PEDAGÓGUS JEGY

Játszó- és ülőhelytől függetlenül a jegyár-kedvezmény mértéke 40%. Pedagógusigazolvánnyal egy előadásra két jegy vásárolható!

A diákbérletek és diákjegy-kedvezmények igénybevitelére, valamint az ingyenes előadásokra történő jelentkezés, regisztráció:
jegy@nemzetiszinhasz.hu

A Nemzeti Színház iskoláknak szóló programjaira az iskola@nemzetiszinhasz.hu e-mail címen lehet jelentkezni. Munkatársunk minden kérdést, időpontot, részletet egyeztet az érdeklődőkkel!

Mátyássy Bence, Blaskó Péter

AZ ÜGYNÖK HALÁLA

Arthur Miller sikerdarabja Blaskó Péter és Bánsági Ildikó főszereplésével

– Számomra Willy Loman tragédiája abban áll, hogy élete hiábavalóságát önként, az élete árán váltotta meg. Olyan ember tragédiája az övé, aki azt hitte, ő az egyetlen, aki nem felel meg a simára borotvált propagandafőnökök által diktált egyetemes világrendnek. Az égisz erő konzervrengetegből egy dörgő hangot hallott, amely ide-oda csapódva hömpölygött végig a város újságokkal bélelt útvesztőin: „Érvényesülj!” Ilyen hangra ember nem válaszolhat. A tükörből Willyre is csak a saját megtestesült kudarca bámult vissza – írta egykor legsikeresebb darabjáról, *Az ügynök haláláról* Arthur Miller.

– Nem a darab aktualizálhatósága fontos – hangsúlyozza Csiszár Imre rendező. – Miller olyan tulajdonságokkal ruházta fel az amerikai kisembert, mint a görög drámaírók hőseit. És ebből a klasszikus időtlenségből kikeveredik egy igazi 21. századi tragédia.

A kulcs Willy Loman alakja. Egész életét a családjának szentelte, egy biztos kispolgári létet teremtett meg a számukra. Amikor megöregszik, hirtelen mindenki elfordul tőle. Olyan társadalomban kellene élnie, amelyben hitt, de amelyben erre a megfáradt, beteg, kissé már szürke emberre nincs többé szükség. Már a családját sem tudja eltartani, így csak egy választása marad: feláldozza magát. Ebben hasonlít a görög drámák főhőseire. Loman áldozata kell ahhoz, hogy eljussunk a katarzishoz. És ez nem csupán egyéni sors, hanem egy magát túlélő kor látlelete. Hirtelen kiderül, hogy a kapitalizmus nem minden világok legjobbjika.

Az előadás a darab társadalomkritikai jellegére helyezi a hangsúlyt, de nem tandrámát adnak elő. Érzelmgazdag előadás született. Mert a rendező nem az aktualizálásban hisz, hanem a színészi munkában.

Blaskó Péter Lomanje a színész személyiségéből fakad. És ugyanígy tesznek a többiek is: Bánsági Ildikó, a feleség és a két fiuk is...

– Loman érzékenységek hálójában vergődik, könnyen sérthető, sérülékeny ember. Nagyon sok minden bántja, számos sérülést hordoz magában. De Blaskó érzékenysége révén feldolgozza és meg is teremti a tragikus alaphelyzetet – mondja Csiszár Imre Blaskó Péterről. – Ő az a színész, aki magával ragadja a nézőt.

Arthur Miller

Az ügynök halála

Willy Loman – BLASKÓ PÉTER ■ Linda – BÁNSÁGI ILDIKÓ ■ Biff – NAGY MÁRK e. h. ■ Happy – MÁTYÁSSY BENCE ■ Bernhard – FEHÉR TIBOR ■ A nő – TÓTH AUGUSZTA ■ Charley – SZARVAS JÓZSEF ■ Ben bácsi – BODROGI GYULA ■ Howard Wagner – SCHNELL ÁDÁM ■ Miss Forsythe – BARTA ÁGNES ■ Jenny, titkárnő – VAS JUDIT GIGI m. v. ■ Stanley, pincér – Herczegh Péter e. h. ■ Letta – SZABÓ NIKOLETT e. h. ■ Pincér – BAUMANN MARCELL e. h.

Fordította: Ungvári Tamás // Díslet: Szlávik István // Jelmez: Szakács Györgyi // Zenei összeállító: Csiszár Virág // Dramaturg: Kulcsár Edit

Rendező: CSISZÁR IMRE

mikor? hol?

május. 3., 4. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

POGÁNYTÁNC

Brian Friel, az „ír Csehov” öt nő történetét meséli el

Öt nő él összezárva egy tanyán. Egyikük házasságon kívül született fiát is közösen nevelik. Megjelenik a kisfiú apja, és ebben a furcsa családban él az évtizedes afrikai misszionárius munkából hazatért nagybácsi is. A Pogánytáncban csupa nő él összezárva, ezért sok a feszültség, és felfűtött, visszafojtott vágyakkal teli, erotikus légkör alakul ki. Viszonyukban keveredik a rivalizálás, a gyűlölet és a szeretet.

A cím – *Pogánytánc* – a felszabadult, önfeledt táncolás iránti „pogány” vágyban, annak elfojtásában, a táncolás hiányában is megjelenik. A tánc szerepe leginkább az emlékezés jeleneteiben erősödik fel, de a misszionárius Jack atya afrikai emlékei is kifejezhetők táncsal. Tehát a táncosok az emlékek, álmok, vágyak párhuzamos világát teremtik meg, amely folyamatosan jelen van ezeknek a nőknek az életében, még akkor is, ha csak beszélnek róla. A tánc meghatározó eleme annak a pogány eredetű aratási ünnepségnek, a lughnasának is, amelyet a Lugh nevű kelta termékenységisten tiszteletére tartanak a darabbeli tanya vidékén. A dráma eredeti címe – *Dancing at Lughnasa* – is utal erre. Egy ír család sorsán keresztül talán épp ezt a kérdést járja körül Brian Friel, hogy a mi kultúránk, a mi civilizációnk még képes-e a továbbélésre, a termékenységre, vagy a múltjától elszakadva a jövőjét is elveszíti és szétesik.

Alig két éve, 86 évesen hunyt el a 20. század második felének egyik legjelentősebb ír drámaírója, Brian Friel, aki nemcsak Írországból, de szerte a világban az angol nyelvű dráma „nagy öregjének” számított. Gyakran emlegetik őt az „ír Csehov”-ként is, aki a 20. század Írországaiban zajló változásokat a nagy orosz drámaíró mélységével és érzékenységgel igyekezett megfogalmazni.

Drámáinak alapvető témája az ír nyelvi és kulturális identitás változásai és dilemmái, a múltfelejtés és otthonatlanság életérzése, amely

együttal egyetemes emberi kérdéseket is felvet. Friel történeteinek visszatérő helyszíne Ballybeg (eredeti ír nevén Baile Baeg, azaz „kicsi falu”) – amely a szerző által kitalált fiktív falucska, ugyanakkor Írország „mikrokozmosza” – itt él öt nő összezárva...

Brian Friel:

Pogánytánc

Michael, narrátor (a fiú, aki emlékezik) – BAKOS-KISS GÁBOR ■ Kate, tanító – BÁNSÁGI ILDIKÓ ■ Maggie, ő vezeti a háztartást – NAGY-KÁLÓZY ESZTER ■ Agnes, bedolgozó kötő – TÓTH AUGUSZTA ■ Rose, bedolgozó kötő – NAGY MARI ■ Chris, Michael anyja – TOMPOS KÁTYA ■ Gerry, Michael apja – FEHÉR TIBOR ■ Jack, misszionárius pap – RÁTÓTI ZOLTÁN ■ Kisfiú – NAGY LEVENTE

közreműködnek a Bozsik Yvette Társulat tagjai: Hasznos Dóra, Krausz Alíz, Samantha Kettle, Gombai Szabolcs, Vati Tamás, Vislóczki Szabolcs

Fordította: Upor László // Dízlet: Cziegler Balázs // Jelmez: Berzsényi Krisztina // Dramaturg: Kozma András // Zene: Philippe Heritier // Koreográfus asszisztens: Gombai Szabolcs // Fénytervező: Pető József // Ügyelő: Lencsés István // Súly: Kabódi Szilvia // Rendezőasszisztens: Trimmel Ákos

Rendező: BOZSIK YVETTE

mikor? hol?

május 7., 8. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

Katona József

Bánk bán

Bánk bán – MÁTRAY LÁSZLÓ m. v. I Gertrudis, királyné – UDVAROS DOROTTYA I Melinda – SÖPTEI ANDREA I Ottó – FARKAS DÉNES I Biberach, egy lézengő ritter – HORVÁTH LAJOS OTTÓ I Bendeleiben Izidora, tübingiai leány – ÁCS ESZTER I II. Endre, a magyarok királya – SZALMA TAMÁS m. v. I Tiborc, paraszt – VARGA JÓZSEF I Mikhál bán – RÁCZ JÓZSEF I Simon bán – TÓTH LÁSZLÓ I Petur bán, bihari főispán – OLT TAMÁS

továbbá a Kaposvári Egyetem Színházi Intézetének hallgatói: Ádám Kornél, Bölkény Balázs, Cseke Lilla Csenge, Herczegh Péter, Hermányi Mariann, Karácsony Gergely, Kisari Zsolt, Kocsis Gábor, Kovács Panka, Kovács S. József, Péteri Lilla, Szász Júlia, Szurcsik Ádám, Varga-Husztai Máté,

Gyerekszereplők: Erzsébet, Gertrudis gyermeke: Szeőke Lili / Wallisch Virág I Béla, Gertrudis gyermeke: Buzádi Buda I Soma, Bánk gyermeke: Dalotti András / Teszársz Örs

Díszlet-jelmez: Oleksandr Bilozub // Dramaturg: Szász Zsolt // Ügyelő: Lovass Ágnes // Súly: Kónya Gabriella // Rendezőasszisztens: Herpai Rita

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol?

május 10., 11., 12., 14. – 19 óra; május 15. – 15 óra
Gobbi Hilda Színpad

16 éven felülieknek ajánljuk!

Söptei Andrea, Mátray László

BÁNK BÁN

Szerelem, csábítás, házasság, féltékenység, hazaszeretet, hatalom, politika

– A *Bánk bán* zseniális alkotás, a leginkább színpadra írt mű a három nemzeti klasszikus drámának közül. *Az ember tragédia* hatalmas vízió, egy rendező számára kimeríthetetlen inspirációs forrás, a *Csongor és Tünde* költői nyelve és meséje ragad magával, Katona művével a drámaírás shakespeare-i csúcscsúcsaira ért fel – mondja a rendező, Vidnyánszky Attila.

– Nem a Bánk-féle ember a korunk hőse. És nem is a király, Endre! Éppen ezért mindketten egy múzeumi vitrinből lépnek elő a darab idejére, mert leglényegük mintha csak egy előadás erejéig lehetne ma valóságos. A kegyelem gyakorlásának készségére, a józan és az egész nemzetet képviselni tudó döntéseket meghozó államférfiúi erények hiányára gondolok. Bánk megfékezi a békétleneket, és ő az egyetlen, aki felülemelkedetten, államférfiként tudna viselkedni. De amikor ezt megtehetné, történik valami végzetes. Sokáig inog, végül férfiként, sebzett hímként cselekszik. Endre király pedig, akinek Bánk megölte a feleségét, túllép minden férfiúi indulaton, és vérfürdő helyett kegyelmet gyakorol az ország érdekében.

– Biberach korunk figurája! „Ott van a haza, hol a haszon” – mondja. Azt látom, hogy ma a politikai elit, és azt se félek kimondani, hogy

az értelmiségi elit nagy része – ha nem is a biberachi tudatossággal –, de mégis e képlet jegyében működik – magyarázza a rendező. – Katona rendkívüli érzéssel megírta, milyen végtelenül egyszerű mozgatórugója van az emberi cselekedeteknek: az érdek.

– Hátborzongatóan aktuális a mű, mert a bennünket, magyarokat máig foglalkoztató és gyöttrő legfontosabb kérdéseket Katona sorra felveti. Évezredes Kelet és Nyugat közé szorultságunkat, köztes létünk életérzését, ami így vagy úgy egyébként az egész „Köztes-Európára” igaz. A magunk okozta, mások által ránk kényszerített történelmi konfliktusaink örök ismétlődését, meg nem értettségünket, jogos és vélt sérelmeinket, büszkeségünket, kisebbségi komplexusainkat és dacunkat. Kibékíthetlenségünket a világgal. Ám mindezt nem didaktikusan, nem is történetfilozófiai magasságokba emelve teszi, hanem a szerelem, a csábítás, a házasság, a féltékenység, a hazaszeretet, a hatalom, a politika megannyi szálából szövő megrendítő történeté úgy, hogy Bánk bán életigazságának a drámáját és katarziszt állítja a középpontba. Katona műve lehetőséget ad arra, hogy ebből a személyes nézőpontból vizsgálhassuk a drámában felvetett örök emberi kérdéseket és sajátosan magyar viszonyunkat a világhoz.

FODRÁSZNŐ

Az elpusztíthatatlan szerelem tragédiája és komédiája

– Irina, a fodrásznő maga a szerelem, a szeretet. Nagyon bátor, hiszen a mai világban félünk azt mondani a másiknak, hogy szeretlek, mert hülyének néznek, mint ahogy ezt a nőt is bolondnak nézik, amiért feltétel nélkül hisz a tiszta és őszinte szerelemben. Kitalál magának egy sztorit egy férfiről, aki a börtönben ül – meséli a *Fodrásznő* címszerepét alakító Szűcs Nelli. – Ennek a férfinak megbocsát, többször is, még a végén is, amikor az meg akarja ölni.

Hogy mi a valóság és mi a képzelet játéka, azt mindenki maga döntheti el, de Szűcs Nelli szerint Irina azért ragaszkodik ehhez a férfihoz, mert ő adja meg neki a szabadság

érzését. Vannak az életében más férfiak is: a tűzoltó, de az hiába hoz tévét, hiába van állása, lakása. Vagy ott van Irina első férje, az elvetélt részeges művész, aki csak gyöttri szegény nőt... De hol a szabadság érzése?

– Van valami ebben az Irinában, ami miatt minden férfi ragaszkodik hozzá. Lehet, hogy nem szép, sőt, egy trampli, akármilyen, de sugárzik belőle: a szerelem és a szeretet – mondja Szűcs Nelli, aki alakításáért megkapta a Pécsi Országos Színházi Találkozón a legjobb női főszereplőnek járó díjat 2010-ben.

Az azóta számos nemzetközi fesztivált megjárt *Fodrásznő* egyszerre tragédia és komédia, ahogy az életünk is hol komoly, hol

pedig derűs... Az előadásban mindez sűrítetten jelenik meg, hiszen, akárcsak a szereplők a színpadon, a nézők is a szélsőségek között „ingáznak”: nevetnek és meghatódnak.

„Arra való a művészet, hogy ne haljunk bele az igazságba” – idézi a rendező, Viktor Rizsakov Nietzschét, és egy interjúban arról is beszélt, hogy a világban gyerekek halnak meg, háborúk dúlnak, békésebb helyeken is sok a betegség, a szegénység, a testi és a lelki nyomorúság, ezzel szemben a színházban a szeretetlenség szeretetté, a boldogtalanság boldogsággá válik. A belefeledkező néző úgy érezheti magát, mint a kisgyerek, aki pálcájával megtörténtté teheti azt, amit csak akar.

– A színház nem a valóság, hanem egyetemes játék. Ha megtörténik az előadás, akkor boldogan távozik a néző akkor is, ha fájdalmas, szomorú előadást látott. Mert igaz és hiteles volt, amit átélt.

A *Fodrásznő* nézőjét a rendező nem kárhoztatja arra, hogy csak a sötétben kukucskáljon. Az előadásnak Rizsakov szerint ugyanis nem a színpadon kell megtörténnie.

– Az izgat, azon dolgozom a színészekkel, hogy a néző a történetek résztvevőjévé váljon, hogy minden az ő fejében, szívében játszódjon le... A színész nem alakít valakit, hanem annak a valakinek, aki a színpadon látható, csak a tolmácsa a néző felé, és ami így létrejön, valójában nem is előadás, hanem beszélgetés a közönséggel: Önökkel.

Trill Zsolt, Szűcs Nelli

Szergej Medvegyev

Fodrásznő

Szereplők: SZÜCS NELLI, TRILL ZSOLT, TÓTH LÁSZLÓ, KRISTÁN ATTILA

Díszlet és jelmez:

Viktor Rizsakov

Rendező: VIKTOR RIZSAKOV

mikor? hol?

május 29., 30. – 19 óra

Gobbi Hilda Színpad

Jean Cocteau

**Szent
szörnyetegek**

Esther – NAGY-KÁLÓZY
ESZTER ■ Florent – RÁTÓTI
ZOLTÁN ■ Liane – ÁCS
ESZTER ■ Charlotte – TÓTH
AUGUSZTA ■ Lulu – NAGY
MARI ■ Riporter, Komédiás
– MÁTYÁSSY BENCE

Díszlet: Bukta Imre // Jelmez:
Szűcs Edit // Dramaturg:
Verebes Ernő // Ügyelő:
Géczy István // Súly: Gróf
Kati // Rendezőasszisztens:
Herpai Rita

Rendező: DÉR ANDRÁS
mikor? hol?

április 10., 11. – 19 óra •
Gobbi Hilda Színpad

Tóth Auguszt, Nagy-Kálózy Eszter

SZENT SZÖRNYETEGEK

Szürrealista ringlispil – színészek játszanak színészeket

Minden csak szerep. Nemcsak az, amit a színpadon alakítanak, hanem az is, amit az életben. Ilyenek volnának a színészek? Kik is a szent szörnyetegek?

– A világ megértéséhez három eszköz áll rendelkezésünkre: a vallás, a tudomány és ezek szintézise, a művészet. A művész ismeretlen dimenziókból tud üzeneteket, gondolatokat közvetíteni, elképesztő távlatokat és összefüggéseket képes átláthatóvá tenni számunkra. Ebben ég, lobog – egyfajta szent küldetésben. És azért szörnyeteg, mert ezért mindenre képes. De a művészek sem nem szörnyetegek, sem nem szentek, hanem a kettő egyszerre, ahogy a darab címe találóan mondja: szent szörnyetegek. Így kell őket elfogadnunk – mondja a darab rendezője, Dér András.

– A sztori egyszerű: egy nagyon sikeres, középkorú művészpár látszólagos vagy valóságos művészi és magánéleti harmóniában és megbecsülésben él. Váratlanul megjelenik egy pályakezdő színésznő, aki pár bődületes hazugsággal pillanatok alatt szétdúlja az életüket. Ekkor derül ki, mennyire valóságos, mennyire látszat ez az idill.

Ebben a szürrealista melodrámban a darab figurái számára veszélyesen összecsúszik a privát és a szakmai életük, már maguk sem tudják, vajon nem egy-egy külön előadást provokálnak-e annak érdekében, hogy megfejtessék magánéleti problémáikat... „A nagy színész csak a színpadon színész”, mondja a darabban Esther, a „megcsalt” és férjéért meghökkenítő taktikával harcoló feleség. Az ócska színész pedig a színpadon kívül is szere-

pet játszik – teszi hozzá a rendező, aki szerint a csavar éppen abban van, hogy itt sosem lehet pontosan tudni, hogy a szereplők, vagyis a férj, a feleség és a szerető éppen mikor játszik szerepet, vagy éli a darabbeli magánéletét.

A tét nagy. Vajon Esther elbukik, elveszíti férjét és szakmai önbecsülését is? A kezdő kis színésznő úgy átejt, olyan ringlispilbe ülteti ezt a nagy és tapasztalt művészt, ahogy az a nagy könyvben meg van írva. De Esther ezen nem megsértődik, hanem húz egy merészet: a vetélytársnőjét nem eltaszítja magától, hanem éppen ellenkezőleg, befogadja, hogy kontroll alatt tartsa a dolgokat... – mondja a rendező, és hozzáteszi: Mi, akik csináljuk az előadást, azt szeretnénk, ha Ön, kedves néző, végig Estherért izgulna. Istenem, csak sikerüljön neki!

2018/19

ÚJ/ÉVAD

Madách Imre
**AZ EMBER
TRAGÉDIÁJA**

Székely János
**CALIGULA
HELYTARTÓJA**

Ivan Viripajev
ÁLOMGYÁR

William Shakespeare
OTHELLO

Giovanni Testori regénye alapján
ROCCO ÉS FIVÉREI

Robert Bolt
**KINEK SE NAP,
SE SZÉL**

Egy ember az örökkévalóságnak

Anton Pavlovics Csehov
MEGGYESKERT

Molière
TARTUFFE

Örkény István
MACSKAJÁTÉK

Döbrentei Sarolta
SÁRA ASSZONY

Földes László Hobo
HÉ, MAGYAR JOE!

 2019
MITEM

BÉRLETEK május 9-től kaphatók!

A SEGÍTSÉG EGY SZÓTAGGAL KORÁBBAN ÉRKEZIK

Az új bemutatókat és a műsoron tartott darabokat is beszámítva a Nemzeti Színház sűgői öt-hét színdarabban dolgoznak egy évadban. Ez ötszáz oldalnyi szöveg, de lehet hétszáz is. A szövegkönyveket pedig illik fejből tudni, hiszen előadás közben már nem lehet a hiányzó szavakat keresgetni.

A szövegkönyv lapjaira fehér fénykört vetett a kottatartó állvány szé-
léhez csíptetett kicsi olvasólámpa. János vitéz éppen a hosszú mono-
lógját mondta, Kónya Gabriella a főszereplőtől alig néhány lépésnyi
távolságra, a színpad szélég behúzott fekete függönyláb takarásában
ülve hallgatta a jól ismert szavakat. Fél szemmel néha a szövegre pillan-
tott, de inkább a színészt figyelte, hogy ha megakad, azonnal kisegítse
a következő szóval. Nem kellett a papírra néznie, hogy tudja, mikor kell
lapozni, a *János vitéz*t kisebb-nagyobb megszakításokkal 2014 márci-
usa óta játssza a Nemzeti Színház. A monológ végén óvatosan hátrább
tolta a széket.

– Tartóztatnálak, de tudom, nem maradnál, kívánnál már lenni
galambodnál – mondta a színpadon a francia király. A táncjárásnak
nevezett átjáróban Kónya Gabriella felállt a székről, és lekapsolta a
papírjait világító lámpát.

– Eredj tehát – harsogta a király, miközben Kónya Gabriella az ujját
a lapok közé csúsztatva összehajtotta a szövegkönyvet.

– Hanem társaid maradjanak – mondta félhangosan a színpadra
vezető nyílás felé fordulva.

– Hanem társaid maradjanak – mondta alig észrevehető fáziské-
szsével odabent a király –, éljenek itt néhány mulatságos napnak!

– Éljen, éljen! – kiáltották a többiek. Kónya Gabriella mellkasá-
hoz szorította a vastag füzetet, kezébe kapta a kicsi lámpát és elindult.
Ahogy kifordult a táncjárásból, a félhomályos térben sietős alakok
bukkantak fel mellette, színészek egy kisebb csoportja sietett átöltöz-
ni a következő jelenethez. Rutinos mozdulattal kerütek egymást. Az
első emeleti folyosón futni kezdett. Alig egy perce maradt, hogy átke-
rüljön az épület másik oldalára, és a nagyszínpad túlsó felén, a másik
táncjárásban elfoglalja a helyét. A lépcsőházban futva kikerült valakit,
mire az illető megfordult, már a másik folyosón járt. A zenei betét
mindössze kilencven másodperc, azután folytatódik a darab, és a szí-
nészek most már baloldalon keresik majd őt. Ha segítségre lesz szük-
ségük. A színpadtérbe vezető ajtónál hallotta, hogy a zenei betét már a

végénél jár. Kifújta a levegőt, benyitott a sötét átjáróba. Épp annyi ideje maradt, hogy felcsíptesse a lámpáját, és kinyissa a szövegkönyvet.

– Ment János vitézzel a megindult gálya, szélbe kapaszzkodott széles vitorlája – mondta odabent a narrátor. Zajtalanul kihúzta az oldalról bevilágító reflektorok alól a székét és leült.

x x x

– Egy pillanat türelmet, csak beírom még ezt a mondatot. Az utolsó próbán megint módosult a szöveg, látja, egészen össze van firkálva a példányom, legközelebb már nem is tudnék ebből sügni. Na, innen folytatom majd.

– Hogyan érti, hogy módosult a szöveg?

– Belekerültek a próbák során felvetődő javaslatok. Ilyen régen is volt, de az utóbbi években vált jellemzővé. Korábban a szövegkönyvet többé-kevésbé kész anyagnak tekintették, ezt jelezte, hogy eleve bekötött példányt kaptunk. Ha valamit mégis módosítani kellett, kivágtuk azt az egy-két lapot, és beragasztottuk helyére az újat. Ma már menet közben többször is átírják a darabokat, a próbák során folyamatosan alakul a szöveg. Ez a sűgók szempontjából új feladatot jelent, a módosításokat mindig át kell vezetni, az előadás hetére elkészülő végső szövegkönyv rendszerint egy többször átdolgozott, a mai színházhoz alakított változat. Ezzel a sűgók munkájában is megjelent a komoly adminisztráció. Viszont eltűntek a hagyományosan bekötött szövegkönyvek, az újra és újranyomtatott példányokat ma már legfeljebb spirálozni szokás.

– Sajnálja?

– Nem. Ez a mai színház, nekem pedig a színház az életem. Mondjam, ne mondjam? Ősszel lesz harminc éve, hogy színházban dolgozom, abból tizenötöt itt a Nemzetiben. Összességében azt mondhatom, hogy a sűgók munkája azért nem sokat változott az évtizedek alatt.

– Az öné hogyan kezdődött?

– A tizenhatodik születésnapomra kaptam egy bérletet, anyuval jártam az előadásokra. Nem kellett sokáig várni, teljesen rabul ejtett ez a világ. Mindenre kíváncsi voltam, ami a színházban történik. Délután ott sertepertéltem, néztem az épületet, megállítottam a színészeket, gratuláltam az előző esti előadáshoz, autogramot kértem tőlük. Igazi rajongó lett belőlem.

– Melyik színház bűvölte el ennyire?

– Az egyetlen a városban. Zalaegerszegen nőttem fel, kereskedelmi iskolába jártam. Az ösztöndíjamból pártoló tagsági díjat fizettem, hogy megjelenhessen a nevem a színház kiadványaiban. Az 1986/87-es évad műsorfüzetében feltüntetett támogatók között például csak egy magánszemély található. A tejipari vállalat, a húsipar és a nem is tudom melyik gyár között ott volt Gróf Katalin középiskolás diák, mint a zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház jelképes mecénása. Megismertek a színészek is, és a színészképző stúdió vezetője szólt a titkárságon, hogy ennek a fiatal lánynak mindig adjanak jegyet az előadásokra. Azután már jegyre sem volt szükség, csak mentem és beengedtek. Miután leérettségiztem, megkérdezték, nem akarok-e odamenni dolgozni, éppen megüresedett a hivatalsegédi állás. Hát persze, hogy akartam.

– Hogyan lett a hivatalsegédből sűgó?

– Öt év után Budapestre költöztem, és persze színházban szerettem volna dolgozni. Mikó Istvánt ismertem, felhívtam, nem tud-e

valamit ajánlani. Azt mondta, van ügyelői és sűgői helye is. A sűgőt választottam, és a következő hónapban már ott kezdtem. Azzal vett fel, senkinek ne mondjam el, hogy én még nem dolgoztam sűgőként, mert abból baj lesz. Csináljunk úgy, mintha igazi profi lennénk, és akkor nem lesz fennakadás.

– Miért, egy sűgő nem lehet pályakezdő?

– Hadd válaszoljak egy példával. A *Buborékok* 2004-től kezdődően kábé tíz éven át ment itt a Nemzetiben. A sűgő helye bent volt a színpadon, egy kétoldalas kanapé másik oldalán ültem, ahol a közönség nem látott engem. Így visszagondolva elég kényelmetlen volt a 2 óra 50 perces előadást félig fekvő helyzetben végig sűgni, az utolsó években már nagyon elmacskásodott lábakkal keltem fel arról a kanapéról, de nem ez a lényeg. A Marosán Demetert alakító Hollósi Frigyes az oldalajtón lépett be a színpadra, elsétált a kanapé mögött, és mielőtt megszólalt volna, egy pillanatra megérintette a kezem. Kabalából, barátságból, kedvességből. A nézők ezt nem látták, ahogyan engem sem. Ez éveken át így ment, akkor jött egy hosszabb szünet. A darab újra műsorra került, a felújító próbán én kiültem a nézőtérre, és onnan sűgítam. Frici pedig bejött az oldalajtón, ránézett az üres kanapéra, ledermedt és elfelejtette a szövegét. Megállt az előadás. Kati hol van? Frici, itt vagyok a nézőtérén. De miért ott? Hát ezt így nem lehet csinálni...

– Gyakran előfordul, hogy a színész elfelejti a szövegét?

– Nem az az érdekes, hogy elfelejti, vagy nem. A sűgőre azért van szükség, hogy segítsen, ha megakadna az előadás. Az olvasópróbákon már kialakul, hol lehetnek a problémás részek. Van, hogy nem is a szöveget kell mondanom, csak elég egy fél szót, vagy valamilyen jelet mutatni, és máris megy tovább a darab. Ehhez persze rá kell hangolódni a

színészekre, amihez empátia, figyelem és ritmusérzék egyaránt szükséges. Elég összetett munka.

– Ritmusérzék?

– Igen.

– Mire gondoljak?

– Minden színésznek másként kell sügni, más tempóban, más hangerővel. A legtöbbet az olvasópróbák után segítünk, amikor leteszik a szövegkönyvet, és már jeleneteket, mozgásokat is próbálnak. Van, akinek elég egy szót feladni, van, akivel egész bekezdéseket mondok együtt, ugyanabban a tempóban. Általában egy szótaggal kell előtte járni, akkor tudja folyamatosan utánam mondani. Ez az alap. Ősszel mutattuk be *Az ügynök halálát*. Az egyik próbáról hamarabb el kellett mennem, mert máshová is be voltam osztva. Másnap Csizsár Imre odajött hozzám, és elmondta, hogy nem tudták befejezni a próbát. Odaadták valakinek a szövegkönyvet, hogy sügjon, de nem volt meg a folyamatosság, széttöredezett az egész, a végén a rendező leállította.

– Ezt azért jó lehetett hallani.

– Jól esett. Az volt benne, hogy ez tényleg egy szakma.

– Mennyire tudja az előadások szövegét?

– A bemutató előtti hétre rendszerint az egész szövegkönyv megy kívülről, az első betűtől az utolsóig. Még az előző helyemen történt, hogy délelőtt *Mirandolinát* próbáltunk Budapesten, este pedig *Tóték*at játszottunk Sopronban. Ott vettem csak észre, hogy a *Mirandolina* szövegkönyvét vittem magammal, a *Tóték* pedig

otthon maradt. Abban az időben nem úgy volt, hogy gyorsan nyomtatunk egy másik példányt, ott voltunk kétszáz kilométerre példány nélkül. Arra gondoltam, ha ez kiderül, mindenki ideges lesz, esetleg valaki bepánikol, és azt is elfelejti, amit egyébként tud. Próbáltam úgy viselkedni, mintha minden a legnagyobb rendben lenne, látványosan hónom alá vágtam a könyvet, és bevonultam vele a sűgőlyukba. Megkezdődött az előadás, én pedig végig sűgtam az egészet. Fejből. A színészek azt látták, előttem van a kottaállványon a könyv, néha belenéznek, sőt, lapoznak is.

– Jó, hogy mondja a sűgőlyukat. Ma már nem látni a szűnpadon ilyesmit.

– Ez is egyfajta átalakulás. A sűgő valahol takarásban dolgozik a szűnpad szélén, esetleg a díszletek mögött. Ha nyitott a szűnpad, akkor pedig a nézőtérén ül.

– Mit szól hozzá a többi néző, amikor egyszerre csak előrehajol, és félhangosan belebeszél az előadásba?

– Nem hajolok előre. Általában úgy ülök ott, mint a cövek. Az az igazság, hogy eléggé feszélyezve érzem magam, ha mellettem is, mögöttem is nézők ülnek. Amikor először kellett a nézőtérrel sűgnom, kértem egy szép ruhát a rendezőtől. Akkor még az volt a divat, hogy az emberek kiöltözve mentek szűnházba, nekem éppen nem volt olyan ruhám. Kaptam tehát egy estélyire emlékeztető ruhát, amit elnevezünk sűgő ruhának. De még akkor is zavarban voltam, és kértem egy kicsi elválasztó falat a székem mellé. Azt is megkaptam.

– De ha megakad a színész, azért csak sűg a nézőtérrel is.

„...igyekezni
kell megtalálni a
legmegfelelőbb módot
– eszközt, praktikát,
taktikát –, hogy
segítsék a művészeket és
nyugalmat teremtsenek
számukra. Persze néha
előfordul, hogy ez épp
a klasszikus módon
történik: a sűgő sűg.”

– Persze, hogy sűgők, ha kell, akár egész hangosan is. Volt, amikor a mellettem űlő néző nem a szűnpadot nézte, hanem a szűvegemet olvasta, és ha a színészek kihagytak egy igekűtűt, vagy eltűrttek a leír-taktűl, dűbbentem rām nézett, és a fejűt csűvált. Behajtottam elűle a pűldányt, hogy ne tudja olvasni, de csak tovább nézte. Egy idű után rāsűzűltam, hogy ne ezt tessűk figyelni, hanem az elűadást.

– Műg hogy nem vűltozik a sűgűk munkájű.

– Hűt tűnleg alakult valamennyit. Azt műg hadd tegyem hozzű, hogy sűgtam műr tűncot és ẻnekes darabot is. A szűvegkűnyvbű beűr-jűk a mozgásokat is, ẻn beűrtam a tűncot is a magam műdjűn, pűldűul, hogy sassű balra, kis kűr jobbra, nagy kűr jobbra. Kiderűlt, hogy nűha a koreogrűfiánűl is jűl jűn a segűtsűg, onnan kezdűe sűgtam a mozgást is az elűadásokon. A fűnűkűm beosztott egy zenűs darabhoz. Mondtam, hogy nem ismerem űgy a kottűt, ez nem fog menni, hiszen ẻnekelni kell a szűveget, de nem hatűdott meg, csak a kezembű nyomta a pűl-dányt. Nagyűn figyeltem a prűbűkon, telejegyzeteltem a saját jeleim-mel a szűvegkűnyvet. Egy idű után tudtam sűgni a dalokat is. A prűbűk vűge felű a karmester is engem kűrdűzett, honnan is műgyűnk tovább. Mondtam, 49-es ziffer, űtűdik űtem. Tűnleg, bűlintott, Katikűm, kűszűnűm szűpen.

xxx

Amikor a cűg, ahol Sűtű Anikű dolgozott, csűdbű ment, a horoszkűp-os kűnyvbűn azt olvasta: műtűl kezdűe azzal foglalkozik, ami igazűn ẻrdeklű. Sűtű Anikű akkor Veszprűmbűn ẻlt, felhűvta tűhűt a veszprűmi szűnhűzat, és megkűrdűzte, nincs-e betűltetlen állásuk. Kiderűlt, hogy ẻpp egy sűgűt keresnek. Egy gyerekdarab prűbűjűn kellett megmutat-nia a kűpessűgeit, a fűszereplű hosszasan betegeskedett, a prűbűkon az egűsz szűvegűt fel kellett olvasni helyettű. Jűl ment. A kűvetkűzű darab-bűn műr a legismertebb színűszekkel kellett dolgoznia. Zűporoztak rű az instrukciűk: gyere kűzelebb, mondd hangosabban, beszűlj vonal-bűn, hangsűlyok nűlkűl, ẻrthetűen, csinűld csak, ne szűgyellűd magad...

A Nemzeti Szűnhűzba műr rutinos, profi segűtűkűnt ẻrkezett. A prűbűk utűn fűlrevonult azokkal, akik nehezebben tanultak egy-egy rűszűt, kűlűn-kűlűn gyakorolt a bizonytalankodűkkal, sokszűr elűadűsok elűűt is ẻsszmondta a szűveget. Gyorsan rű ẻrzett, kinek műlyen

segűtsűgre van szűksűge, kinek lehet nűműm sűgni, mintha csak jeltol-műcs lenne, kivel kell hangosan kiabűlvű beszűlni, kinek kell minden mondatot elűre mondani, és kinek elűg, ha egy kicsi jelet mutat. A *Caligula helytartűjűbű* pűldűul a cűmszereplűűt alakitű Tordy Gűza mindig ugyanott akadt meg, a csel szű nem jutott esűzűbe. A sokadik alkalommal Sűtű Anikű nem a hiűnyűzű szűt mondta be, hanem egy feladűvűnyűt adott neki: tudod, a focibűn van. Tűbbű nem kellett sűgnia a hiűnyűzű szűt.

Egy alkalommal, amikor a munkájűrűl kűrdűztűk, azt mondta: a sűgűi munka „szűvű” a segűtsűgnyűjűtűs. A prűbűaidűszak valamennyi fűzisűbűn, azutűn az elűadások sorűn is igyűkezni kell megtalűlni a legmegfelelűbb műdot – eszkűt, praktikűt, taktikűt –, hogy segűtsűk a művűszeket és nyugalmat teremtsenek szűmukra. Persűe nűha elűfordul, hogy ez ẻpp a klasszikus műdon tűrtűnik: a sűgű sűg.

Vűgtűre is a sűgű ẻs a segűtű szavak a szűnhűz vilűgűbűn csaknem ugyanazt jelűntűk.

ROMHűNYI TűMűS

| fotűk: Eűri Szabű Zsolt

A MUNKA VÖRÖS ZÁSZLÓ ÉRDEMRENDDEL KITÜNTETETT

NEMZETI SZÍNHÁZ

Bemutató előadás

1964. május 22-én, pénteken este 7 órakor

SHAKESPEARE:

LEAR KIRÁLY

Tragédia 3 részben

Fordította: **Vörösmarty Mihály**

Mai színpadra alkalmazta: **Mészöly Dezső**

Lear, Britannia királya	Básti Lajos Kisvárdi-díj, Munka érdemrend	A francia király	Somogyvári Pál
Kent gróf	Sinkovits Imre	Nemes	Tarsoly Elemér
Gloster gróf	Major Tamás Érdemes Színházi Munkáért díjazott	Bolond	Kálmán György
Edmund, Gloster törvénytelen fia	Kállai Ferenc	Curan	Pásztor János
Edgar, Gloster fia	Bitskey Tibor	Orvos	Hindi Sándor
Goneril	Máthé Erzsé	Hírnök	Csurka László
Regan	Berek Katalin	I. Szolga	Versényi László
Cordelia	Töröcsik Mari	II. Szolga	Kun Tibor
Alban fejedelem	Gelley Kornél	2. Hírnök	Gyalog Ödön
Cornwall fejedelem	Tyll Attila	Kapitány	Balogh László
Oszvald, Goneril udvarnoka	Horkai János	Aggastyán	Bodonyi Béla
A burgundi fejedelem	Izsóf Vilmos fh.		

A díszleteket **Josef Svoboda** m. v. a jelmezeket **Vágó Nelly** tervezte

Érdemes Munkáért díjazott

Rendezte: **Marton Endre**

Kisvárdi-díj, Munka érdemrend

Az előadások este 7 órakor kezdődnek.

Jegyek válthatók a Nemzeti Színház pénztáránál 13 órától az előadás kezdetéig (telefon: 420-986), valamint csoportos látogatás esetén üzemek és intézmények részére a Nemzeti Színház Propaganda irodájában, naponta 12–18 óráig (telefon: 421-705).

A későn érkezők csak az első felvonás után léphetnek be a nézőtérre. Hét éven aluli gyermekek nem látogathatják az előadásokat.

P. A. Csizsik-Ester: 44.7511. Színház, Budapest, 1964. évi kiadás

A Blaha Lujza téri „rég” Nemzeti Színházban 1964. június 28-án – utolsó előadásként – a Lear királyt játszotta a társulat. A dráma utolsó szavainak különös akusztikája volt, annak fényében, hogy a Nemzeti Színház épületét 1965 tavaszán lebontották, felrobbantották. Gelley Kornél Alban szerepében a következőket mondta:

„Nehéz idő sújt: itt engedni kell, / És mondanunk, mi fáj, nem ami illik. / A legkorosb legtöbbet szenvedett. / Ifjabbak, akik itt vagyunk, nem érünk / Ily dolgot, s nem jut ily sokáig élnünk.”

1964. október 2-án a társulat már a Nagymező utcában kezdte az évadot. ...

Különféle politikai berendezkedések és rendszerváltások, forradalmak és háborús idők, szabad és békés korszakok alatt mindig kitüntetett szerepe volt a Nemzetinek. Története sok fordulattal kanyarog 1837 óta a Nemzeti Színház új épületének 2002-es megnyitásától egészen a mai napig. Hónapról hónapra jelentkező sorozatunkban ezt az utat járjuk végig.

150

15 ÉVES AZ ÚJ ÉPÜLET

180 ÉVES A NEMZETI SZÍNHÁZ

nemzeti-történet | nyolcadik rész

A HAJLÉKTALAN NEMZETI

1965–2002 – lebontástól a felépítésig

A Nemzeti Színház történetének közeli múltja két nagy kérdéssel volt terhes: mit jelent, mit jelentsen a 20. század utolsó harmadának, illetve az új évezred elejének nemzeti színháza; s hol is legyen reprezentatív saját otthona végre a Nemzetinek. S támadtak, persze, további kérdések is. Az épületről, hogy milyen korszerű színházi (ideális színházi?) koncepciót kövessen, milyen kapcsolatot teremtsen a közönséggel fizikai és szellemi értelemben. A színház művészi működését illetően pedig az 1960-as években színre lépett új alkotógeneráció színházeszményét, majd pedig a politikai rendszerváltozást megelőzően kezdődött kulturális megújulás még fiatalabb nemzedékének programját és irányzatait kell említenünk.

A Nemzeti lelke

A Nemzeti Színház 1945-ben kezdődött korszaka, a hármass vezetés – Major Tamás, Gellért Endre, Marton Endre – utolsó szakasza ugyan csak 1978-ban ért véget Marton Endre nyugdíjazásával, de a '70-es években már megjelent a színházban, a társulatban az új színész- és rendezőnemzedék. A színész Iglódi István 1966-ban kezdett a Nemzetiben rendezni (s később főrendező, igazgató is lett). Vámos László 1982 és 1990 között volt főrendező és művészeti vezető, majd Csiszár Imre is volt egy rövid ideig igazgató-főrendező, de az 1978 és 2001 közötti időszakban a Nemzeti Színház formális igazgatói tisztét többnyire adminisztratív-gazdasági vagy irodalmi vezetők töltötték be (Nagy Péter, Sziládi János, Malonyai Dezső, Ablonczy László).

Miközben az 1960-as évek közepe táján az államosított és központi irányítás-ellenőrzés alatt működő hazai színházi struktúra részben kultúrpolitikai okok, részben a nemzedékváltás következtében lassan sokszínűbbé alakult, a „sok kis nemzeti színház” egységesnek szánt arca fokozatosan a művészek és közönségük valódi kommunikációja eredményeként különböző profilokat kezdett mutatni, a Nemzeti Színház központi, hagyományos „első színházi” funkciója (és felelőssége) megváltoztathatatlanak tűnt. Több vidéki színházban karizmatikus vezetők, rendezők irányításával művészileg megerősödtek a társulatok (Kecskeméten, Miskolcon, Szolnokon, Kaposvárott), új együttesek alakultak, melyek tovább színesítették a színházi kínálatot

(Pécsi Balett, a pécsi Bóbita Bábszínház, később a Győri Balett, majd a sorra-rendre alakult hivatásos bábszínházak több városban). Az 1970-es évekre korszerűvé, nem ritkán európai színvonalúvá vált a magyar szcenika, a jelmez- és díszlettervezés is. A műsor az '50-es évek első felének sematizmusát túlélve egyre nagyobb ütemben gazdagodott a zenés színpad (külföldi és hazai musicalek), a nyugat-európai és amerikai félkortárs és kortárs drámairodalom műveivel, s az előadásukhoz szükséges színészi technikákra is képezni kezdték a fiatalokat. S mindeközben újra kellett volna gondolni a Nemzeti Színház szerepét a magyar színházi életben.

Nemzeti és / vagy művész-színház

A Major, Gellért Endre és Marton Endre fémjelzte időszak művészi programjához hasonló újító lendület csak akkor jelent meg a színházban, amikor (rövid időre) Székely Gábort és Zsámbéki Gábort bízták meg a Nemzeti művészeti vezetésével. Ez a „reformkorszak” nem egészen négy évig tartott, meglehetősen sok feszültséggel a színházban, s végül a távozó „Gáborok” 1982 elején létrehozhatták a Katona József Színházat mint önálló művész-színházat a Nemzeti korábbi kamarszínházának (eredetileg a Belvárosi Színháznak) az épületében. A vidéki színházi műhelyekben már bizonyított rendezők-színházvezetők az ismét válságban érzett hagyományos „nemzeti színházi” programmal szemben egy politikai elvárásoktól nem terhelt, magas színvonalú, minőségelvű művész-színházi műsorpolitikával, társulatépítési elképzelésekkel és stílusújításokkal érkeztek a Nemzeti Színházba, ám programjuk megvalósítására mégsem nyílt ott módjuk. A próbálkozások, kísérletek főként a rendezőkkel érkezettek és a Nemzeti „törzsgárdája” közötti társulatbeli feszültségek miatt fulladtak kudarcba, s kiderült, a színház közönsége sem reagál rugalmasan a megváltozott szellemű produkciókra.

A Nemzeti Színház nagy társulata, a fiatal gárda újonnan érkező csoportjaival együtt építette újra a nemzeti szellemű műsort. A nagy klasszikusok és a magyar kortárs produkciók eseményszámba menő előadásai megtartották a színházat a közönségérdeklődés közepontjában, de a színházcsinálók a '80-as évek elejétől egyre többször

Színészek szemével

„Háromnegyed tizenegy volt, az EMKÉ-nél álltam. Hatalmas tömeg állt néma csöndben. Csak a rendőrök hangoskodtak: menjünk arrébb! Senki se mozdult. A díszletraktárral kezdték: hatalmas dördülés, majd porfelhő következett, és a tömeg rendíthetetlen mozdulatlanságban, némán állt tovább. Ha ordítás lett volna, talán oldja a feszültséget. De az a csönd az elviselhetetlenségig fokozódott bennem és másban is.”

Óze Lajos

„A Vas utca sarkán laktunk, hallottam mindent. És láttam is. Amíg élek, nem felejttem el: az épület eleje nem akart összeomlani, újra és újra robbantották. Egyszer otthon ismét hallok a robbantást. Férjemmel, a Rókus kórház sarokházához rohantunk, s ahogyan a Corvin sarkán azt a porfelhőt láttam, vállára hajtottam a fejem, és elkezdtem zokogni; aztán ahogy oldalt hajtottam a fejem, ott állt mellettem Maklár Zoli és Bihari Jóska, aki majdnem megbolondult a látványtól.” *Lukács Margit*

„Katedrálisnak láttam az épületet. Mert tekintélyt sugárzott, akár a Magyar Tudományos Akadémia, ami ezeréves mivoltunk erejét is kifejezi, s erőt ad önbecsülésünk megtartásában.” *Bessenyei Ferenc*

„Bihari Jóska egyszer kijött a kiskapun, csak odabiggyesztett valamit, s elkezdett járni az épület körül. Kopogott, kopogott,

nem szólt senkihez, s mint egy dúvad, ment a Corvin felé, körbe, körbe... Elmentem, majd visszatértem, Jóska csak járt és járt. »Vége, mindennek vége!« Rámutatott az épületre: »Kossuth Lajos nem üzent, de mindnyájunknak el kell menni...« Így tudtam meg, hogy a Nemzetit halálra ítélték.” *Raksányi Gellért*

„Utolsó emlékem az épületből? Ősszel még próbáltunk ott, s ma is magam előtt látom a csupasz, lekopasztott falakat. A belakott családiasság helyett rideg, falanszteri világ – így búcsúzott tőlünk az épület.

S hogy mi hogy búcsúztunk?

Sok alkohol kellett, hogy átigyük magunkat a Nagymező utcába. Nem kíméltük magunkat abban, hogy ráigyük arra, amit éreztünk. Alig-alig voltunk józanok. Lel-

künk, életünk egy darabját veszítettük el – a Templomot. Hozzáálmodtuk az életünket, fiatalságunkat.” *Kállai Ferenc*

„Amikor a színház lebontásának híre elért hozzám, sírtam és nem hittem el. Férjem felháborodott és megrendült. Szakemberként állította, a nemzeti érzés elleni hadművelet volt az épület felrobbantása, mert minden műszaki és építészeti gondot meg lehetett volna oldani.” *Szőrényi Éva* (férje a színház főmérnöke, Örményi István volt)

1965. március 15-én hajtották végre az első robbantást az épületen. Színészek emlékeit idéztük fel abból az összeállításból, amely az esemény 50. évfordulójára készült a Nemzeti Színházban.

jelezték, hogy más, új hangú Nemzetit szeretnének. Ugyanakkor a kultúrpolitika által megszabott keretek, bár a többi állami (azaz mind-egyik) színházra is érvényesek voltak, mégis, úgy tűnik a közben 150 esztendőssé lett Nemzeti Színházat szorították leginkább. Tulajdonképpen 1978 óta tart a vita arról, ami már korábban is rendre fölmerült Nemzeti Színházunk történetében: nemzeti érték-konzervatív, vagy korszerűen megújuló, de mindig a lehető legmagasabb színvonalú színház legyen-e a magyar Nemzeti Színház.

A Nemzeti teste

A Blaha Lujza téri egykori Népszínház épülete az 1870-es évtized „terméke”, így a következő időszak színház- és színpadtechnikai új-donságait (villamosítás, vasfüggöny, forgószínpad, hidraulikus vagy olajnyomású alsógépezet, fényvető- és vetítéstechnika stb.) még nem tartalmazta. Már a 20. század fordulójára elavultnak volt tekinthető. Hatalmas kubusa és belső méretei okán nehezen lehetett alakítani, korszerűsíteni is, bár sokszor megkísérelték az egymást váltó igazga-

tók. Amikor 1907-re az utolsó vállalkozás, a Népszínház-Vígopera is megbukott, kiürült a Népszínház. S 1908-ban a Nemzeti Színház ideiglenes otthonaként kibérelte az állam a főváros Népszínházát. Mert az előző évben az 1837 augusztusára fölépült Pest vármegyei színház, az 1840-ben országgyűlési törvénnyel Nemzetivé emelt Pesti Magyar Színház többször följújtott, bővített épülete tűzveszély miatt hatóságilag bezáratott.

Az ideiglenes Nemzetinek szánt Népszínház épülete a Blahán építészeti, akusztikai, színház- és színpadtechnikai szempontokból egyáltalán nem volt ideális a 20. század eleji nemzeti színjátszás számára. A színpadról hangzó beszédet a zenés előadásokra tervezett nézőtér kongva, túlságosan visszhangosan fogadta, először tehát akusztikailag kellett csillapítani a tér zengését. Kárpitokkal, hangterelőkkkel igyekeztek javítani a nézőtéri hangz viszonyokon. Ezután, még 1908-ban hidraulikus színpadgépezetet építettek, a vasfüggönyt is víznyomás működtette, de a felsógépezetet továbbra is kézhúzókkal alkották. A vízmozgatást is szolgáló üzemház, amit Ybl Miklós tervezett, a Csokonai utcában állt s áll ma is. Ezt a vezetékek nyomvonalán egy járható föld-

Jelenetkép Madách Imre Mózeséből. Középen a címszereplő: Sinkovits Imre. Ezt az alakítását idézi szobor ma a Nemzeti Színház előtt – nem véletlenül, hiszen 22 éven keresztül játszott. Rendező Marton Endre. Nemzeti Színház, 1967 | fotó: Keleti Éva

alatti folyosó kötötte össze a színház épületével. 1928-ban építették be a 12 méter átmérőjű forgószínpadot, majd 1935 nyarán nagyobb szabású átépítés, korszerűsítés történt. Ekkor a színpadvilágítást teljesen megújították, körhorizontot kapott az egyébként meglehetősen szűk hátsószínpad. Világítási tornyokat emeltek az előszínpadra, díszletvetítő berendezést építettek be. A forgószínpadot áthelyezték és korszerűsítették. Az 1937-es centenáriumi ünnepi évadra Németh Antal vezetésével kívül-belül megújulva állt készen a Nemzeti Színház.

Mégis, épp az ünnepi megemlékezés-sorozat adott alkalmat a koncepcionális kritikára is. Amint a jubileumi kötetben Kovács Aladár fogalmazott „a második évszázad küszöbén”: *„Nincs teste a Nemzeti Színháznak. Nincsenek 'megszentelt kövei', a hely, ahol állt és esténként fénye gyúlt, vak ugar a város közepén. Ha az épületben keressük, nincs is Nemzeti Színház. Mégis itt van, száz esztendeje fű színpadáról tragédiák szirokkója és mosolyog a komédia. A Nemzeti Színház lélek. Úgy látszik, a hagyománynak nem kell kövekhez tapadnia, a hagyomány a vérrel hullámszik tovább nemzedékről nemzedékre.”*

A Nemzeti Színház „testét”, helyét a kezdetektől keresték, a nemzeti színházi eszme mindig összekapcsolódott a reprezentatív helyszínnel, a nemzeti színjátszás szellemét és karakterét kifejező épülettel. Már Kultsár István első pesti nemzeti színház terve (1815), majd Széchenyi Istváné (1832) azt célozta, hogy az eszme és a test összekapcsolódjék. Ám az első, a magyar Nemzeti Színház céljára épült ház elkészültére mégis 2002. március 15-ig kellett várunk. Mindaddig ideiglenes otthonban, kölcsönlakásokban működött a Nemzeti.

Tervezetek és pályázatok

Az 1837-es színháznyitást követően nem sokkal, az 1840-es évek elején tervbe vették a Színház téren (ma Vörösmarty tér) állott hatalmas Német Színház kivásárlását, mely terv a színház 1847 februárjában tűzvész-

ben történt megsemmisülését követően okafogyottá vált. A nemzeti intézményeink mindegyikét szigorúan sújtott időszakban, a szabadságharc bukását követően csak 1859-ben jelentette be a Nemzeti Színház igazgatása igényét a várostól adományozni szándékozott, a Lánchíd pesti hídfője közelében fekvő Duna-parti telek iránt. Az egyezkedés azután 1865 és 1869 között folytatódott, míg 1868-ban Szumrák Pál Pest városi főmérnök benyújtott egy tervet is, amit azonban azzal vetettek már el, hogy tekintettel a színjátszás akkori helyzetére, a színházi szerkezet átalakulására, külön opera- és szőszínházat kellene emelni. Az újabb városi adományt (az előbb a Népszínháznak ígért) Hermina téri telket 1873-ban az Operaház fölépítésére dedikálták, ahol 1875 és 1884 között Ybl Miklós tervei alapján el is készült a pompás neoreneszánsz „Sugár úti palota”. De Nemzeti Színházunk továbbra sem volt.

Az első hivatalos elhelyezési és építészeti pályázatot 1912-ben írták ki, éppen a Pesti Magyar Színház épületének lebontását megelőzően. A nyertes pályázat (Töry Emil és Pogány Mór, 1913) azonban a Nagy Háború, majd az utána következett megrázó politikai és gazdasági fordulatok miatt nem valósulhatott meg. 1934-ben a terv megújított változatával jelentkeztek, majd a már említett centenáris kötetben Halácsy Endre adott programot egy korszerű Nemzeti Színházhoz.

Túlélő a Blaha Lujza téren

A második világháborúban, az ostrom alatt az „ideiglenes” színház-épület meglehetősen sok kisebb, első tekintetre nem szerkezeti kárt szenvedett, így gyors romeltakarítás és helyreállítás után 1945 szeptemberében meg is kezdődött a játék a Blaha Lujza téren. Később, már 1948-ban azonban kiderült, hogy a nézőteret ért két repülőbomba-találat mégis megbontotta a tetőszerkezetet, s az alapos renoválás már alig halasztható. A hibajegyzék a következő tíz-tizenöt esztendőben csak gyarapodott.

Megoldáskeresés

Egy 1963. október 25-én kelt Tájékoztató jelentés (a Politikai Bizottság, illetve az Agit.-prop. Bizottság elé szánva) összefoglalta hazai színházépületeink műszaki állapotleírásait, s köztük a Nemzeti Színházra vonatkozóan a következőt jelezte: *„A Nemzeti Színház működése a rendkívül leromlott műszaki állapoton túl a földalatti vasút építkezése miatt vált kérdésessé. [...] Elsősorban gondoskodnunk kell a Nemzeti Színház működésének lehetőségéről. Az Országos Tervhivattal, az Építésiügyi Minisztériummal és a Fővárosi Tanácsal egyetértésben javasoljuk az új Nemzeti Színház felépítését a Dózsa György úton, a felvonulási tér közelébe. (Kb. 20 millió Ft.) Szükséges lenne, hogy a műszaki előkészítés 1964-ben, az építés kivitelezése 1966-ban megkezdődjék. Az új Nemzeti Színház felépítéséről szóló döntést javasoljuk nyilvánosságra hozni. (A Nemzeti Színház működtetése az 1964/65-ös színházi évad végéig a Blaha Lujza téren megoldható lenne, ezt követően az új színház felépítéséig a Nemzeti Színház az Izabella (ma Hevesi Sándor) téri épületbe költözne.)”*

Ezt követően született a következő ügyirat: 1963. december 3. Javaslat a Politikai Bizottságnak az új Nemzeti Színház felépítésére. Ebből idézünk: *„1.) A Nemzeti Színház 1875-ben épült. A második világháborúban súlyosan megsérült, s mind építészeti, mind műszaki állagában teljesen elavult. Az épület tartófalai az aránytalan süllyedés következtében elferdültek. Érvényes tűzrendészeti határozat a 220-as áramra való átállásnál – 1964-1965-ben – előírja a teljes elektromos berendezés kicserélését. A színpad alsógépezet csak korlátozottan használható, az erkélyszerkezetek, közönségszolgálati helyiségek felújításra szorulnak. 1961-ben ideiglenesen meg kellett szüntetni a működtetést a tetőszerkezet meghiúsodása miatt. Akkor olyan döntés született, hogy a színház épületének korszerűsítése – amely kb. 80-100 millió forintot tett volna ki – nem célszerű és az életveszély megszüntetésére csak a szükségesebb javításokat kell elvégezni. 2.) A földalatti vasút építése szükségessé teszi a Nemzeti Színház épületének megerősítését. Ennek érdekében rövidesen megindulnának a megerősítési munkálatok. A földalatti építése, valamint az ezt követő rekonstrukció miatt 5-6 évig a színházépület nem üzemeltethető a megerősítés és az ezzel járó károk helyreállítása becslés szerint 40 millió forint költséggel jár. Az előbbieken említett és elkerülhetetlen rekonstrukcióval együtt a jelenlegi épület felújításának becsült összege 12 millió, ugyanakkor az épület adottsága miatt csak a századforduló technikai színvonalát lehetne elérni. 3.) Fentiek alapján nem tartjuk célszerűnek az épület megerősítését. Javasoljuk az új Nemzeti Színház megépítését a XIV. ker. Dózsa György úton. Ez lenne az első új színházépület, amelyet a felszabadulás óta építettünk.”*

Ezek alapján született meg a döntés az építészeti pályázat kiírásáról. A nyertes pályázatot 1965-ben Hofer Miklós, Vajda Ferenc, Kádár István, Bakos Kálmán és dr. Lohr Ferenc, a Középület-tervező Vállalat munkatársai jegyezték.

Az 1957-ben, az előző ősz ütötte sebek okán is külső tatarozásra került sor – a közönség azt hihette, a meglazult és beázott homlokzatelemek kijavítása megoldja a Nemzeti Színház problémáját, ám ez csak felszínes látszateredmény volt.

1960 áprilisában egy bizalmas feljegyzés született a Nemzeti Színház épülete tárgyában a Művelődésügyi Minisztérium Színházi Főigazgatósága számára. A részletes elemzés az átépítésre-felújításra vonatkozó megoldási javaslatokkal és költségvetési tervszellettel zárul. Az ügyirat mind tartalmában, mind áttekintő szemléletében példaértékű, s igazolása annak, hogy a folyton halogatott várostervezési, építészeti és színházpolitikai problémák ekkorra szinte megoldhatatlanná terebélyesedtek, ahogy az lenni szokott.

A felújítás keretében az aláírás nélküli tisztázat szerzője javasolja például az áramhálózat átállítását 110-ről 220 voltosra, ezzel a színházépület bekötését a városi hálózatba, ugyanígy a teljes gépészet (víz-, csatorna- és fűtési rendszer) teljes korszerűsítését az építészeti és színpadtechnikai felújítás keretében, s következtetése így hangzik: *„Összegezve: Az épület minden szempontból igen rossz állapotban van. Sürgősen el kellene dönteni, hogy ezen tarthatatlan állapoton hogyan segítsünk. Két megoldás lehetséges: 1.) vagy új színházat építünk, 2.) vagy a jelenlegit teljesen átépítjük. Ha az ország jelenlegi gazdasági helyzetében megengedhető egy új Nemzeti Színház felépítése, úgy azt javasoljuk, mert az a gazdaságosabb. A jelenlegi épület ugyanis a Nemzeti Színház számára annyira szűk, hogy csak nagyobb átépítés mellett válnék számunkra használhatóvá.”*

Életveszélyben

1963. április 22-én a Nemzeti Színház (Malonyai Dezső gazdasági igazgató) jelenti a Művelődésügyi Minisztérium Műszaki Főosztályának, hogy az előző napon megrogyant a nézőtér első emeleti padozata. Kéri az életveszély elhárítását és statikai szakvélemény készíttetését. Ekkor már folytak a metró mélyépítési munkálatai a Rákóczi út Rókus Kórház és Blaha Lujza tér közé eső területe alatt.

A földalatti vasút (ma M2) tervezése (moszkvai mintára) már háború befejezése után megkezdődött, majd az 1950-es években gazdasági okokból lelassult. A nyomvonalát kijelölték, az állomások-aluljárórendszerek (a mainál sűrűbb) helyrajzát is megtervezték. A fűrópajzsok azonban csak később indultak. S azután a be-betörő víz okozott újabb késedelmeket. S amikor az építők a korábban a Rákóczi úton meghagyott foghíjtelekre tervezett felszíni állomásépület, illetve a vasúti alagútból fölvezető vágat (a mozgólépcsők ferde alagútjának) kialakításába fogtak, megrepedt a munkaterület fölött álló színház főfala.

A közel kilencvenéves Népszínház eddig állta a soha nem tapasztalt rezgéseket, ám a már korábban megrendült, sérüléseket hordó téglafalak 1963-ban megadni látszották magukat. Az akkori technológia nem adott lehetőséget a könnyű, gyors, olcsó stabilizálásra.

A Nemzeti Színház lebontása

A bontási határozat az Országos Tervhivatal 1964. március 6-i, igen alapos és részletekbe menően, elvi alapon érvelő előterjesztése nyomán született meg a Gazdasági Bizottság ülésén.

Az 1964. június 28-i *Lear király* után gördült le utoljára a Blaha Lujza téri színház függönye. A színpadon és a nézőtérén is döbrent szomorúság tilt.

A Népszínház-Nemzeti Színház Blaha Lujza téri épületét 1965. január 15-én kezdték bontani. A Honvédség által végrehajtott három robbantásra március 15-én, 30-án és április 23-án került sor. A palán-

kon túl tömeg állt néma csöndben. A szirénaszó és a robbantás sem tántorította el a Házat gyászolókat. A területet az 1965. április 30-án elkészült zárójelentést követően – célprémiumok és kitüntetések ígérete mellett – május elsején adták át a fővárosnak.

A társulat 1964. október 2-án kezdte új évadát a Nagymező utcában (korábban Rádus Mozi, a mai Thália Színház). A kis színlap grafikus térképpel igazította útba a nézőket. 1966-ban pedig újabb ideiglenes Nemzeti Színházként nyitotta meg a kapuit az átépített-felújított Magyar Színház a Hevesi Sándor téren. A ma ismét Magyar Színház néven működő teátrum volt 1966-tól 2001-ig a Nemzeti Színház.

Annak idején a Pesti Magyar (Nemzeti) Színház „megszentelt köveiből” az 1913. évi bontást követően Jászai Mari saját síremlékét faragtatta meg (hogy amely kövek között életét élte, azok vegyék körül őt halálában is). A Népszínház-Nemzeti Színház köveiből és díszceiből sok helyütt láthatunk emlékeket, ereklyéket – a Bajor Gizi Színműzeum kertjétől Gobbi Hilda visegrádi nyaralójáig. A nemzeti könyvtár Színháztörténeti Tárának olvasótermében is látható az egyik emeleti páholy oszlopának töredéke.

Nemzeti Színházaink hült helyét sorra emlékkövek, emléktáblák jelzik fővárosunk közterein. A Rákóczi út elején lévő forgalmas buszmegállóban, a Blaha Lujza téren... De még az új, Nemzeti Színháznak épült Duna-parti ház is a korábbi épületek emlékét őrzi egyes elemeiben.

Évtizedeken át élt, s máig él a színházcsinálók és a közönség emlékezetében a Blaha Lujza téren állott „igazi” Nemzeti Színház hiánya okozta veszteség. Talán amiatt is, hogy a színház traumatikus bontását követően hosszú ideig nem épült föl a vágyott és ígért új Nemzeti, s a helyén be nem töltött hiátus van most is. A Blaha Lujza téren (ami a színház monumentális épülete hiányában lett „tér”, egy „pozitív”, földfelszíni hiány, üres térség tátong. Ott nincs más funkciójú (esetleg kulturális) közösségi tér és 2002-ig nem volt másutt sem a lélek hiányterét betöltő új színház sem.

Ez a kulturális hiányérzet ül még mindig a közönség és a színházcsinálók szívéen. Mintha máig sem volna teste a Nemzeti Színháznak. Csak lelke van.

SIRATÓ ILDIKÓ

| Fotók: OSZK – Színháztörténeti Tár

Keserű színjáték

„A következő (1957 utáni – a szerk.) évekből a lappangó műszaki kérdésekkel összefonódó hatalmi tusakodásokról keveset tudunk. Kávási Klára, a Nemzeti nyugalmazott könyvtárosa talált rá arra az 1961. június 25-i iratra, amely sorolva az épület alkalmatlanságát, javasolta: új Nemzetit kell építeni! Kaotikus vezetési stílusára hivatkozva Aczél György leváltotta Major Tamást (1962), és főosztályvezetőjét, Meruk Vilmost nevezte ki. Malonyay Dezső pedig a gazdasági és műszaki ügyek felelőse lett.

A játék itt kezdődött igazán: miközben Aczél jóváhagyásával százczes és milliós tételekben javították az épületet, a miniszter első helyettese és bizalmi köre már a kivégzésre készülődött. 1963. július 10-én a Nemzeti vezetőinek tudta nélkül a színház próbaszínpadára a Földalatti Vállalat értekezletet hívott egybe, melyen közölték: a mélyvasút építése folytán az együttes öt évi távollétre kényszerül. Megbeszélések, feljegyzések, jelentések áradata... a hivatalnokok ismerték Aczél tervét, így a bontás érveit sorolva a neki kedves tényeket muzsikálták: megköveteli a földalatti építkezésének biztonsága; az épület gátolja a városi közlekedés rendezését; a színházhoz hasonló műemlékjellegű épület számtalan van; „a színház homlokzata el van dugva”... Ultimátumos helyzet, s hiába, hogy a mélyvasút mérnökei tizenöt változatot dolgoztak ki az épület mentésére, Aczél hivatalnokai élven vétőjogával a pusztítást erőszakolta.

Az ügymenet már görgött a politikai akarat szerint: 1963. november 6-án a Gazdasági Bizottság elfogadta Aczél javaslatát, s ő jegyezte a november 28-án a Politikai Bizottság elé terjesztett dokumentumot is, amely a Felvonulási térre javasolta az új Nemzeti építését. (...) Meruk igazgató már tudta, de az ő katonás természete is lázadt – a színháziak szerint Lipótmezőre menekült. 1964. február 13-án a tévé esti műsorában Sarlós István, a Fővárosi Tanács VB elnöke Szepesi Györggyel beszélgetve a nyilvánossággal közölte a

végzést. Még ezen a napon az aczéli sakktáblán cseles-csere: délelőtt felmentették Both Bélát, a Madách igazgatóját, akit délután a távozott Meruk helyett beiktattak a Nemzeti direktorának. Both fő feladata volt, hogy az apokaliptikus változásokat üzemmeneti rendbe szorítsa.”

Részlet Ablonczy László írásából, amely a Nemzeti Színház lebontásának politikai hátterébe világít be. A Nemzeti egykori igazgatójának (1991–1999) cikke a Magyar Nemzet 2015. március 14-i számában jelent meg.

Az utolsó alakítás: Somlay (jobb szélen) Petúr szerepében Balázs Samuval és Hindi Sándorral (Nemzeti Színház, 1951) | ismeretlen fotós képe

SZENVEDÉLYES EMBER

Somlay Artúr – a nagy színészgárda utolsó alakja

A *Valahol Európában* című 1947-es filmben Somlay Artúr olyan elenálthatatlan drámai erővel formálta meg a világháború végén árván lézengő gyerekeket megszelídítő Simon Péter karmestert, hogy alakítása még ma is lenyűgözi a nézőket. Talán azért olyan hiteles a játéka, mert ez a filmszerep közel állt egyéniségéhez: szeszélyes, hirtelen haragú bohém és mélyen érző, fennköltén gondolkodó művész volt egy személyben. A tehetségével, önmagával örökké elégedetlen ember szenvedélyességével kereste helyét a magyar színházművészetben.

A hatalom markában

Hihetetlen színpadi- és filmsikerek fűződtek nevéhez. S persze nagy kudarcok is. Tragikus, önként vállalt halála megdöbbentette kortársait. Hosszú ideig azonban nem beszélhettek fájdalmukról, hiszen a hivatalos közlemény szerint szívroham végzett vele. Csak Demeter Imre kritikus, a *Film, Színház, Muzsika* című hetilap főszerkesztője ír-

hatta meg 1972-ben Somlay Artúrról szóló kismonográfiájában, hogy mi történt 1951. november 9-én, azon a végzetes éjszakán. Kimondta végre, hogy a „*torzulások fojtogató légkörében*”, amikor idős írókat, színművészeket – mint osztályidegeneket – kitelepítettek a fővárosból, s éjszakánként kommunista politikusokat tartóztattak le, Somlay megérezte, hogy minderre nem az eszme védelmében volt szükség. Gobbi Hilda 1956-ban elbeszélte Demeter Imrének, amit Árgyél – így becézték Somlay barátai – haláláról tudott; s lényegében a színészről ez írta meg 1982-ben kiadott *Közben* című könyvében. Gobbi és Somlay kérvényt küldtek Rákosi Mátyásnak, hogy engedélyezze három kitelepített színésznek a hazatérést. Beadványukat kétszer is elutasították.

Gervai András szerint – *Valaki Európában* című írása 2017. május 5-én az *Élet és Irodalom* című hetilapban jelent meg – Somlay 1951. november 9-én, pénteken személyesen akart a Népművelési Minisztériumban Révai Józseffel beszélni, a miniszter azonban nem fogadta: „*A színész megalázottan jön el. Ez lehet az utolsó csepp a pohárban*” – írta. Aznap

„a legrövidebb időn
belül tapasztalnom
kellett, hogy az új
színházigazgatón kívül
a régi színházban
semmi sem új. A tagok
szokásukhoz híven a
miniszter előszobájában
ültek, és intrikáltak
igazgatójuk és egymás
ellen, talán önmaguk
ellen is.”

Egy siker a Vígszínházból Gombaszögi Fridával. (Hunyady Sándor: Erdélyi kastély, 1932)

| fotó: Angelo

Katona József *Bánk bán* című művét adták a Nemzetiben. Az előadás után Somlay öltöztetőszobáját, Danit, Gobbi Hildáért küldte. „*Kerítsd elő akár a föld alól is*” – kérte kétségbeesetten. Dani azonban nem járt sikerrel; ezért a végsőkéig elkieseredett Somlay – Gobbi szerint – „*eléggyé illuminált állapotban hazament, felment a szobájába, megírt öt búcsúlevelet, lefeküdt, bevette az összes fellelhető gyógyyszert, és reggel pápaszemmel az orrán és a Szabad Néppel a kezében találta meg boltan.*”

Az államvédelmi hatóság emberei azonnal intézkedtek: megtiltották a családtagoknak, hogy a valóságról beszámoljanak, a búcsúlevelet pedig elkobozták. Egyedül Gobbi Hilda olvashatta el a neki szóló sorokat az ÁVH vezetője, Péter Gábor jelenlétében.

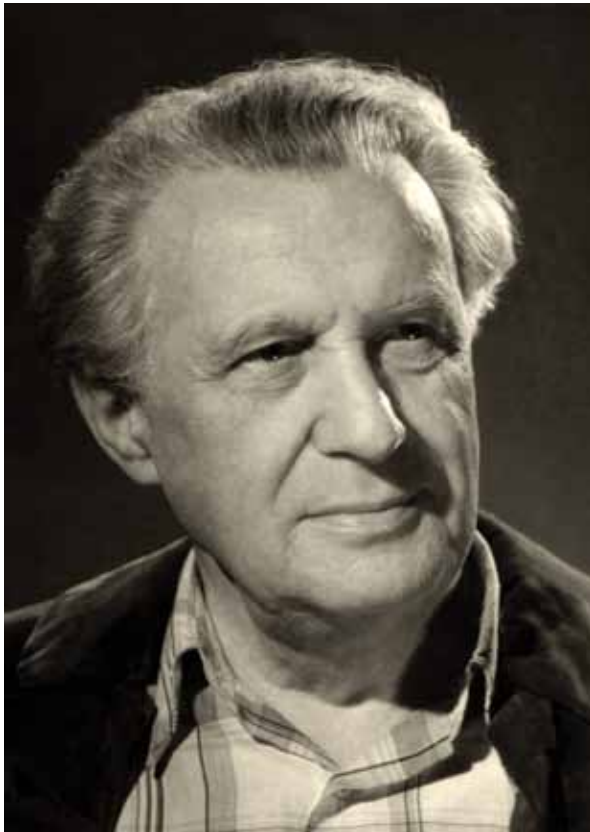
Hogy miért volt erre szükség? Bajor Gizi után, alig egy évforgása alatt, a második vezető színművész hunyt el titokzatos körülmények között. Raadásul mindkettőjüket az új társadalmi rend lelkes híveként tartotta számon a közvélemény. A szocializmus építésének eufórikus hangulatát csak megzavarta volna, ha nyíltan beszámolnak ezekről az esetekről.

Gobbi Hilda szerint „*Árgyélt az ostoba és aljas kitelepítési akció teljesen összetörte, hitében megingatta, sötét konzekvenciák levonására készítette.*” Ám arról a színésznő elfelejtett beszámolni, hogy Somlay – más jelentős színházművészekkel együtt – nem térhetett ki a közéleti szereplés elől. Ő töltötte be a szovjet mintára megszervezett Színház- és Filmművé-

zeti Szövetség elnöki tisztét, tagja volt az Országos Béketanácsnak. Joggal gondolhatta, úgy is mint a korszak legjelentősebb színésze, hogy a feltétlen támogatásért cserébe ő is kérhet valamit az ország vezetőitől. Nem így történt. Somlay önként vállalt halálával egyértelművé tette, hogy nem vállal közösséget azzal a politikai párttal, mely ártatlan embereket áldoz fel az állítólagosan fokozódó osztályharc jegyében. A hatalom azonban nem eresztette ki markából a lázadót, s a korszak legfényesebb temetését rendezte meg a zarnokságból a halálba menekült művészeknek. A Szabad Népből megjelent nekrológban természetesen szó sem esett 1945 előtti tevékenységéről. A cikk írója azt hangsúlyozta, hogy „*menyire felszabadult, hogy kivirágzott művészete az új Magyarországon!*”

A korszerű

Somlay Artúr 1908-ban került a Nemzeti Színházba, ahol azonnal feltűnést keltett, hiszen nem az évtizedes hagyományt akarta folytatni, hanem a korszerű színjátszástilust szerette volna meghonosítani. Csathó Kálmán író, a Nemzeti Színház egykori főrendezője *A régi Nemzeti Színház* címmel 1960-ban megjelent könyvében elismerően szólt Somlay színészi erényeiről: „*Kellemes hangja volt és elég erős, úgyhogy meg lehetett hallani a nézőtér legtávolabbi zugában is, amellet szép, tisztán*

Somlay Artúr

Budapest, 1883. február 28. – Budapest, 1951. november 10.

A Vígszínház színiiskolájába járt. Pályáját vidéken kezdte; 1905-ben a Vígszínházban, 1906-ban a Városligeti Színkörben vendégszerepelt. 1907-ben fellépett a Thália Társaság előadásain; 1907-ben a Magyar Színház, 1908-ban a Nemzeti szerződtette. Próbálkozott drámaírással, és jegyzett néhány filmforgatókönyvet is. 1920 és 1922 között Berlinben filmezett. Ezt követően a Belvárosi Színházban, a Magyar Színházban, a Renaissance Színházban, a Vígszínházban működött. 1935–1936-ban a Nemzeti Színház tagja volt. Gyakran vendégszerepelt az Andrássy úti Színházban. A második világháború éveiben a Vígszínház mellett a Nemzeti Színházban és az Új Magyar Színházban is fellépett. 1946-ban szerződött ismét a Nemzetibe. 1948-tól 1950-ig a Színház- és Film-művészeti Főiskolán színészmesterséget tanított. Kossuth-díjas (1948, 1951), kiváló művész (1950).

Volt Marcus Antonius és Lear Shakespeare-drámákban, Móricz Sári bírójában a címszerepet, az *Úri muri*-ban Szakmáry Zoltánt játszotta, a *Bánk bán*-ban volt Tiborc és Petúr bán is, nagy alakítások fűződnek a nevéhez Ibsen, Schiller, Márai, Wilder, Gorkij darabjaiban. A két háború között népszerű filmszínészként olyan sikereket játszott, mint például a *Halálos tavasz* Jávor Pállal és Karády Katalinnal.

Táray Ferencsel a Molnár Ferenc *Riviera* című művében (Renaissance Színház, 1926 | fotó: Angelo)

ejtette a szót, gyors tempóban is mindig érthetően; szabályos vonású arcán híven tükröződött minden érzés megindulat; szálas és vállas, szikár alakja pedig hajlékony volt és harmonikus mozgású. [...] Jelentékeny egyéniséggel be tudta tölteni a színpadot. Csathó azonban azt is megjegyezte, hogy „színeszi kelletárából hiányzott a pátoz”, s „nemigen volt stílusérzéke”. Ezért aztán „csak a természetes játékok és beszédet követelő meg a naturalista darabokban volt jó”.

A fiatal művész nem is maradt hosszabb ideig a Nemzetiben. Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlását követő bizonytalan gazdasági és politikai helyzetben, 1920-ban Berlinbe utazott, ahol tizenhárom filmet forgatott. Bár főszerepeket kapott, művészi becsvágát ezek a feladatok nem elégítették ki, ezért 1922-ben visszaköltözött Pestre. Hazatérése után Beöthy László, a Magyar Színház igazgatója csakhamar rábízta Molnár Ferenc *A vörös malom* című darabjának főszerepét, Jánost. Az 1923. október 9-én megtartott bemutatóról kevesebben hallottak, mint ahányan azt tudták, hogy a Molnár-darab egyik előadása félbeszakadt, mert Somlay megverte a világosítót. A színész valóban szóváltásba keveredett vele 1924. január 12-én, s haza is ment a színházból. Szerencsére a fiatal Dávid Mihály, aki néhányszor délután már játszotta János szerepét, megmentette az előadást.

Somlay csakhamar bejelentette, hogy végleg visszavonul, s panziót nyit Balatonfüreden. Ezzel csaknem egy időben a Budapesti Színészek Szövetsége kilenc hónapra eltiltotta a fővárosi szerepléstől. Pályája mégsem tört ketté, az igazi nagy drámai feladatok csak ezután következtek. Sikerral alakította 1924-ben a Renaissance Színházban Edgár szerepét Strindberg *Haláltánc* című művében. Ugyanitt játszotta el 1926-ban a Hamletet, játékát egy angol folyóirat – Alexander Moissié és Ruggero Ruggerié mellett – a kontinens legjobbjaként említette. Németh Antal 1935-ben meghívta a Nemzeti Színházba, ahol megformálta Shakespeare *Athéni Timon* című művének címszerepét, majd Herczeg Ferenc *Bizáncában* Lala Kalilként lépett fel. Mégis csalódottan jegyezte meg önéletrajzi töredékében: „a legrövidebb időn belül tapasztalnom kellett, hogy az új színházigazgatón kívül a régi színházban semmi sem új. A tagok szokásukhoz híven a miniszter előszobájában ültek, és

„Szigorú mértékkel” – Lear szerepében (Nemzeti Színház, 1948.)
| fotó: Kálmán Béla

intrikáltak igazgatójuk és egymás ellen, talán önmaguk ellen is.” Nem csoda, hogy az évad végén felbontotta szerződését. Csak 1946-ban lett ismét a Nemzeti Színház tagja.

Szükségük volt rá

Major Tamás szerette és tisztelte Somlay Artúrt, de szüksége is volt a korszak legjelentősebb színészére és legbefolyásosabb művészére a Nemzeti Színházban. Még akkor is, ha a szeszélyeitől tartottak a társulat tagjai. Várkonyi Zoltán, aki 1949-ben lett a Nemzeti rendezője, *Az idegen árnyék* című Szimonov-darab olvasópróbája után nagy tisztelettel megszólította Somlayt: „Én rendezem a darabot, művész úr, szóljak önnek is a próbákon, vagy ne szóljak?” Erre a színész mogorván így felelt: „Maga nekem ne szóljon!” Csak akkor nyhült meg, amikor látta, hogy érdemes hallgatnia a kiváló színházművészre.

Igencsak visszafogott összefoglalást közölt ezekről az évekről *A nagy magyar színészek* című, 1957-ben megjelent kötetben Benedek András, aki évtizedeken át a Nemzeti Színház dramaturgja volt. Megemlítette, hogy Somlay Lear király alakítása nem úgy sikerült, ahogyan szeretne volna, a kritikusok többsége pedig hűvösen írt az 1948. április 23-án bemutatott Shakespeare-darabról. Egyedül Benedek Marcell író, aki még a Thália Társaságból ismerte Somlayt, számolt be izgalmas kísérletként az előadásról. Az Új Idők hasábjain megjelent bírálata szerint a színész kifejezésre juttatta, hogy „ki akar lépni a maga realista egyéniségéből, anélkül, hogy a régi szavalóiskolához visszatérne”. A publicista szerint a kezdeti bizonytalanság után a „legteljesebb sikerrel mutatkozott meg a helyes szándék: pátosz és mély emberi érzés szigorú mértékkel szabályozott egybefogása”.

Somlay Artúr a Valahol Európában forgatása idején, 1947

Petúr búcsúja

Somlay Artúr Petúrként lépett fel utoljára a Nemzeti Színházban. Katona József művét 1951 május 30-án mutatták be Major Tamás és Vámos László rendezésében. Gyárfás Miklós író, dramaturg, a Színház- és Filmművészet című folyóirat szerkesztője hosszabb tanulmányt közölt Somlay játékaról. Meg kell jegyezni, hogy az 1950-es években kivételes hatással bírtak a *Bánk bán*-előadások, hiszen a nemzeti függetlenségről szóló sorok más hangsúlyokat kaptak a szovjet diktatúra árnyékában. Ráadásul Somlay Petúr szerepében szakított a romantikus színjátszó-hagyománnyal, köznapi ember akart lenni, akiben így az egész nemzet tragédiája sűrűsödött egybe. A színész nem patetikusan szavalta Petúr mondatait, szerepének legkeserűbb szavait, a második szakasz befejező mondatát egyéni lélegzetvétellel, szaggatottan adta elő:

*„Aludj,
Mobón kilobbant hazafiság. Dicső fénycsillag!
Lopott fény! – ej! – jó éjszakát!”*

Gyárfás Miklós – talán a színész tragikus halálára is utalva – így zárta írását: „Sohasem felejttem el ezt a keserű kiáltást, ami után öklebe temette az arcát, s aztán kegyetlenül összecsapódott előtte a függöny.” Hála a szuggesztív, érzékletes leírásnak egy színházba járó nemzedék így őrizheti magában a színész emlékét.

Demeter Imre említett kötetében Somlay Artúr íásaiból, feljegyzéseiből is válogatott. Nem tudjuk pontosan, mikor összegezte életét és pályáját néhány mondatban a színész – mégis testamentumként olvassuk: „*Atmentem a világon, mint egy hídon, és építettem rajta házát. Veszedelemes közelségeketben éltem meglehetősen hosszú ideig. Most talán biztonságban vagyok. A jelen nem cél: a múlt és a jelen eszközök csupán. A cél a jövő! Így hát senki sem él, csak reméli, hogy élni fog: folyton készülődik a boldogságra, amelyről bizonyos, hogy sohasem éri el.*”

GAJDÓ TAMÁS

| fotók: Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet

Kiflivég

(Szarvas József emlékeiből)

Első írásom.

Pontosabban a második.

Az első a szakdolgozatom volt, amire Kapás Dezső témavezető tanárom ötöst adott, a következő indoklással:

„Szarvas: 5. Ráismertem. Ezt ő írta. Olyan, mint ő. Hót zűrzsavar.”

Tiszeker elvtárs személyesen adta ide az értesítőt február elején, miszerint a tantestület úgy döntött, hogy a végzős növendékek nevében én mondjam el a búcsúbeszédet.

– Örül?

– ... Igen.

Eszembe jutott Mácsai Pali beszéde az Ódryn. Arról beszélt, hogy egy kiflivéget tett a szekrényébe elsőben, és most, a beszéd után átmegy a Rákóczi útra, és megeszi. Akkor én első voltam.

Február, március, április, május. Négy hónapom van, megírom. Valami ilyesmit én is meg tudok írni.

Már aznap este megírtam.

Reggel az első dolgom volt, hogy elolvassam. Eltéptem. Pedig amikor írtam, jónak tűnt. Most meg rossznak. Nem baj, van időm, megírom. A végzősök nevében. Színészek, rendezők, filmrendezők, dramaturgok, televíziós szerkesztők nevében... ajaj.

Este írok, reggel eltéptem. Március eleje van, semmi baj.

Tiszeker elvtárs néha megkérdezi:

– Megvan?

Ha este kérdezi, hevesen bólogatok.

– Meg, meg!

Ha reggel, biztatón mosolygok.

– Meglesz!

Április közepe van. Cserna Tóni osztálytársamat kérem meg, hogy írjuk meg együtt. Az lesz a jó, hiszen rengeteg közös élményünk van, ha azokból néhány bekerül, már az írás egyhetede megvan. De lehet, hogy egyötöde, mert micsoda történetei vannak egy – mindenkori – Horvai-Kapás osztálynak.

Például a Megyeri Zolié.

Semmi sem volt jó, amit az első év első félévében csináltunk, ezért az egyik mesterség órán Pista bácsi egy jelenet közben felordított.

– Elkég, bagyják abba, ez rettenetes, nézhetetlen, és nem csak ez, hanem az egész eddigi munkájuk. Menjenek fel a színpadra, oltsák le a villanyt, gyújtsanak gyertyákat, és mindenki mondja el, hogy miért nem tud dolgozni.

Zoliból kikíváncozott a következő.

– Tanár úr, nekem az a bajom, hogy a főiskola előtt nagyon sok nőm volt, most csak kettő van ugyan, de az órák előtt az egyikkel nagyon sokat kell dumálni, ezért nem tudok rendesen próbálni.

Ezek voltak Zoli meggyőző érvei.

Aztán például a Varga Éváé.

Egy alkalommal vele próbáltunk egy jelenetet. Egymást rendeztük. Volt Évának egy replikája, ami nekem nagyon nem tetszett, és úgy éreztem, amíg meg nem oldjuk, nem mehetünk tovább. Számtalanszor nekimentünk a mondatnak. Nem értettem, hogy egy ilyen pofonegyszerű, számomra kristálytisztán értelmezhető apróságot valaki hogy nem tud megcsinálni! Túrte Éva, túrte, ameddig túrhette, és próbálkozott kitartóan-keserűen, hanem egyszer felkiáltott.

– Hagyd már abba! Könnyű neked, Szarvas Józsi, mert nebéz gyerekkorod volt!

Ezekből írogattunk össze számtalant, benne felidézve azt a félévi vizsgát másodikban, amiről előre tudtam, hogy engem kirúgnak majd. Mármint a másnapi vizsga után.

Ezért a vizsgát megelőző próba után Tónit kértem, ki mást, hogy üljön le velem egy kocsmában. Már az megdöbbenő lehetett Tóninak, hogy drámaian kocsmázni hívom. Egyrészt mert sosem ittam (persze nem is telt rá), másrészt hogy pont a vizsga előtt?! Érezhette, hogy nagy a baj.

Annyit ittunk – másnap a vizsga után valakitől kölcsön kellett kérnem, hogy hazautazhassak –, hogy az asztal mellől hajnalban felállva már Tóni is váltig állította, hogy ki vagyok rúgva, és erősen hangsúlyozta, mennyire fogok hiányozni az osztályból. Mer' azért, hogy nem fejlődök, még kurva jó színész lehet belőlem, csak ne hagyjam abba. Ez jólesett. Az éjszaka hátralévő részét sírással töltöttem, de reggel úgy szálltam ki az ágyból, hogy csak azért is megmutatom. Megmutatom nektek, hogy kit rúgatok ti ki!

És persze reggel széttéptem az esti munkánkat. Mert a kocsmában írtunk is. Például, hogy tanár úrék nem engedtek nyilvános főpróbát az első év első félévi rostavizsgánk előtt. „Ennyire rosszak lennénk?” – kérdeztük egymástól. Végül is igen, két osztálytársunkat kirúgták. Heten maradtunk.

Évvégi vizsgánk előtt már a tanárok kérdezték, akarunk-e nyilvános főpróbát, de a többiek leszavazták. „Neem, neem, nem!” Pedig én már szerettem volna, mert azt éreztem, a főiskolán minden osztálytársamról tudnak valamit, Varga Éva kivételével mind budapestiek, engem meg a kutya sem ismer. Eltelt az első év, és a főiskolások láttak engem a koleszban, a folyosókon, az ebédlőben, az utcán, néha színházban... De színpadon még soha.

Eljött a második év első féléve: itt az alkalom, hogy megismerjenek. Most, amikor én már tudom, hogy kirúgtak. Mármint holnap fognak, de én ezt már ma este megsírtam Tónival.

Csehov: *Leánykérés* (az egész), Tolsztoj: *Holt lelkek* (részletek), valamint a *Mágnes Miskából* jelenetek és dalok.

Már a főpróbát megnézte rengeteg főiskolás, alig fértek be. Örült siker. Na igen, de az volt a szokás a főiskolán, hogy főpróba után nem monduk egymásnak semmit, így a sikert személyemre lebontva nem tudtam értelmezni. Mehettem Tónival a kocsmába.

A másnapi vizsgánkra is beülhettek főiskolások. Megint örült siker. Hat óra örül végeztünk, de addig nem mehetünk ki az osztályteremből, amíg nem volt meg az értékelő megbeszélés, valamint az azt követő négyesemközti beszélgetés.

– Szarvas, magán ma még a frakk is jól állt! – ezt Horvai tanár úr mondta.

– Most már látom, hogy színész akar lenni. – ezt Kapás tanár úr.

– Örülök, hogy együtt tanulunk. – valami ilyesmit pedig Montágh tanár úr.

A megbeszélésről úgy jöttem ki, hogy ötös, ötös, ötös..., ám a végén volt egy DE!, amitől azt éreztem, hogy ha nem kapom össze magam, ha most nem is, de év végén biztos, hogy kirúgnak. Miután mindenki – Cserna Tóni, Megyeri Zoli, Román Juci, Jantyk Csaba, Lux Ádi, Varga Éva – megkapta a maga lelki fröccsét, szóval úgy fél tíz körül

Svejként a Színművészeti Ódry Színpadán, 1987

„...Tóni is váltig állította,
 hogy ki vagyok rúgva,
 és erősen hangsúlyozta,
 mennyire fogok hiányozni
 az osztályból. Mer’ azért,
 hogy nem fejlődök, még
 kurva jó színész lehet
 belőlem, csak ne hagyjam
 abba. Ez jólesett.”

„Másnap reggel persze hogy széttéptem a
 megírt beszédemet. Minden este megírtam,
 minden reggel eltéptem. Ami este hiteles,
 reggelre hiteltelen.”

szállingóztunk lefelé. Én alig éltem már a fáradtságtól, amikor a portásfülke lépcsősorára ráfordulva azt láttam, hogy tizenöt-húsz, de legalább öt főiskolás kókadtan várakozik. Am ahogy engem megláttak, felcsattant a taps. Tényleg rám vártak.

... Másnap reggel persze hogy széttéptem a megírt beszédemet.

Minden este megírtam, minden reggel eltéptem. Ami este hiteles, reggelre hiteltelen. Kezdtém érezni a bajt. Ha ma reggel hiteltelen, egy júniusi reggelen miért lenne hiteles?!

Közben próbák, előadások, vizsgafilmek, Vígsház, szinkron, rádió stb. Észre sem vettem, és eljött a nap. Az a nap, ami előtt egész éjszaka a vizsgafilmről volt pótfordítás. Nem is lenne ez baj, kialvatlanul is fel lehet olvasni egy búcsúbeszédet. Ha van búcsúbeszéd. De nem volt. Nem írtam meg.

Óriási botrány lesz. Teljesen kiszámíthatatlan, hogy fáradtan mit tudok improvizálni. Mi van, ha semmi nem jut eszembe?!

Megérkezett a családom: Ilike – Kapás tanár úr Lülükének hívta – és Dávid két és fél évesen. Jöttek a testvéreim: Éva, Laci, Imre. Apu közölte, „én oszt nem megyek”. Anyósom nem akart találkozni anyuval, ezért nem jött, én meg ezért nem hívtam meg anyut, aki otthon zokogott. Hihetetlen zsongás, ballagó főiskolások, tanárok, szülők, rokonok... Éváék menet közben átadták közös ajándékukat, egy arany nyakláncot. Ballagtam Dávidkával a karomban, és koncentráltam. Koncentráltam befelé figyelve, hogy valahogy abból a közel száz megírt-széttéptett búcsúbeszédéből ráérezzek valamire. Indításként elhatároztam, hogy mondok három fontos mondatot. Rektoroktól hallottam korábban, sima panelmondatok. A teltházas Ódry Színpad harmadik sorának közepén ülve hallgattam rektor urat, és örültem, hogy legalább egy panelmondatot meghagyott nekem. Aztán Tiszeker elvtárs biztató mosolyától kísérve elindultam a színpad felé.

– Volt három gondolatom. – czel kezdtem (hatalmas derűtség). – Ebből kettő előttem elhangzott (itt-ott taps), így nekem már csak egy maradt (várakozó csend).

Na, most mi legyen?

És ebben az elképzelni nem lehet nullpontban egy gyermeki hang zengett fel. A Dávidka hangja.

– *Apád!*

Még évekkel később is csak úgy szólított: „Apád”, mert szinte sose láttott, ha meg igen, fáradt voltam vagy épp indultam játszani. „De miért nem velem?!”

– *Gyere fel, kisfiam!*

Feljött, elkezdtem beszélni. Ömlött belőlem a szó.

Mindenki sírt. Na jó, nem mindenki, de voltak, akik igen.

Arról beszéltem négy hónapnyi gyötrelmes hitelességi kényszerrel, hogy elkezdtem a főiskolát, közben megszületett ez a gyermek, akit alig láttam, és most találkozunk. Ő itt van velem, én pedig elkezdhettem a színészi pályát.

Seress Zoli még aznap megkeresett, hogy másnap találkozzunk, és hogy e beszéd mellett ne menjünk el csak úgy.

Másnap találkoztunk.

– *Szarvas, az osztályunk nevében mondom: nem volt jogod arra, hogy minden végzős hallgató nevében személyes történeten keresztül mondj búcsút a főiskolától.*

– *Zolikám, négy hónapot kinlódтам át. Végig bíztam az általánosban. Végül a személyes mellett kötöttem ki.*

Talán igaza volt. De nekem is.

„Hót zürzavaros” szakdolgozatom után ez a búcsúbeszéd lett volna az első írásom. Ha megírom.

részletek Szarvas József – Bérczes László: Könnyű neked, Szarvas Józsi... címmel a Magvető Kiadónál 2018 júniusában megjelenő életrajzi kötetéből

Verebes Ernő:

Gömbérzék

„Mert ti képesek vagytok arra, hogy sivár napokon, ábrándjaitokból könnyű babot verve, s azt angyalporral meghintve, egy magatok feletti valóságból táplálkozzatok, akár púpjából a tevé.”
(Az Úr)

Az előadás szünetében nem ment be az öltözőbe, inkább leült egy kicsit a takarásban. A rendező az ügyelőpultnál egy válófélben lévő színésznővel beszélgetett. Légfrissítők halk zúgása hallatszott a homályban, azután minden elcsendesedett.

Ismét felgördült a függöny, és – oh, irgalom atyja, ne hagyj el – egyszerre csak önmagát látta, amint diadalmas fényben, szemérmén fügefalevéllal, ott áll a tapsviharban. A lassan elcsendesülő közönség, a jövő emberisége végeláthatatlan sorokban ült és várakozón tekintett rá. Mintha meglökték volna, beszélni kezdett.

– Az elíziumi mező folyamatos újraálmódása annak köszönhető, hogy alvás állapotában jelentős mértékben csökken a vázizmok terhelése, és erőteljesen fokozódik a nyáltermelés.

Ezt kell mondania? Megköszöri a torkát.

– Ha a „minden olyan, mintha az volna” tévképzete uralná elménket, a fogalmakat összekevernénk tulajdonságaikkal. A kés belevágna saját pengéjébe, a szappan mindig tiszta lenne, a színpadon nem létezne a fehér meg a fekete, és a halál, előbb-utóbb, könyörtelenül végezne magával.

A nézőtér néma értetlenségbe borult.

– De képes-e erre a halál? – tárta szét a karját, miközben úgy mosolygott, akár egy tóklámpás. – A mindenségit, hát képes-e a halál megdöglenni?

– Hogy képes-e? – zúgott fel a jövő emberisége.

– Az öröklétnek semmi köze az álmokhoz – folytatta egy kicsit nagyobb önbizalommal – Az emberek többsége akkor csöppen vissza a valóságba, amikor saját magának csak a hült helyét találja. A testi léttel együtt a káprázat is elpárolog. Szárnyra kel a reménnyel, miszerint egy végső elalvást követő végső felébredés után nem kerülünk a süllyesztőbe, mint a három napos babfőzelék.

– Enni is kell, menni is kell! – harsogta a jövő emberisége.

Két dolog zavarta: egyrészt nem tudta, hogy amit mond, az már a szerepe, vagy csak álmodja az egészet. Másrészt, hogy lehet az, hangos felkiáltásokkal folyton félbeszakítják őt? Ráadásul az is feltűnt neki, hogy a nézőtér egy komoly, anyukaszerű nő egy almát dobál felfelé a levegőbe, s mind ahányszor elkapja, azt mondja: alma.

– Netán beszélni tanítana? – fordult meg a fejében.

A nő újból elkapta az almát, de most nem mondta, hogy alma, csak kérdően felkapta a fejét, és úgy nézett a férfit, mintha meg akarná enni. (A férfit).

– Sejtettem, hogy magában ott lapul a vadállat!

– De hol itt a félreértés? – kérdezte kórusban a jövő emberiség hímnemű része.

– Ott, hogy a nőben a vadállat nem lapul, hanem ágaskodik!

Az erre következő tetszésnyilvánítás meghaladta a színházban szokásos kereteket, miközben az emberiség nőnemű része vészjóslóan hallgatott. A komoly, anyukaszerű nő szájából hegyes farkasfogak villantak elő.

Ő, akár a pápa, békítőleg emelte fel mindkét kezét. Az ügyelőpultnál a rendező a válófélben lévő színésznő vállát ölelte, miközben a vigasztalás meleg-viaszos hangján duruzsolt a fülébe. Akkor hirtelen elvakították a reflektorok, de az is lehet, hogy egy kisebb üstökös vágódott be odafentről. Már a színpadon feküdt, amikor ismét magához tért. Az oldalában erős fájdalmat érzett, és almák táncoltak a szeme előtt. Érezte, nincs egyedül.

– Ki lehet ez? – tapogatta meg a mellette pihegő meztelen testet.

Abban biztos volt, hogy egy nő – nem a komoly, anyukaszerű nő, és nem is a válófélben lévő színésznő.

Dühös tanácstalanságában egy kört rajzolt a levegőbe, majd függőleges irányban áthúzta egy egyenessel, mintha kettévágta volna.

– Ennyit a feleségről.

A gyomra folyamatosan korgott, miközben gyöngyöző homlokát a nő fenékig érő hajába törölte. Feszült csend következett.

– Tudja, milyen alakú a kerék?

– ...

– Mint egy alma, amire rálépett egy elefánt. Most már tudja.

Elszomorodott, miközben látta magát szomorúnak lenni.

A nézőtérrel itt-ott kuncogás hallatszott.

– Szerintem ez nem nevetséges. Egy elefántot a legmerészebb álmaikban sem tudnának elképzelni – fordult a jövő emberisége felé.

A jövőt egyébként úgy képzelte el, mint egy elefántot, mely feléje dübörög, csak ő még nem tudja, mi az. Valami furcsa késztetéstől hajtva, a mellette fekvő nő domborodó fenekébe harapott. A kocka el volt vetve.

És akkor, *az ott*, megmozdult. Mondhatni, egy pillanat alatt magához tért. Ájulás volt, nincs. Erre énekelni kezdett neki, de:

– !!!

– Jól van, ne visitozzon, nem bántom!

Nagyon kevés választotta el attól, hogy vigasztalólag fölé hajoljon, de aztán meggondolta magát. Inkább úgy tett, mintha újból elhelyekedne az életet jelentő deszkákon.

– Énekeljen neked az ördög.

Így zajlott az első sikertelen próbálkozása Évával, miközben a jövő emberisége, bátorítólag, Ádám nevét skandálta.

Két pont között a legrövidebb út nem járható. Hörögve, köhögve, a színpad közepéről az ügyelőpult felé tántorgott, és miközben levegőért kapkodva, kigúvadt szemekkel egy pillanatra a közönség felé fordult, azt kellett látnia, hogy *azok ott lent* még fel sem fogták, hogy ez nem játék, hanem már a kegyetlen valóság. De mielőtt összeesett volna, ott termett mögötte valaki – talán az ügyelő, a jóisten aranyozza be a nevét – és szegycsontja alatt összekulcsolt karjaival akkorát rántott rajta, hogy a félrenyelt almácska a második sorig repült, ahol azt egy komoly, anyukaszerű nő kapta el, két kézzel.

Levegő után kapkodott, és igazi könnyekkel küszködött.

Függöny következett.

Az író által szereplővé tett író: Cervantes Verebes Ernő Don Quijote című darabjában (rendező: Vidnyánszky Attila, 2015)
| fotó: Eöri Szabó Zsolt

A következő szünetben a rendező és a válófélben lévő színész, a függöny mögötti ügyelőpultnál már az előadásról beszélgettek. Közben az emberiség, nyilván saját jövőjét keresve, kezdett felmászni a színpadra, de az ügyelő visszaparancsolt mindenkit a helyére.

– Érti? – bámult a válófélben lévő színész arcába a rendező. – Az emberiség reménye Ádám, Éva szövetségese, és Éva Lucifer szövetségese. Vagyis, az én barátom barátja ugyanaz, mint az én ellenségem ellensége. A tudás pedig, az öncélú érvényesülési szándék egy formája, semmi több. Az eredendő tudást régen elfelejtettük, nem úgy, mint az eredendő bűnt! Vagy tévedek?

De a válófélben lévő színész nem válaszolt, mert gyanította, hogy a kérdés becsapós.

– Igen, tévedek. Látja, nem figyelt elég jól! Eredendő tudás, és eredendő bűn: ez a kettő, bizony, ugyanaz.

A házasság, mint feltételekhez kötött érzelmek intézménye, a mindkét irányban pozitív erkölcsi szempontok által közelítő, jobbik esetben ellentétes nemű emberek mérleghintája. Azt, hogy ennek a nagyon is érzékeny mérlegnek a mutatóját ma is Lucifer kaján tekintete irányítja, sajnos még mindig nem mindenki tudja. Az ördögi ábránd tovább hódít.

De vajon hol az isteni?

– Becsukódik már a szemem – motyogta Évához simulva, s ekkor az Úr megteremtette számára a csendet. Nem azt, amely minden előtt volt, hanem a létező világ csendjét. Egy jóllakott csendet. Álma már a szárnyát bontogatta, amikor a színházi ügyelő kellemes hangja ütötte meg a fülét.

– Jó estét kívánok, a színpadon *Az ember tragédiája*, első figyelmeztetés. – Álmodj, Ádám – suttogta az Úr –, a rémálmok is álmok.

Semmi sem mozdult, a teremtsét ki sem heverő, fiatal világmindenség is aludt még. De azt, hogy magát Ádámot álmodta-e, vagy Ádám álmodta a világmindenséget, ma sem tudja senki. Mindenesetre, Éva arra riadt fel, hogy élete párja hegyeket görgetve horkol. Hegyes kis könyökével oldalba is vágta őt, mire Ádám felordított. Frissen begyógyult sebe, ahonnan az az egy szál borda hiányzott, újból felszakadt, jelentős vérfoltot hagyva a nászágyon. Egyszerre ültek fel, s merőn egymásra néztek. (Éva, közben a foltra is odasandított). Oda-fentről ézengésszerű, tompa moraj hallatszott.

– Miért kellett... – kezdte volna Ádám, de Éva, mutatóujját ajkaihoz emelte, és a fejét ingatta. És Ádám érezte, hogy akkor és ott, ők ketten már nem ugyanazok egymásnak, mint akik addig voltak. Mert megjelent közöttük valami, amire Éva felfigyelt, és ő, Ádám, nem látta, mi az. Nem értette, mire figyelhetett fel Éva, mert fogalma sem volt arról, hogy neki *bármit is észre kell vennie*. Bambán bámult maga elé. Valami zöldszínű, finom feszültség remegett a levegőben, melynek hatására egy idő után ismét felhorkant a gyomra, hímvestzője pedig lustán megmozdult a lába között.

– A szexuális éhség! – pattintott elégedetten, felismerve testének immár jól látható igényét, s mivel néhány nap után amúgy is kezdte kellőképpen idegennek érezni Évát, szépen, módszeresen maga alá gyűrte.

– Előbb a küzdés, aztán maga! – suttogta elégedetten a fülébe.

Ahogy a színpadon halkulni kezdett a fény, csendes derengéssel vonva be az egymás mellett félálomban szuszogó emberpárt, Ádámban megszületett a felismerés, hogy ami elkezdődött, annak vége is lesz.

A jövő emberisége némán szorongott a nézőtérben.

Váratlanul, valami furcsa féltés kerítette hatalmába. Kereste azt a valamit, ami túllendítheti ezen az áldatlan állapoton.

– A szerep megvár – gondolta –, de Ő?

Innen-onnan jóindulatú fütttyögések hallatszottak, majd az ellenállhatatlanul hömpölygő taps. Az előadásnak vége volt, a függöny lassan ereszkedni kezdett.

És akkor megtalálta, észbe jutott... De jóvátenni már semmit nem lehetett. Az összülők menthetetlenül eltűntek az emberiség szeme elől.

KIÁLLÍTÁS

máj.

A tér teremtője

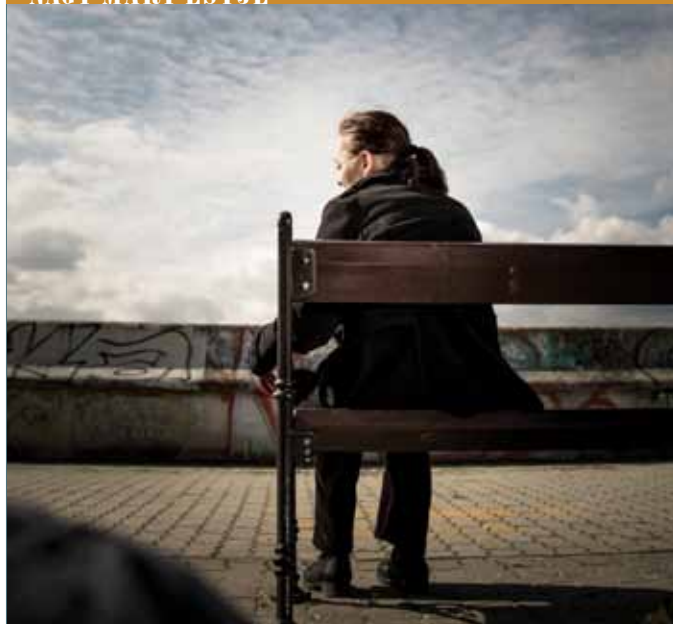
Székely László elmúlt ötven évének legfontosabb díszletterveiből nyílt kiállítás. Vázlatok, tervek és színpadképek fotói mutatják ennek a hatalmas életműnek a páratlan gazdagságát.

mikor? hol?

májusban is • a Nemzeti Színház első emeleti társalgójában.

NAGY MARI ESTJE

máj. 11.

Mária testamentuma

Mi a hit? Meg kell-e halni a hitért? Meg kell-e ezért halni egy anya fiának? Vagy bárki fiának? Milyen terhet hordoz az az anya, aki elengedte a fiát? Cserébe a világot. A világ megváltásáért. Ezekre a kérdésekre keresi a választ a világhírű Colm Tóibín Mária testamentuma Nagy Mari előadásában.

mikor? hol?

május 11. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

TÓTH AUGUSZTA ESTJE

máj. 14.

Hoztam valamit a hegyekből

Azt mondják, egy ember addig él, amíg emlékeznek rá. Vajon Mezei Máriára hányan emlékeznek napjainkban? És hogyan? – kérdezi Tóth Auguszt, aki egy monodrámával „felel”. Izgalmas kalandozásra hívja a nézőket, hogy közösen idézhessék fel sok zenével, humorral és iróniával fűszerezve az Asszony, Ember, Művész életét.

mikor? hol?

május 14. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

REJTŐ-EST

máj. 25.

Szájon lőtt tigris

„Rejtő Jenős, sanzonos, kalandos, légiós, fordulatos, tizennégy karátos est, zenéssel és minden bizonnyal! Eldöntöttem, hogy ez a pesti nagydumás srác nekem örökre a barátom. És nem csupán lehetőségem, de kötelességem is szólni a barátomról, akivel soha sem találkoztam, mégis jól ismerem.” – várja Önöket: Olt Tamás.

mikor? hol?

május 25. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

Olvasson színházat!
www.nemzetiszhaz.hu/magazin

BERECZ-EST

máj. 29.

Mese a meséről

Berecz András ezen az estén olyan énekeket, meséket mond el, melyekben nem csak magyar, de távoli és hajdani közösségek is vallanak a mesemondásról, a meséről, a szóról. Magyar huszár, kínai császár fattya, ír udvari bolond, görög vándor bőre alá bújva talán őt magát halljuk – önmagát és közösségét csipkedve-csiklandozva – sokezer éves mesterségén tűnődni.

mikor? hol?

május 29. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

NEMZETI

A magazin megtalálható országszerte a Lira könyvtárházai és boltjaiban.

VENDÉGJÁTÉK

máj. 31.

Holt költők társasága

Carpe diem! – ragadd meg a napot! Ezt mondja tanítványainak az ifjú lelkeket lánggra lobbantó különc tanárember a konzervatív fiúiskola ódon falai között... A világsikerű film színpadi verziója a veszprémi Petőfi Színházról érkezik a Nemzetibe – a sikerre való tekintettel második alkalommal.

mikor? hol?

május 31. – 19 óra • Nagyszínpad

RÁHANGOLÓ ÉS KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓ

RÁHANGOLÓDÁS egy előadásra – dramaturgjaink háttérinformációkat osztanak meg az érdeklődőkkel az előadások előtt.

KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓKRA invitáljuk nézőinket az előadások után: találkozás, beszélgetés a művészekkel, alkotókkal.

mikor? hol?

RÁHANGOLÓ az előadások előtt

május 7. – **Pogánytánc** (18 órától)

május 16. – **Szindbád** (18 órától)

KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓ az előadások után

május 15. – **Egri csillagok**

május 26. – **A gömbfejűek és a csúcsfejűek**

Nemzeti Színház (a pontos helyszínről érdeklődjön a színházban)

ORSZÁGOS SZÍNHÁZTÖRTÉNETI MÚZEUM ÉS INTÉZET

KIÁLLÍTÁSOK

HŐSÖKKEL ÉS HŐSÖK NÉLKÜL

Hubay Miklós (1918–2011) színháza – látogatható: május 13-ig

KORTÁRSUNK CSEHOV

látogatható április 25-től

„RITKA MAGYAR” – BUBIK ISTVÁN 60

Kiállítás megnyitó: május 19. – 15 óra

a Bajor Gizi Múzeum kiállításai szerdától vasárnapig 14 és 18 óra között láthatók

PROGRAMOK

ÉLŐLÁNC A NEMZETI SZÍNHÁZ EMLÉKÉRE (1908–1964)

Blaha Lujza tér – a „BUDAPEST 100” hétvége keretében
május 5. – 15 és 18 óra között

NYITOTT AJTÓ – VILLABEJÁRÁS

Pincétől a padlásig, avagy Bajor Gizi egykori villájának titkokkal teli világa

május 12. és 25. – 20 óra | részvételi díj: 1500 Ft

Regisztráció szükséges: szebenyi.agnes@oszm.hu

A TELEVÍZIÓ ARANYKORA

Beszélgetés népszerű televíziós sorozatokról

Időpont: 2018. május 24. – 16 óra | belépő: 500 Ft

KONCERTEK A BAJOR-VILLÁBAN

A program házigazdája a fiatal zenészekből alakult Musiciens Libres.
május 30. – 19 óra | belépő: 1500 Ft

Bajor Gizi Színészmúzeum:

1124 Bp. Stromfeld Aurél 16.

Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet:

1013 Bp. Krisztina krt. 57.

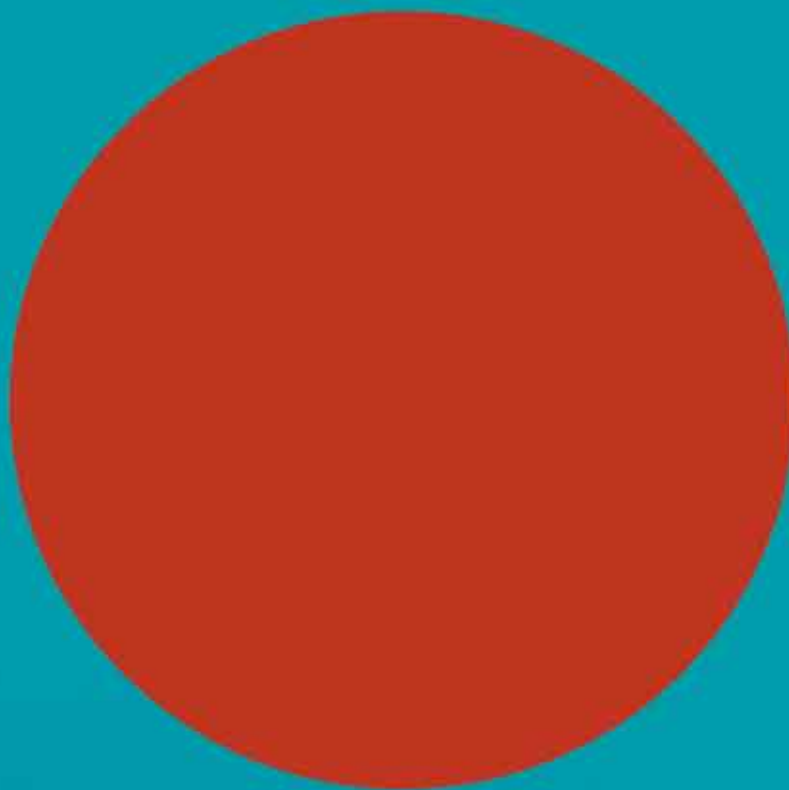
bővebb információ:

www.oszmi.hu // www.facebook.com/oszmibp

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

2018
19

BÉRLETVÁLTÁS

ÚJ BÉRLETESEINK RÉSZÉRE

április 3. – június 29.

OPERA ÉRTÉKESÍTÉSI CENTRUM

ERKEL
SZÍNHÁZ
THEATRE

EIFFEL ART STUDIOS
EIFFEL
MŰHELYHÁZ

www.opera.hu | www.facebook.com/Operahaz

JEGYEK, KEDVEZMÉNYEK

JEGYÁRAK:

1. kategória **3800 Ft**

2. kategória **3000 Ft**

3. kategória **2100 Ft**

4. kategória **1800 Ft**

Stúdiószínpadok (Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem, Bajor Gizi Szalon): **2600 Ft**

ÖT NAP ELŐNY!

Aki bérletvásárláskor megadja az e-mailcímét, minden hónapban értesítést kap: **ÍGY ÖT NAP ELŐNYT ÉLVEZ**, hogy szabadon lefoglalja bérletes helyét a „normál” jegyvásárlók előtt.

Bővebb jegy- és bérletinformációk

Jegypénztár a Nemzeti Színházban

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.
telefon: (+36 1) 476 6868

Nyitvatartás:

hétköznap 10-18 óra között (ebédidő: 13-13.20), munkaszüneti és ünnepnapokon 14-18 óra között, illetve az előadások kezdetéig.

Andrássy úti jegyiroda

1061 Budapest, Andrássy út 28.
telefon: (+36 1) 373 0963; 373 0964; 373 0996; 354 1777

Nyitvatartás:

hétköznapokon 10 és 19, szombaton 11 és 19 óra között, vasárnap zárva

bérlet- és jegyrendelés: jegy@nemzetisinhaz.hu

LAST MINUTE DIÁKJEGY – 500 FT

A kedvezmény játszóhelytől és szektortól függetlenül érvényes diákigazolvány felmutatásával vehető igénybe, a színház jegypénztárában, az előadás megkezdése előtt egy órával. A megmaradt jegyek ára egységesen 500 Ft. Egy igazolvánnyal egy jegyet lehet vásárolni.

PEDAGÓGUSOK ÉS DIÁKOK FIGYELMÉBE AJÁNLJUK!

A csoportos diákjegynél is kedvezőbben, 50%-os engedménnyel vásárolhatnak a diákok és a pedagógusok is diákbérletet.

» A bérletek a stúdiószínpadokon nem helyreszólóak, a helyfoglalás az érkezés sorrendjében történik!

» A bérletek nem érvényesek a Madách Imre Nemzetközi Színházi Találkozó (MITEM) előadásaira és a premierekre (kivéve a korlátozott számban váltható MECÉNÁS bérletet).

» Diákbérlet vásárlásához igazolvány bemutatása szükséges!

» Felhívjuk nézőink figyelmét, hogy a bérletek egy évadra érvényesek.

» A szabadbérletek automatikus belépésre nem jogosítanak, ezért kérjük, időben foglalják le és vegyék át jegyeiket. A jegyek a bérletszelvény ellenében a Nemzeti Színház jegypénztárában, vagy a jegyirodában vehetők át.

» A műsorváltozás jogát fenntartjuk!

Gobbi Hilda Színpad	20	P	19:00
Gobbi Hilda Színpad	21	Szo	20:00
Kaszás Attila Terem	21	Szo	17:00
Nagyszínpad	22	V	19:00
Gobbi Hilda Színpad	22	V	15:00
Gobbi Hilda Színpad	23	H	19:00
Kaszás Attila Terem	23	H	19:30
Nagyszínpad	24	K	19:00
Gobbi Hilda Színpad	25	Sze	18:00
Bajor Gizi Szalon	25	Sze	19:30
Nagyszínpad	26	Cs	19:00
Gobbi Hilda Színpad	26	Cs	16:00
Gobbi Hilda Színpad	27	P	20:00
Kaszás Attila Terem	27	P	17:00
Nagyszínpad	28	Szo	19:00
Gobbi Hilda Színpad	28	Szo	16:00
Nagyszínpad	29	V	15:00
Gobbi Hilda Színpad	29	V	18:00
Nagyszínpad	2	Sze	19:00
Gobbi Hilda Színpad	3	Cs	19:00
Gobbi Hilda Színpad	4	P	19:00
Nagyszínpad	5	Szo	15:00
Gobbi Hilda Színpad	6	V	19:00
Kaszás Attila Terem	6	V	19:30
Nagyszínpad	7	H	15:00
Gobbi Hilda Színpad	7	H	19:00
Nagyszínpad	8	K	15:00
Gobbi Hilda Színpad	8	K	19:00
Nagyszínpad	9	Sze	15:00
Nagyszínpad	10	Cs	19:00
Gobbi Hilda Színpad	10	Cs	19:00
Kaszás Attila Terem	10	Cs	19:30
Gobbi Hilda Színpad	11	P	19:00
Bajor Gizi Szalon	11	P	19:30
Gobbi Hilda Színpad	12	Szo	19:00
Nagyszínpad	13	V	17:00
Gobbi Hilda Színpad	14	H	19:00

Bohócok 2 ½ - Bohócok a viharban I MITEM | Roberto Ciulli – Matthias Flake

EzMi (CeSo) I MITEM | Teatralizált koncert

Emelkedjen fel és érezze az illatot I MITEM

Pinokkió I MITEM | Carlo Collodi regénye alapján írta A. Latella, F. Bellini, L. Dalisi

Bánk bán I MITEM | Katona József

Violence(s) I MITEM | Jalila Baccar – Fadhel Jaïbi

Woyzeck I Georg Büchner

Figaro házassága... I MITEM | Pierre Beaumarchais – Sardar Tagirovsky – Sényi Fanni

Szerelmes énekek téren és időn túl - a bengáli Bauloktól I MITEM

Mezei Mária: Hoztam valamit a hegyekből I Tóth Augusztina önálló estje

Vérfarkas I MITEM | August Kitzberg

MIGRÁNSSOÓK - avagy túlsúlyban a bárkánk I MITEM | Matei Vişniec

Borisz Davidovics síremléke I MITEM | Danilo Kiš

DON Q – Jelenetek a lovag történetéből I MITEM | Cervantes nyomán

Iliász I MITEM | Homérosz

Csehov után szabadon. Három nővér I MITEM

Csíkssomlyói passió I

Ivanov I MITEM | Anton. P. Csehov

MÁJUS

Csíkssomlyói passió I

Az ügynök halála I Arthur Miller

Az ügynök halála I Arthur Miller

János vitéz I Petőfi Sándor

Pogánytánc I Brian Friel

A Gulag virágai I Földes László Hobo

Egri csillagok I Gárdonyi Géza

Pogánytánc I Brian Friel | ráhangoló 18 órától

Egri csillagok I Gárdonyi Géza | az előadás után közönségtalálkozó

Pogánytánc I Brian Friel

Egri csillagok I Gárdonyi Géza

Tóth Ilonka I Szilágyi Andor

Bánk bán I Katona József

Görbeségek I Berecz András ének- és mesemondó estje

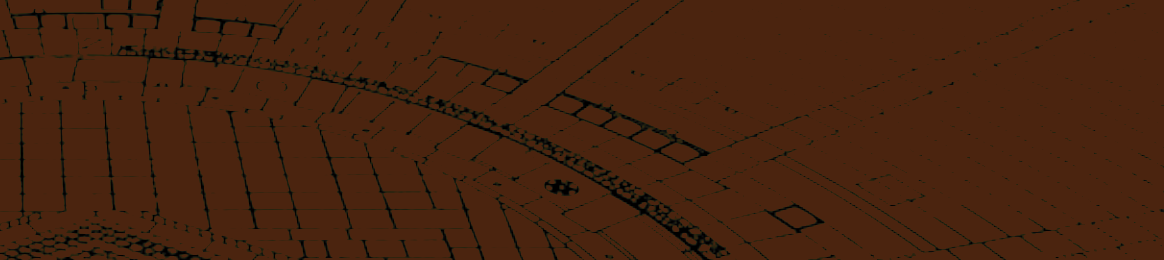
Bánk bán I Katona József

Mária testamentuma – Nagy Mari önálló estje I Colm Tóibín

Bánk bán I Katona József

Egri csillagok I Gárdonyi Géza

Bánk bán I Katona József

Bajor Gizi Szalon	14	H	19:30
Nagyszínpad	15	K	19:00
Gobbi Hilda Színpad	15	K	15:00
Gobbi Hilda Színpad	16	Sze	19:00
Nagyszínpad	17	Cs	15:00
Nagyszínpad	18	P	19:00
Nagyszínpad	22	K	15:00
Nagyszínpad	23	Sze	15:00
Kaszás Attila Terem	23	Sze	19:00
Nagyszínpad	24	Cs	15:00
Gobbi Hilda Színpad	24	Cs	19:00
Kaszás Attila Terem	24	Cs	19:30
Gobbi Hilda Színpad	25	P	19:00
Kaszás Attila Terem	25	P	19:30
Bajor Gizi Szalon	25	P	19:30
Nagyszínpad	26	Szo	11:00
Gobbi Hilda Színpad	26	Szo	19:00
Kaszás Attila Terem	26	Szo	15:00
Nagyszínpad	27	V	11:00
Kaszás Attila Terem	27	V	19:30
Gobbi Hilda Színpad	28	H	19:00
Kaszás Attila Terem	28	H	19:30
Nagyszínpad	29	K	15:00
Gobbi Hilda Színpad	29	K	19:00
Kaszás Attila Terem	29	K	19:30
Nagyszínpad	30	Sze	15:00
Gobbi Hilda Színpad	30	Sze	19:00
Nagyszínpad	31	Cs	19:00
Gobbi Hilda Színpad	31	Cs	17:00
Gobbi Hilda Színpad	1	P	19:00
Nagyszínpad	2	Szo	15:00
Gobbi Hilda Színpad	3	V	19:00
Nagyszínpad	4	H	19:00
Gobbi Hilda Színpad	4	H	19:00
Kaszás Attila Terem	4	H	19:30
Nagyszínpad	5	K	19:00
Gobbi Hilda Színpad	6	Sze	19:00

Mezei Mária: Hoztam valamit a hegyekből I Tóth Augustza önálló estje
János vitéz I Petőfi Sándor
Bánk bán I Katona József
Szindbád I Krúdy Gyula ráhangoló 18 órától
János vitéz I Petőfi Sándor
Somnakaj I Müller Péter Sziámi
Csongor és Tünde I Vörösmarty Mihály
Csongor és Tünde I Vörösmarty Mihály
SÖR (Shakespeare Összes Rövidítve) I Madhouse Theatre Company angolul
Csongor és Tünde I Vörösmarty Mihály
A gömbfejűek és a csúcsfejűek I Bertolt Brecht PREMIER
SÖR (Shakespeare Összes Rövidítve) I Madhouse Theatre Company angolul
A gömbfejűek és a csúcsfejűek I Bertolt Brecht
SÖR (Shakespeare Összes Rövidítve) I Madhouse Theatre Company angolul
Szájon lőtt tigris – Rejtő Jenő est I Olt Tamás önálló estje
János vitéz I Petőfi Sándor
A gömbfejűek és a csúcsfejűek I B. Brecht az előadás után közönségtalálkozó
SÖR (Shakespeare Összes Rövidítve) I Madhouse Theatre Company angolul
János vitéz I Petőfi Sándor
Woyzeck I Georg Büchner
Házasság Palermóban I Carlo Goldoni
Woyzeck I Georg Büchner
Egri csillagok I Gárdonyi Géza
Fodrásznő I Szergej Medvegyev
Mese a meséről I Berecz András ének- és mesemondó estje
Egri csillagok I Gárdonyi Géza
Fodrásznő I Szergej Medvegyev
Holt költők társasága I Tom Schulman a Veszprémi Petőfi Színház vendégjátéka
A helység kalapácsa I Petőfi Sándor
JÚNIUS
Szent szörnyetegek I Jean Cocteau
Egri csillagok I Gárdonyi Géza
Házasság Palermóban I Carlo Goldoni
Cabaret I Masteroff – Kander – Ebb a kaposvári Csiky Gergely Színház vendégjátéka
Házasság Palermóban I Carlo Goldoni
Woyzeck I Georg Büchner
Csíkсомlyói passió I
Részegek I Ivan Viripajev

SZCENÁRIUM MITEM ENGLISH

A Nemzeti Színház művészeti folyóiratának
angol nyelvű száma

2018. április, VI. évfolyam, 4. szám

A Nemzeti Színház szakmai folyóirata, a Szcenárium angol nyelvű áprilisi számát idén is a MITEM (Madach International Theatre Meeting) vendégei számára állítjuk össze. Kiadványunkkal azt a nyitottságot és szellemi elkötelezettséget kívánjuk demonstrálni, mely színházi találkozónkat kezdettől jellemzi.

This year, the April English language issue of the professional journal of the National Theatre, Szcenárium will yet again be dedicated to the guests of MITEM (Madach International Theatre Meeting). In this issue we will continue to show the hallmarks, openness and intellectual commitment, which have characterized our theatre meeting since the beginning.

“United States of Europe or a federation on of equal national states? – this is a topical and poignant question in culture as well, shedding a new light on the place, role and mission of national theatres. I firmly believe that we must further explore our national identity within a European context, while remaining open to dialogue with cultures outside Europe. This strategy has already been part of the institution during my leadership and we wish to further strengthen it beyond the stage, in the fields of cultural diplomacy and education.” (Attila Vidnyánszky)

“...after the fourth festival, we can say that our practice has proven effective: instead of imposing conceptual thematisation, we

Contents

THE ROAD FORWARD – Excerpts from the 2018 directorial application of **Attila Vidnyánszky**, outlining the plans for the National Theatre's next five years • MITEM RETROSPECTIVE 2014–2017 – the annual evaluative summaries of the companies and productions • HUNGARIAN CHEKHOV – A study by **Ildikó Regéczi**: Hungarian reception and stage presence • NATIONAL THEATRES – DIFFERENTLY – **Stephen Wilmer**: National Theatres and the Construction of Identity in Smaller European Countries • WRITTEN BY THIS YEAR'S GUESTS – **Rolf C. Hemke**: “My Home Is Where I Am” (Iraqi and Syrian theatre makers in European exile) – **Mohamed Moummed**: Dreaming of Chaos (Fadhel Jaïbi – Tunisian National Theatre) – **Antonio Latella, Andrea Bajani**: The Nose Grows on Those Who Invent Another Language

prefer to focus on those secret lines of force which provide a true picture of the changing world and the current state of theatre culture through the invited productions year by year. The openness of our philosophy, that it is not only the most famous professional stone theatres which may represent theatrical elite but so are prospering independent companies, has been justified.” (Zoltán Szász)

“In Central and Eastern Europe since the collapse of the Soviet Union, some National Theatres, as in Poland and Bulgaria, have continued to thrive and remain important places of experimentation and excellence despite the political, cultural and economic changes since 1989. However, 2002 saw the opening of the Budapest-based National Theatre, which resembles a nineteenth-century building and yet is trying to find a position for itself as representative of the national culture in the twenty-first century (by, for example, inviting theatres around the country to perform in the new playhouse). (...) even though the theatre community has laughed at the result...” (Stephen E. Wilmer)

“... my perspective stays a kind of perspective which is at least partially a European one. I think that is as well the fact that I am already

longer in Europe than the newly arrived who are stuck reflecting and working on their home stories, those stories who led them into exile. I am already a step further. Sometimes I really don't see anymore my past life, it's finished. (...) It is better to think what is going to come and to try and influence this than to think what has happened. And this is what I speak about with the refugees when I go to refugee centres in Brussels or in Paris or in Valenciennes: You lost your country, your home, you lost your family, perhaps you lost even your children, but you are living, you have a new home, you must create your new life.” (Mohammad Rasem)

“In writing *Pinocchio*, Carlo Collodi gave his own language to Italy. It was returned, given to those who spoke it. That which came from their mouths entered the eyes of the Italian people. This is what we are, said Collodi. Then he created a wooden puppet and a father who said «this is what you must be». But as soon as he was made, the puppet rebelled. He refused to accept his father's language and his ABC: his nose pushed ahead of him, and the puppet went in search of a language that was new, which also contained mistakes. «This is what I would like to be», he said.” (Antonio Latella, Andrea Bajani)

A MITEM English teljes tartama itt található

The full MITEM English available at

<https://nemzetiszinhas.hu/magazin/cimke/mitem>

INGYENES ELŐADÁS
A CSÍKSOMLYÓI NYEREGBEN
2018. AUGUSZTUS 18.

KÖZREMŰKÖDIK A MAGYAR NEMZETI TÁNCGYŰTTES ÉS ZENEKARA

RENDEZŐ:
VIDNYÁNSZKY ATTILA
KOREOGRÁFUS - TÁRSRENDEZŐ:
ZSURÁFSZKY ZOLTÁN

CSÍKSOMLYÓI PASSIÓ

18. SZÁZADI FERENCES ISKOLADRÁMÁK ÉS SZŐCS GÉZA PASSIÓ CÍMŰ MŰVE ALAPJÁN

15180

15 ÉVES AZ ÚJ ÉPÜLET
180 ÉVES A NEMZETI SZÍNHÁZ

Jelenet az Egri csillagok előadásából | fotó: Eöri Szabó Zsolt

PREMIER: Bertolt Brecht: **A gömbfejűek és a csúcsfejűek**

MÁJUSI ÉS JÚNIUSI ELŐADÁSOK: Csíksomlyói passió I Miller: **Az ügynök halála** I Petőfi: **János vitéz** I Friel: **Pogánytánc** I Hobo: **A Gulag virágai** I Gárdonyi–Zalán: **Egri csillagok** I Szilágyi: **Tóth Ilonka** I Katona: **Bánk bán** I Nagy Mari önálló estje: **Mária testamentuma** I Tóth Augusztina önálló estje: **Mezei Mária – Hoztam valamit a hegyekből** I Krúdy: **Szindbád** I Vörösmarty: **Csongor és Tünde** I Olt Tamás önálló estje: **Szájon lőtt tigris** I Long–Singer–Borgesson: **SÖR (Shakespeare Összes Rövidítve)** I Büchner: **Woyzeck** I Goldoni: **Házasság Palermóban** I Medvegyev: **Fodrásznő** I Petőfi: **A helység kalapácsa** I Cocteau: **Szent szörnyetegek** I Masteroff–Kander–Ebb: **Cabaret** I Viripajev: **Részegek**